

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW W LATACH 2004 - 2015

Dzisiejsze decyzje tworzą przyszłość,
dzisiejszy stan jest efektem decyzji w przeszłości.

GŁOWACZÓW; 2004

SPIS TREŚCI

1. CHARAKTERYSTYKA GMINY GŁOWACZÓW	3
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	3
OCENA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ KULTUROWEGO	5
POŁOŻENIE	5
SUROWCE MINERALNE	5
KLIMAT	5
ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA	6
ZANIECZYSZCZENIE WÓD	6
LASY I ROŚLINNOŚĆ	7
FAUNA	8
OCHRONA ŚRODOWISKA	9
OCHRONA ZABYTKÓW	9
WODOCIĄGI I KANALIZACJA, ZASOBY WODNE	11
STRUKTURA WŁADANIA GRUNTÓW	12
GOSPODARKA ODPADAMI	12
OCENA ZAGADNIEŃ SPOŁECZNYCH	17
SYSTEM EDUKACJI	19
BEZPIECZEŃSTWO POŻAROWE	20
POLICJA	20
POMOC SPOŁECZNA	20
OCHRONA ZDROWIA	20
STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI	20
SYTUACJA MIESZKANIOWA	22
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	22
KULTURA	23
OCENA GOSPODARKI I SYSTEMÓW INFRASTRUKTURALNYCH	23
ELEMENTY SIECI OSADNICZEJ (UKŁAD WĘZŁOWY)	23
PODSTAWOWE SYSTEMY PONADLOKALNEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ (UKŁAD PASMOWY)	24
WIODĄCE FUNKCJE TERENÓW OTWARTYCH (UKŁAD STREFOWY)	25
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI	27
BEZROBOCIE	27
TELEKOMUNIKACJA	33
2. STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW	34
UWAGI WSTĘPNE	34
MONITORING REALIZACJI STRATEGII	35
CO TO JEST AGENDA 21 I ROZWÓJ TRWAŁY I ZRÓWNOWAŻONY?	36
CZĘŚĆ I ZAGADNIENIA SOCJALNE I EKONOMICZNE	38
CZĘŚĆ III WZMACNIANIE ROLI GŁÓWNYCH GRUP SPOŁECZNYCH I ORGANIZACJI	40
STRATEGICZNO – PROGRAMOWE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	41
UWARUNKOWANIA NA POZIOMIE KRAJOWYM	41
POLSKA 2025 - STRATEGIA TRWAŁEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	41
II POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA	42
SPÓJNA POLITYKA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA	42
NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO	43
NARODOWA STRATEGIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	44
UWARUNKOWANIA NA POZIOMIE REGIONALNYM	45
STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	45
UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO"	63
WIZJA I GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW	65
SFERA SPOŁECZNA	71
SFERA GOSPODARCZA	78
SFERA PRZYRODNICZA	85
3. PROGRAM OPERACYJNY	96
4. WNIOSKI KOŃCOWE	111
ZAŁĄCZNIKI	112
TABELÉ SZCZEGÓŁOWE ANALIZY SWOT	114
HARMONOGRAMY REALIZACJI INWESTYCJI	118

1.CHARAKTERYSTYKA GMINY GŁOWACZÓW

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Głowaczów położona jest w południowej części województwa mazowieckiego, w powiecie kozienickim. Gmina Głowaczów obejmuje obszary wiejskie z 39 sołectwami. Administracyjnie od 1 stycznia 1999 roku znajduje się w powiecie kozienickim, który tworzy 7 jednostek podstawowych (w skład których wchodzi 175 sołectw) i są to: miasto i gmina Kozienice, gminy: Garbatka Letnisko, Głowaczów, Gniewoszków, Grabów n/Pilicą, Magnuszew, Sieciechów.

Powiat kozienicki stanowi jeden z 42 powiatów wchodzących w skład województwa mazowieckiego. Pod względem liczby ludności zajmuje 28 miejsce, a pod względem powierzchni 17 miejsce w województwie mazowieckim. Województwo Mazowieckie (Region Mazowsze) tworzą dawne województwa, a obecne "subregiony" radomski, siedlecki, ostrołęcki, ciechanowski, płocki oraz w części skierniewicki.

Pod względem różnych potencjałów, wśród gmin obszarów wiejskich subregionu radomskiego gmina Głowaczów zajmuje lokaty:

- 14 miejsce pod względem liczby ludności z gęstością zaludnienia 43 osoby/km², przy średniej gęstości zaludnienia dla powiatu kozienickiego – 73 osoby/km²; dla obszarów wiejskich subregionu radomskiego – 58 osób/km²; województwa mazowieckiego – 142 osoby/km².
- 27 miejsce pod względem zarejestrowanych pozarolniczych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, ze wskaźnikiem 32 podmioty na 1000 mieszkańców, przy średnich wskaźnikach dla: powiatu kozienickiego – 41; obszarów wiejskich subregionu radomskiego – 34; województwa mazowieckiego – 84.
- 51 miejsce w jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej ze wskaźnikiem 48,9 w skali 100 – punktowej, przy średnim dla subregionu 62,8.
- 43 miejsce w liczbie abonentów telefonicznych na 1000 mieszkańców, ze wskaźnikiem abonentów 37,3 w gminie, przy średnich wskaźnikach dla: powiatu kozienickiego – 139,5; obszarów wiejskich subregionu radomskiego – 60,1; województwa mazowieckiego – 262,4.
- 29 miejsce w liczbie lekarzy ogólnych na 10000 mieszkańców ze wskaźnikiem 3,7 przy średnich wskaźnikach dla: powiatu kozienickiego – 16,2; obszarów wiejskich subregionu radomskiego – 3,4; województwa mazowieckiego – 24,3.

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

- 14 miejsc w lesistości gminy z udziałem lasów w ogólnej powierzchni wynoszącym w 29,4 % przy średniej lesistości dla: powiatu kozienickiego – 29,8 %; obszarów wiejskich subregionu radomskiego – 23,1 %; województwa mazowieckiego – 22 %.

Gmina sąsiaduje z gminami: Kozienice, Pionki, Jastrzębia, Jedlińsk, Stromiec, Grabów n/Pilicą, Magnuszew.

Powierzchnia gminy wynosi 18626 ha, w tym:

Tabela 1 Grunty gminy Głowaczów

	ha	%
OGÓŁEM	18626	100
UŻYTKI ROLNE	12012	64
LASY I ZADRZEWIENIA	5480	29,4
POZOSTAŁE GRUNTY	1134	6,6
W TYM WODY	177	0,9
GRUNTY ZABUDOWANE	346	1,9
W TYM TERENY WYPOCZYNKOWE	19	
TERENY KOMUNIKACYJNE	407	2,2
UŻYTKI EKOLOGICZNE	3	
NIEUŻYTKI	184	1,0
POZOSTAŁE	17	0,1

Teren gminy zamieszkuje 7534 mieszkańców. Sieć osadniczą w gminie tworzy 45 miejscowości, z czego 39 jest siedzibą sołectw. Cechą charakterystyczną układu osadniczego gminy jest brak wykształconego ośrodka gminnego, którego rolę pełni wieś Głowaczów, ulokowana w centrum gminy Głowaczów. Centralna część gminy, związana z Głowaczowem i Brzózą, jest gęściej zaludniona.

Największe miejscowości w gminie to:

- Głowaczów (870),
- Brzózka (1362),
- Bobrowniki (449)
- Marianów (396).

Gmina posiada dobrą dostępność komunikacyjną, przez jej teren przebiegają drogi krajowe; o znaczeniu regionalnym, a także drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Gmina Głowaczów jest gminą typowo rolniczą, w niewielkim stopniu wykorzystaną turystycznie. Największym zasobem gminy są jej walory turystyczne: dwa duże kompleksy leśne – Puszcza Kozienicka z otuliną i Puszcza Stromiecka, obfitujące w grzyby, płynąca przez teren gminy rzeka Radomka i jej dopływy, unikalna flora i fauna oraz bliskość Warszawy to atuty, które należy wykorzystać.

OCENA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ KULTUROWEGO

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Pod względem fizjograficznym subregion radomski położony jest w zasięgu dwóch podprovincji – Niziny Środkowopolskie i Wyżyna Środkowopolska. Obszar gminy Głowaczów położony jest w obrębie Równiny Kozienickiej, będącej mezoregionem makroregionu Niziny Środkowopolskiej. Równina Kozienicka obejmuje obszary subregionu radomskiego w widłach Pilicy i Wisły. Obszar gminy łagodnie opada w kierunku północno – wschodnim pradoliny Wisły. Wyróżniającym elementem krajobrazu i rzeźby terenu jest dolina Radomki. Dla rzeki Radomki określone zostały tereny zalewowe obejmujące współczesne obszary doliny, stanowiące w przewadze trwale użytki zielone. Rzeźba terenu gminy wykształcona została w wyniku działalności czynników akumulacji lodowcowej, eolicznej, denudacji i erozji rzecznej. Formy geomorfologiczne w obszarze gminy to przede wszystkim obszary wysoczyznowe dominujące powierzchniowo w obszarze gminy o wysokości od 120 do 160 m n.p.m. i nachyleniu 5%.

SUROWCE MINERALNE

W gminie Głowaczów występują udokumentowane oraz prognostyczne złoża surowcowe. W rejonie wsi Mariampol, Leżenice, Studzianki Pancerne, Głowaczów, Brzoza i Ursynów występują *surowce ilaste ceramiki budowlanej*, o zmiennej jakości, z licznymi przewarstwieniami piaszczystymi i domieszkami frakcji grubszych. W Adamowie, Sewerynowie, Maciejowicach, Brzózcie, Głowaczowie, Wólce Brzózkiej, Ursynowie, Cecylówce Brzózkiej i Stanisławowie znajdują się złoża *piasków i żwirów wodnolodowcowych i rzecznych*. Są to jednak złoża niejednorodne. W rejonie Głowaczowa występuje *węgiel brunatny* (złoże zawadnione). W dolinie Radomki i jej dopływów występuje *torf*.

KLIMAT

Obszar gminy położony jest w XI klimatycznej Dzielnicy Radomskiej, obejmującej środkowo – wschodnie obszary subregionu. Dzielnica ta charakteryzowana jest jako cieplejsza od otaczających ją terenów (R. Gumiński).

Tabela 2 Podstawowe wskaźniki warunków klimatycznych

ŚREDNIA ROCZNA SUMA OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH	500 – 600 mm		
DŁUGOŚĆ OKRESU WEGETACYJNEGO	210 dni		
ŚREDNIA ROCZNA TEMP. POWIETRZA	+ 7,5°C	–	+ 8°C
W TYM W LIPCU	+ 17,5°C	–	+ 18,5°C
W STYCZNIU	– 3°C	–	– 3,5°C

Najwyższe opady notowane są w miesiącach letnich (czerwiec – lipiec), najniższe w miesiącach zimowych (styczeń – marzec). Okres wegetacyjny przeciętnie rozpoczyna się w 1 dekadzie kwietnia, kończy zaś w ostatniej dekadzie października.

Wilgotność względna powietrza wynosi ok. 80%. Zachmurzenie na poziomie średniego zachmurzenia w kraju i wynosi 6,4° w skali 10 – stopniowej. Przeważają wiatry zachodnie i północno – zachodnie.

Kompleksy leśne w północnej części gminy oraz lasy Puszczy Kozienickiej wpływają na złagodzenie temperatury, regulację stosunków wodnych, czystość powietrza. Ogólnie na terenie gminy warunki klimatyczne i solarne sprzyjają organizacji turystyki i wypoczynku.

ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA

Pod względem aerosanitarnym, gmina Głowaczów ma dobre warunki, wynikające z dużych obszarów leśnych oraz małego stopnia uprzemysłowienia. Poziomy zanieczyszczeń powietrza mierzone na terenie gminy Głowaczów nie przekraczają 100 g/m²/rok, a średnioroczne stężenie dwutlenku siarki i azotu mieści się znacząco poniżej dopuszczalnych norm.

Podsumowując należy stwierdzić, że na terenie gminy Głowaczów nie ma znacznych źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza. Ogólnie, we wszystkich miejscowościach w gminie istnieje problem niskiej emisji, którego wielkość uzależniona jest od liczby mieszkańców. Jednocześnie należy dodać, że większość gospodarstw domowych jako paliwo używa drewna. W centralnej części gminy na jakość atmosfery oddziałują źródła emisji położone w miejscowościach Głowaczów i Brzóza, na całą gminę zaś pobliska Elektrownia Kozienice.

ZANIECZYSZCZENIE WÓD

Gmina Głowaczów położona jest głównie w zlewni Radomki, będącej lewobrzeżnym dopływem Wisły.

Główną rzeką gminy Głowaczów jest Radomka. Na terenie gminy Głowaczów znajduje się także:

- Leniwa
- Narutówka

- Struga
- i kilka mniejszych cieków wodnych.

Na terenie gminy Głowaczów znajduje się kilkanaście zbiorników małej retencji. Łącznie zajmują powierzchnię 64,62 ha.

Rok 2003 nie był korzystny dla jakości wód w gminie – suche lato i niski poziom wody spowodowały obniżenie jakości wody pod względem bakteriologicznym – jedynie jakość wód dopływów Radomki mieści się w 3 klasie czystości. Pozostałe to wody pozaklasowe.

LASY I ROŚLINNOŚĆ

Według regionalizacji przyrodniczo – leśnej lasy w obszarze gminy położone są w obrębie IV krainy przyrodniczo – leśnej Krainy Mazowiecko – Podlaskiej, w 4 Dzielnicy Wysoczyzny Rawskiej. Ogólna powierzchnia użytków leśnych oraz gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych w obszarze gminy wynosi 5480 ha. Stanowi to 29,4% ogólnej powierzchni gminy. Strukturę własności terenów leśnych przedstawia tabela poniżej

Tabela 3 Struktura własnościowa lasów

	OBSZAR W HEKTARACH	UDZIAŁ PROCENTOWY
Lasy ogółem	5390	100%
W TYM SEKTOR PUBLICZNY	2992	56%
Z tego lasy nadleśnictw Dobieszyn i Kozienice	2841	
Pozostałe (ANR, gmina)	151	
SEKTOR PRYWATNY	2398	44%
Z tego lasy osób fizycznych	2123	

Kompleks leśny na wschód od Brzozy wchodzi w skład Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Puszczy Kozienickiej”. Celem jego tworzenia (proces rozpoczęty w grudniu 1994 roku) jest promocja proekologicznych technologii w gospodarce leśnej i realizacja wszechstronnych celów ochrony prowadzących do trwałego zachowania walorów lasu i różnorodności biologicznej. Mniejsze kompleksy leśne na wschód od Radomki związane są przyrodniczo z lasami Puszczy Kozienickiej.

Charakterystyczne zbiorowiska leśne (jedliny) i wielość gatunków posłużyły do wyodrębnienia oddzielnej jednostki geobotanicznej „Regionu Radomsko – Kozienskiego”. Puszcza Kozienska stanowi szczególnie atrakcyjny przyrodniczo obszar leśny. Składa się na to wysoki udział żywnych siedlisk borowych i lasowych oraz urozmaicone wiekowo i gatunkowo drzewostany. Gatunkiem panującym jest sosna, współpanującym dąb i jodła. Jako gatunki domieszkowe występują: buk, brzoza, świerk, lipa, grab, rzadziej osika i klon. Dolne, bogate piętro tworzą dąb, jodła, świerk, buk i pojedynczo grab. Podszyt jest dobrze rozwinięty, złożony z jarzębiny, jałowca, leszczyny, berberysu, kruszyny, tarniny, trzmieliny. W obszarze Puszczy stwierdzono występowanie 35 gatunków drzew, 33 gatunków krzewów i 25 gatunków krzewinek. W terenach Puszczy Kozienskiej przebiegają zasięgi wielu ważnych tzw. lasotwórczych gatunków drzew i są to: północno – wschodnia granica jodły, jaworu, buka, cisa oraz północna granica południowego zasięgu świerka. Jawory rosną w obszarze całej puszczy, choć niezbyt licznie.

W północnej części gminy dominują tzw. Lasy Dobieszyńskie, będące pozostałością Puszczy Stromieckiej, rozciągające się w wododziale Radomki i Pilicy. Lasy tworzą partie starodrzewia z drzewostanami sosnowymi i sosnowo – dębowymi, porastające równiny i tereny zabagnione. W rejonie Studzienek przechodzą w bory sosnowe, porastające piaszczyste wydmy dochodzące do Radomki. Gatunki domieszkowe to brzoza, świerk, lipa, osika i klon. Gatunkiem ginącym jest jawor – występuje na zaledwie kilku stanowiskach. Runo leśne urozmaicone – w miejscach bezodpływowych występuje bór bagienny z roślinami zielnymi: bagnem, borówką bagienną, modrzewnicą, borówką brusznica i niekiedy żurawiną. Na suchych wydmach rosną porosty, zwłaszcza chrobotki, mchy, borówka brusznica i spokrewniona z nią, znajdująca się pod ochroną mącznica lekarska. Liczne stanowiska ma konwalia majowa.

FAUNA

W wykonanej dla obszaru gminy Głowaczów waloryzacji przyrodniczej stwierdzono istnienie 149 gatunków ptaków, z czego 129 to gatunki lęgowe, 4 zaś wpisane zostały do „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt” jako gatunki narażone na wyginięcie. Są to ptaki: bąk, kropiatka, zielonka i kraska. Ponadto żyje 12 gatunków chronionych płazów i 3 gatunki chronionych gadów. Z 13 stwierdzonych gatunków motyli 2 objęte są prawną ochroną (paź królowej i mieniak tęczowiec).

Na terenie gminy stanowiska lęgowe mają:

PTAKI

bocian czarny, bocian biały, perkozec, bączek, nurogęs, błotniak stawowy, pustułka, przepiórka, sieweczka rzeczna, kszczyk, brodziec piskliwy, pójdzka, lelek, wodnik, kropiatka, derkacz, zimorodek, dudek, dzięcioł zielony, brzegówka, świergotek polny, pliszka żółta, pleszka, strumieniówka, brzęczka, remiz, srokosz, ortolan.

SSAKI

nocek rudy, nocek duży, gacek brunatny, piżmak.

PŁAZY

kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha paskówka, ropucha zielona, rzekotka drzewna.

OWADY

paź królowej, mieniak tęczowiec.

OCHRONA ŚRODOWISKA

Komponenty środowiska podlegające ochronie prawnej to:

- Kozienicki Park Krajobrazowy i jego otulina,
- teren zalewowy Radomki (starorzecze) o pow. 1,39 ha,
- bagno o pow. 0,6 ha,
- 13 dębów szypułkowych o obwodzie 300 – 400 cm i wysokości 25 – 29 metrów w obrębie Studzianki,
- 150 – letnia aleja 346 drzew (327 lip drobnolistnych o obwodzie 100 – 380 cm; 14 kasztanowców o obwodzie 130 – 220 cm; 4 jesiony wyniosłe o obwodzie 180 – 220 cm; wiąz szypułkowy o obwodzie 160 cm) przy drodze z Brzózy do Sewerynowa
- 80 – letni jałowiec pospolity w Maciejowicach
- 18 drzew w Grądach – 16 dębów szypułkowych o obwodzie 235 – 420 cm, jesion wyniosły 275 cm, klon 270 cm
- 2 klony jawory o obwodzie 280 cm i 315 cm – Ursynów .

Postulowane do ochrony są:

- Dolina rzeki Radomki;
- Grądy – podworskie stawy ok. 60 ha, z roślinnością szuwarową i stanowiskami lęgowymi;
- Marianów – staw porośnięty roślinnością szuwarową z fragmentem martwego zagajnika brzożowego;
- Miejska Dąbrowa – staw śródpolny;
- Stawki – śródleśne obniżenie, niegdyś staw;
- Zapole – dwa śródleśne stawy;
- Źródło Stawki – dwa wąwozy z licznymi źródłami;
- oraz 28 drzew (w tym 24 w parku zabytkowym w Brzózcie) jako pomniki przyrody.

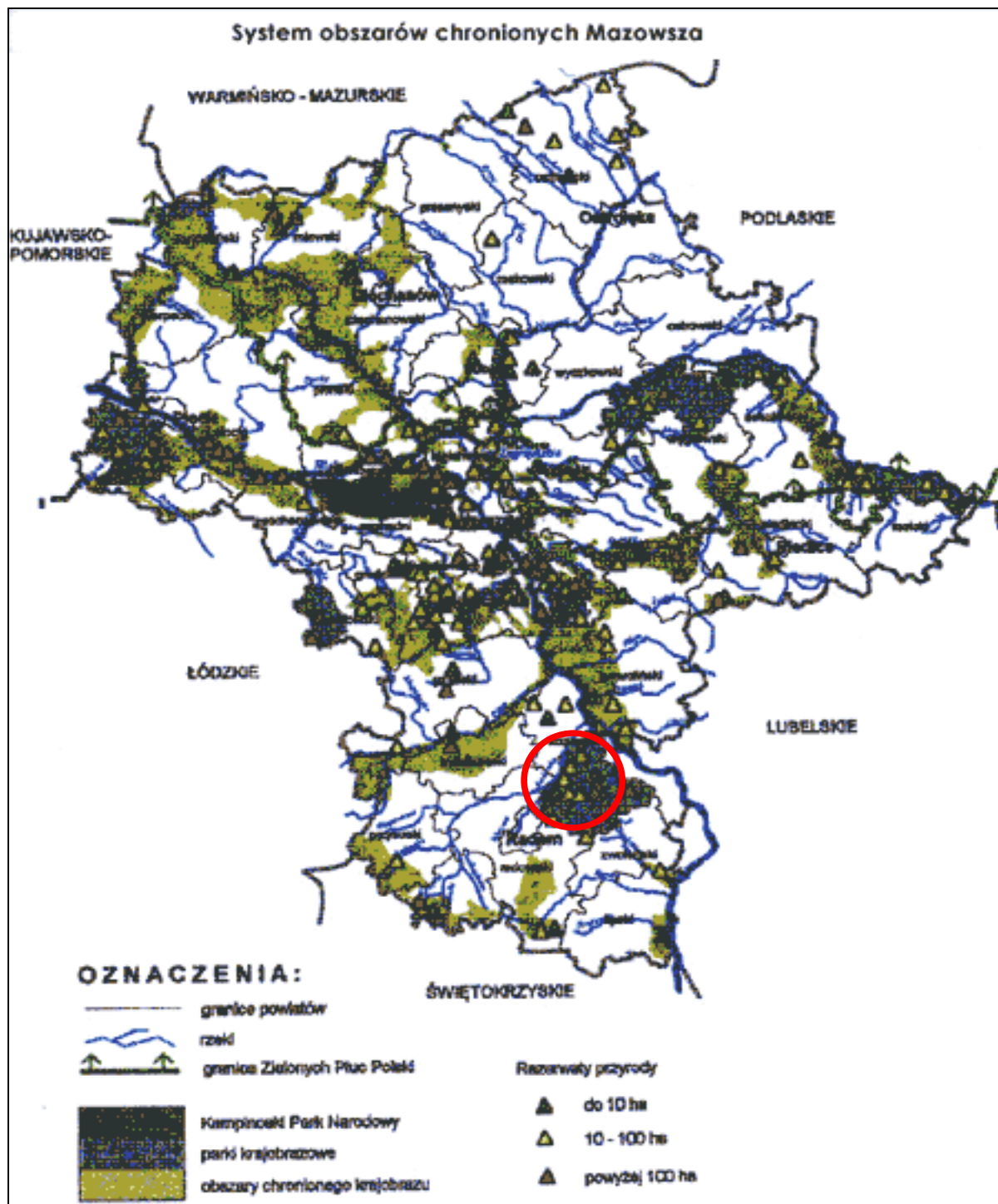
OCHRONA ZABYTKÓW

Historycznie teren obecnej gminy Głowaczów związany był zawsze z lasami i Radomką z jej dopływami. Najstarsze ślady sięgają paleolitu. Wzdłuż Radomki przebiegała granica między Małopolską a Mazowszem (w okresie formowania się państwa plemiennego). Leszek Biały wcielił tereny do Mazowsza. Najstarsza znana osada to Leżenice, jednak w XV wieku znane były również Głowaczów, Brzóza i Chodków.

Obiekty wpisane do centralnego Rejestru Konserwatora Zabytków:

- Brzóza – spichlerz murowany podworski z połowy XIX w.;
- Brzóza – park krajobrazowy z XVIII w.;
- Brzóza – kościół parafialny oraz dzwonnica;
- Wólka Brzózka – park „Grądy” – krajobrazowy z aleją grabową i starymi dębami;
- Zabytkowe cmentarze:

1. katolickie w Brzósie i Głowaczowie;
2. żydowski w Głowaczowie.

Rysunek 1 Obszary chronione Mazowsza

Miejsca pamięci narodowej:

- Studzianki Pancerne – pomnik bitwy w 1944 r. i zbiorowa mogiła;
- Lipa – miejsce bitwy powstańców 1863 r.;

- Głowaczów – mogiły z września 1939 i 1944;
- Głowaczów – obelisk ku czci zamordowanych mieszkańców wsi;
- Cecylówka Głowaczowska – pomnik ku czci zamordowanych mieszkańców wsi;
- Chodków – pomnik walk oddziału Hubala.

Na terenie gminy znajdują się liczne stanowiska archeologiczne ze śladami osadnictwa z różnych okresów od paleolitu do XIX wieku.

Nakłady gminy na inwestycje ekologiczne stanowią istotny element jej budżetu.

WODOCIĄGI I KANALIZACJA, ZASOBY WODNE

Gmina Głowaczów skanalizowana jest w ok. 20%. Do rozdzielczej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy podłączonych jest 1580 mieszkańców. Szacuje się, że na terenie gminy Głowaczów powstaje około 1000m³ ścieków bytowych na dobę. Na terenie gminy skanalizowane są Głowaczów, Leżenice i część Brzozy.

Zgodnie z przyjętą koncepcją uporządkowania gospodarki ściekowej planuje się dalszy rozwój kanalizacji. W najbliższym czasie skanalizowane zostaną miejscowości: pozostała część Brzozy, Sewerynów, Emilów, Moniochy i Lipa.

Na terenie gminy znajduje się jedna oczyszczalnia gminna:

- biologiczno - chemiczna o przepustowości 200 m³ w Głowaczowie, Oczyszczalnia została oddana do użytku w 1996 r.

W wyniku realizacji koncepcji wszystkie większe miejscowości gminy zostaną skanalizowane. Zachodzi zatem potrzeba wybudowania przynajmniej dwóch nowych oczyszczalni. Koniecznie należy dodać, że ścieki oczyszczone z oczyszczalni w Głowaczowie są odprowadzane do rzeki Radomki i nie stwierdzono, by negatywnie oddziaływało to na jakość wód rzeki, będącej jednocześnie głównym akwieniem rekreacyjno – turystycznym na terenie gminy Głowaczów.

Gmina Głowaczów położona jest w obrębie głównych zbiorników wód podziemnych nr 215a i 215 „Subniecka Warszawska”, nr 405 „Niecka Radomska” na południe od rzeki Radomki oraz w niewielkim fragmencie w obszarze głównego zbiornika wód podziemnych nr 222 „Dolina Środkowej Wisły”. Wody GZWP charakteryzują się wysoką jakością wód, odpowiadającą klasie 1b (w skali od 1a do 3) czyli wody wysokiej jakości wymagające prostego uzdatniania. Czwartorzędowy poziom wodonośny ma znaczenie lokalne dla zaopatrzenia w wodę przez indywidualnych użytkowników. Ujmowany jest przez studnie gospodarcze kopane oraz płytkie studnie wiercone w przewadze głębokości 3 – 7 m.

Woda dostarczana jest do większości gospodarstw domowych z wiejskich wodociągów grupowych lub indywidualnych ujęć zlokalizowanych na poszczególnych działkach.

Łączna wydajność ujęć dla wodociągów zbiorowych wynosi 116 m³/h

Na terenie gminy Głowaczów znajdują się następujące ujęcia i wodociągi zbiorowe:

- Ujęcie w Głowaczowie – 22 m³/h, zaopatrujące Głowaczów, Podmieście, Lipę i Leżenice
- Ujęcia w Sewerynowie – 9 m³/h – Brzoza, Sewerynów i Wólka Brzózka

- Ujęcie w Marianowie – 13 m³/h – Marianów, Przejazd, Ursynów, Stanisławów, Maciejowice i Cecylówka Brzózka
- Ujęcie w Miejskiej Dąbrowie – 26 m³/h – Miejska Dąbrowa
- Ujęcie w Studniach – 15 m³/h – Studnie, Kosny
- Ujęcie w Emilowie – 9 m³/h – Emilów, Moniochy
- Ujęcie w Grabnowoli – 10 m³/h - Grabnowola
- Ujęcie w Studziankach Pancernych – 12m³/h – Studzianki Pancerne

Wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę w gminie Głowaczów połączone zostaną w przyszłości w układ pierścieniowy, dając tym samym możliwość bezawaryjnych dostaw wody do odbiorców.

STRUKTURA WŁADANIA GRUNTÓW

W strukturze władania dominuje sektor prywatny głównie jako użytki rolne osób fizycznych (11 371 ha czyli 77 % ogółu użytków rolnych) co wiąże się z rolniczym charakterem gminy oraz lasy prywatne (2398 ha). We władaniu sektora publicznego znajdują się przede wszystkim grunty leśne (2992 ha co stanowi 56 % ogółu gruntów leśnych) oraz grunty Gminy i Skarbu Państwa.

Kompleksy rolniczej przydatności gleb stanowiły podstawę określenia regionów glebowo – rolniczych, wyróżniających się lokalną specyfiką warunków przyrodniczych i glebowych, podobnym agroklimatem oraz zbliżoną rzeźbą terenu. Gmina Głowaczów znajduje się w obszarze Regionu A -1 Nadpilicko – Kozienickiego. Występują tu głównie gleby pseudobielicowe i brunatnobielicowe, zjawiskiem większości wytworzone zjawiskiem piasków słabogliniastych i luźnych, rzadziej z piasków gliniastych lub glin. Warunki klimatyczne są korzystne do produkcji rolniczej. Warunki wodne określane są jako średnio korzystne do produkcji rolniczej z 45% udziałem użytków rolnych o okresowym lub stałym niedoborze wody. Optymalne stosunki wodne występują na powierzchni 25% użytków rolnych. Tereny z przewagą gleb o okresowym i częstym nadmiarze wód stanowią 30%.

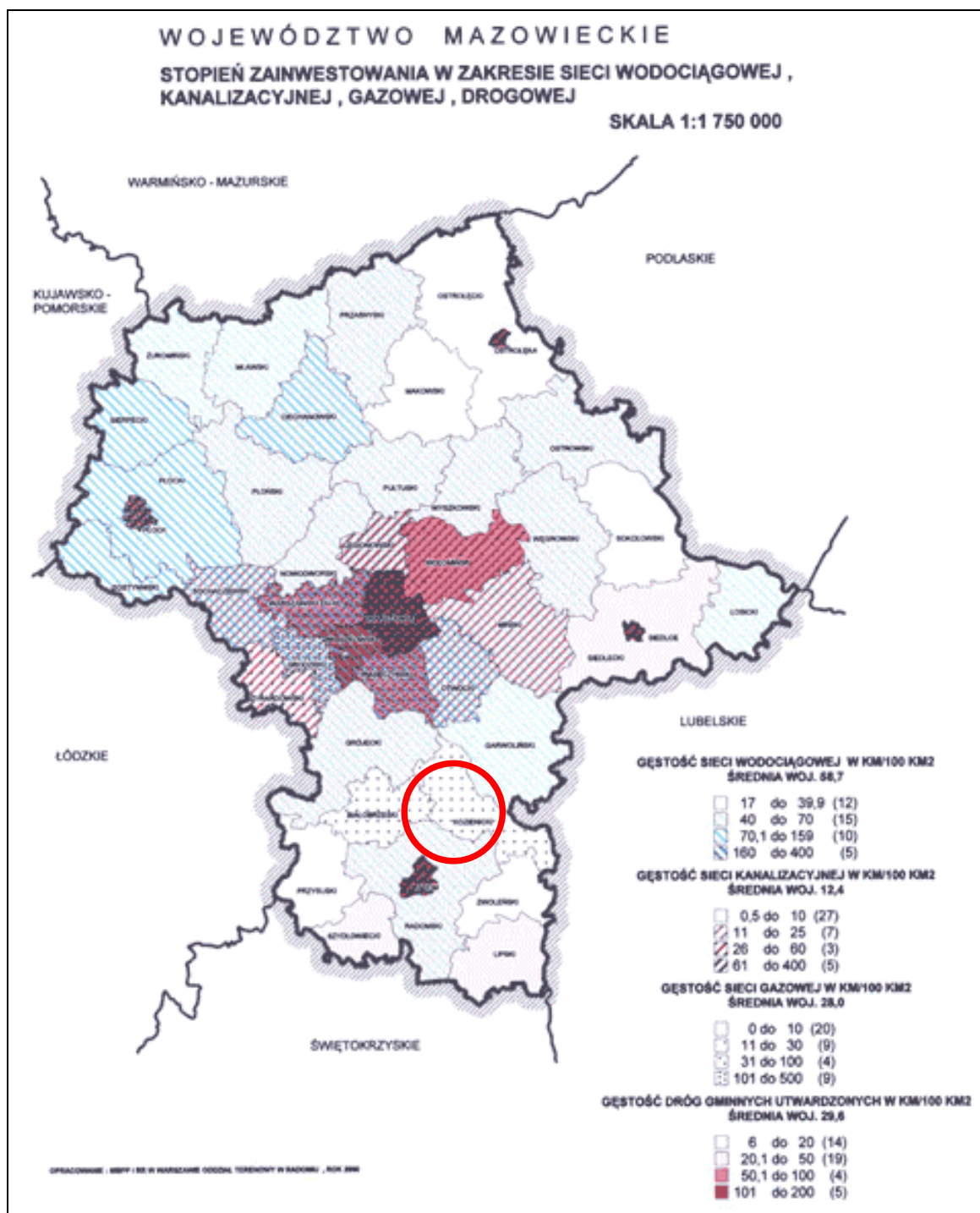
GOSPODARKA ODPADAMI

W gminie nie wprowadzono segregacji odpadów, co wydaje się obecnie jednym z najistotniejszych celów działania gminy. Znaczna powierzchnia gminy powoduje, że na jej terenie powstają dzikie wypiska śmieci. Przydrożne lasy są nieustająco zaśmiecanie, przy czym problem ten nasila się w sezonie letnim. Warto zatem rozważyć propozycję samoopodatkowania się mieszkańców w celu sfinansowania prac porządkowych i wywozu śmieci, zakładając, że opodatkowaniu podlegaliby nie tylko stali mieszkańcy ale również sezonowi.

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

Wszelkie działania zmierzające do przekształcenia gminy z rolniczej na turystyczno – rolniczą mogą spalić na panewce, jeżeli nie zostanie rozwiązany problem śmieci. Tym bardziej, że niedługo gmina stanie przed jeszcze jednym, poważnym problemem – potrzebą utylizacji ogromnych ilości eternitu, który na terenie gminy jest wiodącym materiałem pokrywającym dachy.

Niski poziom świadomości ekologicznej powoduje, że śmieci są palone w piecach, co powoduje emisję zanieczyszczeń do powietrza.

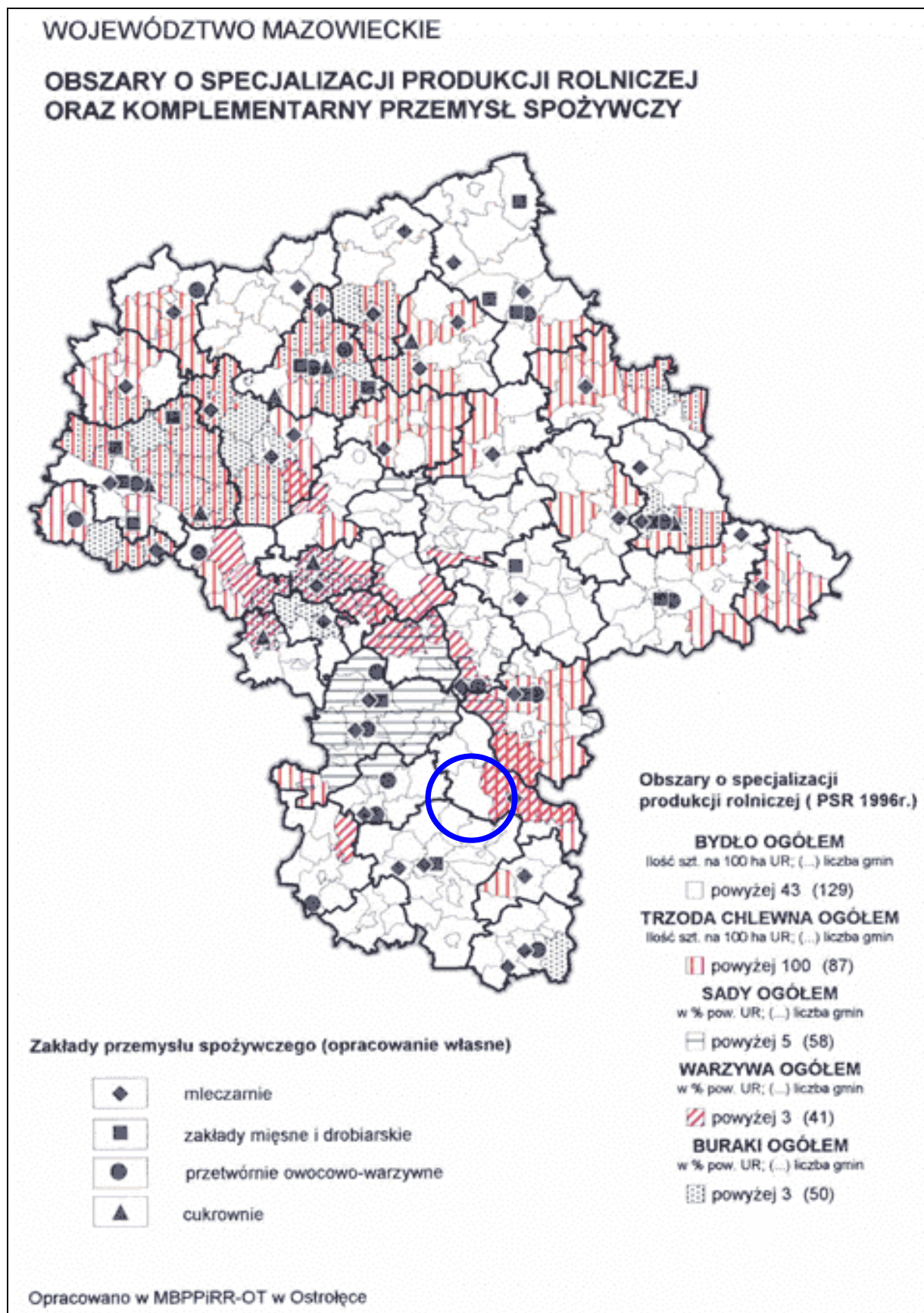

Rysunek 2 Stopień zainwestowania w infrastrukturę techniczną

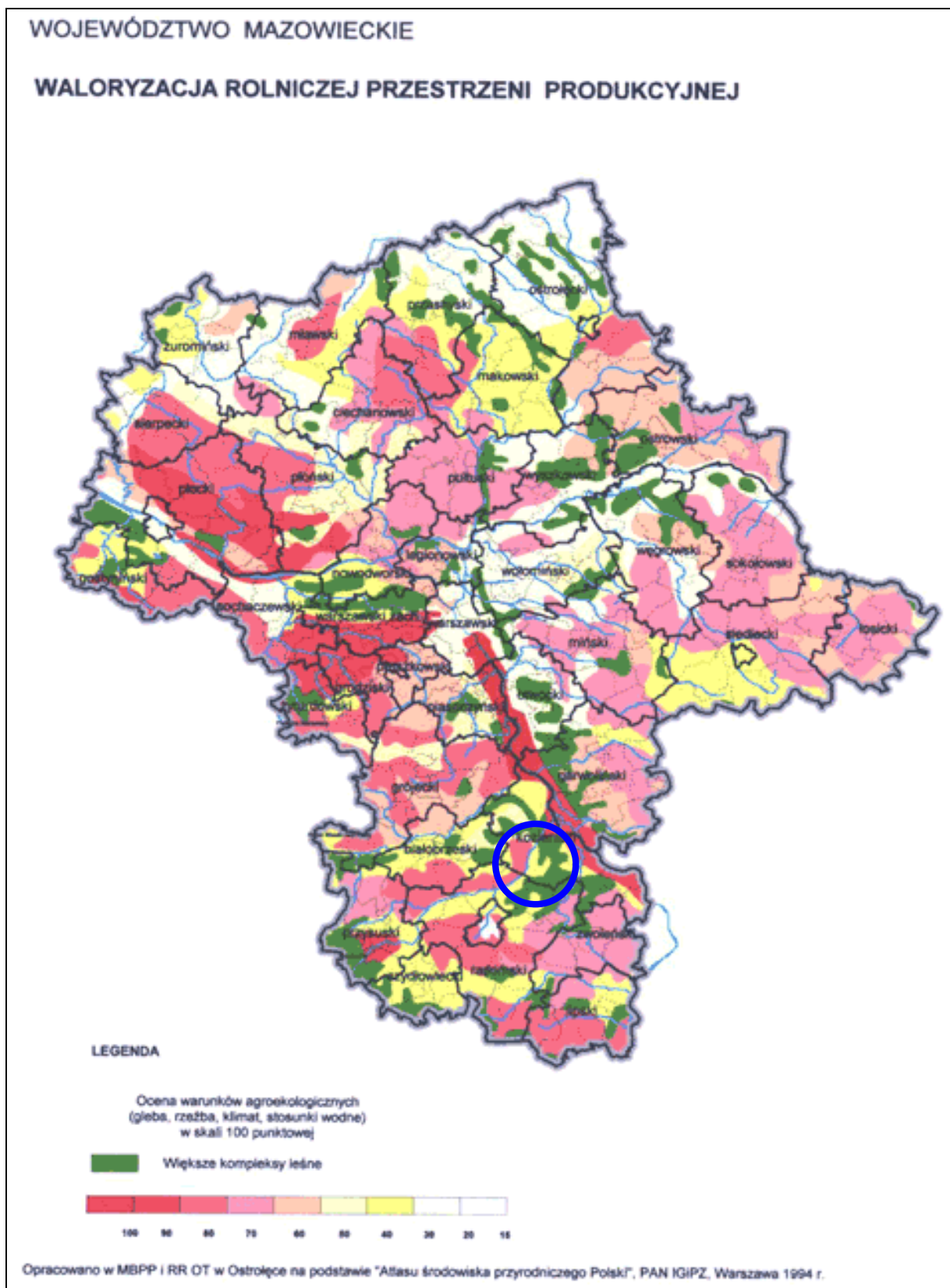
Tabela 4 Rolnicza przydatność gleby

ROLNICZA PRZYDATNOŚĆ GLEBY	UDZIAŁ PROCENTOWY		WYSTĘPOWANIE
	GMINA	SUBREGION	
GRUNTY ORNE			
PSZENNY BARDZO DOBRY	0	0,9	-----
PSZENNY DOBRY	1,6	7	okolice Brzózy
PSZENNY WADLIWY	0	0,5	-----
ŻYTNI BARDZO DOBRY	4,7	15,2	okolice Głowaczowa, Lipy, Leżenic, Lipskiej Woli, Monioch, Miejskiej Dąbrowy, Bobrownik,
ŻYTNI DOBRY	16,5	17,8	
ŻYTNI SŁABY	19,6	20,1	północno – zachodnia i południowa część gminy oraz mozaikowo w pozostałych obszarach
ŻYTNI BARDZO SŁABY	29,2	16,3	południowa i centralna część gminy
ZBOŻOWO – PASTEWNY MOCNY	16,1	12,5	niewielkie obszary w środkowej i południowo – wschodniej części gminy
ZBOŻOWO – PASTEWNY SŁABY	12,3	9,7	wzdłuż doliny Radomki
UŻYTKI ZIELONE			
KOMPLEKS BARDZO DOBRY	0	0,4	-----
KOMPLEKS ŚREDNI	19	56,5	w dolinach Radomki i jej dopływów
KOMPLEKS SŁABY I BARDZO SŁABY	81	43,1	

Ogólnie można stwierdzić, że jakość przeważającej części gleb na terenie gminy jest słaba lub bardzo słaba. Oznacza to, że niezbędnym dla poprawy jakości warunków życia mieszkańców jest znalezienie takich rozwiązań rozwojowych, które zmienią wiodący sposób pozyskiwania dochodu przez mieszkańców gminy. Lokalizacja gminy, jej walory przyrodnicze i klimatyczne pozwalają założyć, że rozwiązaniem takim jest turystyka i produkcja żywności ekologicznej. Zgodne jest to z nakreślonymi w Strategii Województwa Mazowieckiego założeniami szans rozwoju terenów pozametropolitalnych Mazowsza.

Rysunek 3 Specjalizacja produkcji rolnej

Rysunek 4 Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

OCENA ZAGADNIEŃ SPOŁECZNYCH

Województwo mazowieckie jest największym pod względem powierzchni - 35,6 tys. km² (11,4%) i najludniejszym - 5,1 mln mieszkańców (13,1%) województwem w Polsce.

Przestrzenny i ludnościowy potencjał województwa ma odbicie w jego wewnętrznej, administracyjno-samorządowej organizacji. Na terenie województwa znajduje się 38 powiatów „ziemskich” oraz 4 miasta na prawach powiatu (Radom, Płock, Siedlce i Ostrołęka). Samorząd stopnia podstawowego tworzy tu 325 gmin, w tym 46 gmin miejskich, 47 gmin miejsko-wiejskich oraz 232 gminy wiejskie.

Na terenie woj. mazowieckiego znajdują się 83 miasta oraz 7294 sołectwa, a w nich aż 9138 miejscowości wiejskich (16% wielkości ogólnopolskiej).

W miastach woj. mazowieckiego mieszka 3,25 mln osób, co stanowi ponad 64,1% ogółu ludności województwa mazowieckiego (7 miejsce w kraju przy średniej krajowej 61,8%) oraz 13,6% ludności miejskiej kraju.

Obszary wiejskie Mazowsza zamieszkuje 1,82 mln osób, co stanowi 35,9% ogółu ludności województwa, a więc mniej niż średnio w kraju (38,4%). Gdyby jednak ze statystyki tej wyłączyć wielką aglomerację warszawską, okaże się, że województwo mazowieckie jest regionem zdecydowanie wiejskim. W kilkunastu powiatach udział ludności wiejskiej przekraczał 70%. W ciągu najbliższych 20 lat procesy urbanizacyjne nie będą na tyle silne, by te proporcje radykalnie zmienić. Prognoza demograficzna GUS wskazuje, że przyrost ludności w woj. mazowieckim będzie dokonywał się – ogólnie biorąc – jedynie w miastach i będzie zauważalny dopiero po 2005 r. Obszary wiejskie województwa, ujmowane łącznie, będą wykazywały stały ubytek liczby mieszkańców – zauważalny zwłaszcza po 2005 roku.

Zmiany liczebności podstawowych grup wiekowych ludności w miastach i na obszarach wiejskich woj. mazowieckiego w latach 1998-2020 przedstawia poniższa tabela.

	1998	1998	2000	2005	2010	2015	2020
	w tys.	w % - 1998 = 100,0					
Miasta							
Ludność ogółem`	3251,0	100,0	100,0	100,5	102,1	104,0	105,4
W tym roczniki:							
7-12 (szkoła podstawowa)	238,4	100,0	91,8	76,6	71,9	81,7	100,3
13-15 (gimnazjum)	155,8	100,0	88,1	69,6	57,4	55,9	63,9
16-18 (szkoła średnia)	158,3	100,0	101,3	77,5	66,0	55,5	58,9
19-24 (szkoła wyższa)	309,7	100,0	103,0	102,3	82,5	69,7	61,2
18-59/64 (wiek produkcyjny)	2022,9	100,0	101,6	105,8	105,8	102,0	97,9

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

60+/65+ (wiek poprodukcyjny)	515,7	100,0	103,0	107,7	118,2	137,8	155,7
Wieś							
	1998	1998	2000	2005	2010	2015	2020
Ludność ogółem	1815,6	100,0	99,9	99,1	97,9	96,7	95,1
W tym roczniki:							
7-12 (szkoła podstawowa)	175,5	100,0	98,0	83,0	69,5	67,6	69,4
13-15 (gimnazjum)	94,0	100,0	95,7	91,0	73,5	62,9	61,9
16-18 (szkoła średnia)	88,8	100,0	104,5	95,3	89,2	69,4	63,4
19-24 (szkoła wyższa)	168,3	100,0	101,0	105,6	97,7	86,3	68,4
18-59/64 (wiek produkcyjny)	1001,8	100,0	102,0	107,5	110,6	108,7	102,8
60+/65+ (wiek poprodukcyjny)	309,1	100,0	99,5	95,3	93,1	98,4	108,8

Tabela 5 Prognoza demograficzna Mazowsza

W województwie występuje jeden z najwyższych w Polsce (po woj. łódzkim) odsetek ludności w wieku 65 i więcej lat – 13,8% (średnia krajowa 12,1%) oraz jeden z najniższych (również po woj. łódzkim) udział mieszkańców poniżej 25 lat - 34,6% (średnia krajowa 36,5%).

Ważniejsze niż zapowiadana stagnacja ludnościowa woj. mazowieckiego są przewidywane zmiany struktury wiekowej mieszkańców tego regionu. Liczebność roczników w wieku szkolnym - tak w miastach jak i na wsi - ulegnie bardzo szybkiemu i wyraźnemu zmniejszeniu osiągając w okresie 2010-2015 ok. 2/3-3/4 stanu z 1998 r. Do 2010 r. odczuwalnie zwiększała się będzie liczebność grupy w wieku produkcyjnym osiągając w miastach 105%, a na wsi - 110% stanu z roku 1998. Z kolei liczebność grupy w wieku poprodukcyjnym zwiększy się ok. 2015 r. w miastach o ok. 40%, a na wsi zmaleje w mniejszym stopniu niżby to mogło wynikać z ogólnego spadku liczby ludności wiejskiej. Te przewidywane zmiany demograficzne (por. tabela) mają zasadnicze znaczenie dla formułowania kierunków rozwoju województwa.

Prognoza ludności miast i obszarów wiejskich subregionu radomskiego do roku 2020 określona została w "Studium zagospodarowania przestrzennego województwa radomskiego" (1996 rok) w oparciu o prognozy Głównego Urzędu Statystycznego.

Uwarunkowania demograficzne, społeczne, gospodarcze stanowiły przesłankę do założeń dwu wariantów prognozy ludności subregionu, a mianowicie: **"wariant centralny"** opracowany przez GUS, przewidujący w zasadzie stabilizację liczby ludności na poziomie stanu istniejącego i odpływ ludności na zewnątrz subregionu, obejmujący niemal cały przyrost naturalny w okresie do 2020 r. tj. ok. 100 tys. osób. Wariant ten przyjmuje umiarkowany rozwój miast ze stałą tendencją wzrostową

oraz głęboką przebudowę struktury agrarnej ze znaczącym odpływem ludności wiejskiej i określa liczbę ludności w wielkościach:

- prognoza biologiczna 878 000 osób
- prognoza pomigracyjna 773 000 osób

„**Wariant wojewódzki - subregionalny**” przyjmuje w prognozie zarysowane i kształtujące się w latach dziewięćdziesiątych trendy migracyjne, stabilizację liczby ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich (wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich) oraz – analogicznie jak w wariancie "centralnym" – umiarkowane tempo rozwoju ludności w miastach i określa liczbę ludności w wielkościach:

- **prognoza biologiczna** 878 000 osób
- **prognoza pomigracyjna** 840 000 osób

Gmina Głowaczów – prognoza ludności w „wariancie subregionalnym”:

W założeniach prognozy dla poszczególnych gmin subregionu, w tym dla gminy Głowaczów, brano pod uwagę dotychczasowe trendy procesów demograficznych, własny rozwój biologiczny, położenie i dostępność komunikacyjną, wyposażenie w infrastrukturę społeczną i techniczną, stan i strukturę gospodarki rolnej.

Prognoza ludności gminy Głowaczów określona została w wielkościach:

- **prognoza biologiczna** 9500 osób
- **prognoza pomigracyjna** 8000 – 9000 osób

SYSTEM EDUKACJI

Na terenie gminy Głowaczów znajdują się następujące placówki wychowawcze i oświatowe:

- 2 przedszkola: przy szkołach w Głowaczowie i Brzózcie
- 7 szkół podstawowych: 5 prowadzonych przez gminę Głowaczów (w Głowaczowie, Brzózcie, Cecylówce Brzózkiej, Bobrownikach, Miejskiej Dąbrowie) i 2 prowadzone przez Stowarzyszenia (Ursynów i Studzianki Pancerne). Łącznie w szkołach prowadzonych jest 57 oddziałów i uczy się w nich 819 uczniów.
- 3 gimnazja – 2 prowadzone przez gminę: w Głowaczowie, Brzózcie i Ursynowie (prowadzone przez Stowarzyszenie), łącznie 20 oddziałów i 435 uczniów.

W szkołach w Głowaczowie, Brzózcie, Ursynowie i Cecylówce znajdują się świetlice z zapleczem kuchennym (możliwość dożywianie).

W oświacie na terenie gminy zatrudnionych jest ok. 150 nauczycieli i ok. 30 pracowników administracyjnych i technicznych, w tym 9 sezonowo.

Szkoły na terenie gminy są sukcesywnie wyposażane w sale komputerowe. Pracownie funkcjonują we wszystkich szkołach, z łączną liczbą 81 komputerów. W szkołach naucza się dwóch języków obcych.

Szkoły organizują zajęcia pozalekcyjne i nadobowiązkowe. Organizowane są zajęcia sportowe, informatyczne, plastyczne, muzyczne, teatralne, ekologiczne i komunikacyjne.

BEZPIECZEŃSTWO POŻAROWE

W Kozienicach znajduje się Powiatowa Komenda Straży Pożarnej. Jej działania wspiera Ochotnicza Straż Pożarna, której jednostki znajdują się w: Cecylówce Brzózkiej, Ursynowie, Brzózcie, Głowaczowie, Mariampolu, Lipie, Bobrownikach, Miejskiej Dąbrowie. Oprócz akcji ratowniczo – pożarniczych jednostki OSP brały udział w wypompowywaniu wody z piwnic, podlewaniu w czasie suszy boisk i nowo posadzonych drzew, usuwaniu powalonych drzew, zabezpieczaniu imprez rekreacyjno-sportowych a także kulturalnych. Jednostki OSP organizują spotkania z dziećmi i młodzieżą. Stan wyposażenia jednostek jest zadawalający. Ilość wozów pożarniczych – 6 oraz 1 samochód ratownictwa drogowego.

POLICJA

Na terenie gminy, w Głowaczowie, znajduje się 1 posterunek policji, zatrudniający 6 funkcjonariuszy. W miarę rozwoju ruchu turystycznego może się okazać, że to zbyt mało.

POMOC SPOŁECZNA

Na terenie gminy funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą w Głowaczowie.

Liczba osób objętych pomocą społeczną wynosi 947. W większości przyczyną wnioskowania o udzielenie świadczenia z pomocy społecznej jest ubóstwo spowodowane bezrobociem.

Gmina Głowaczów posiada Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W ramach Programu działają:

- rodzinny punkt konsultacyjny dla osób z rodzin, w których występują problemy związane z nadużywaniem alkoholu i przemocą, przy Urzędzie Gminy
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, przy Urzędzie Gminy,

OCHRONA ZDROWIA

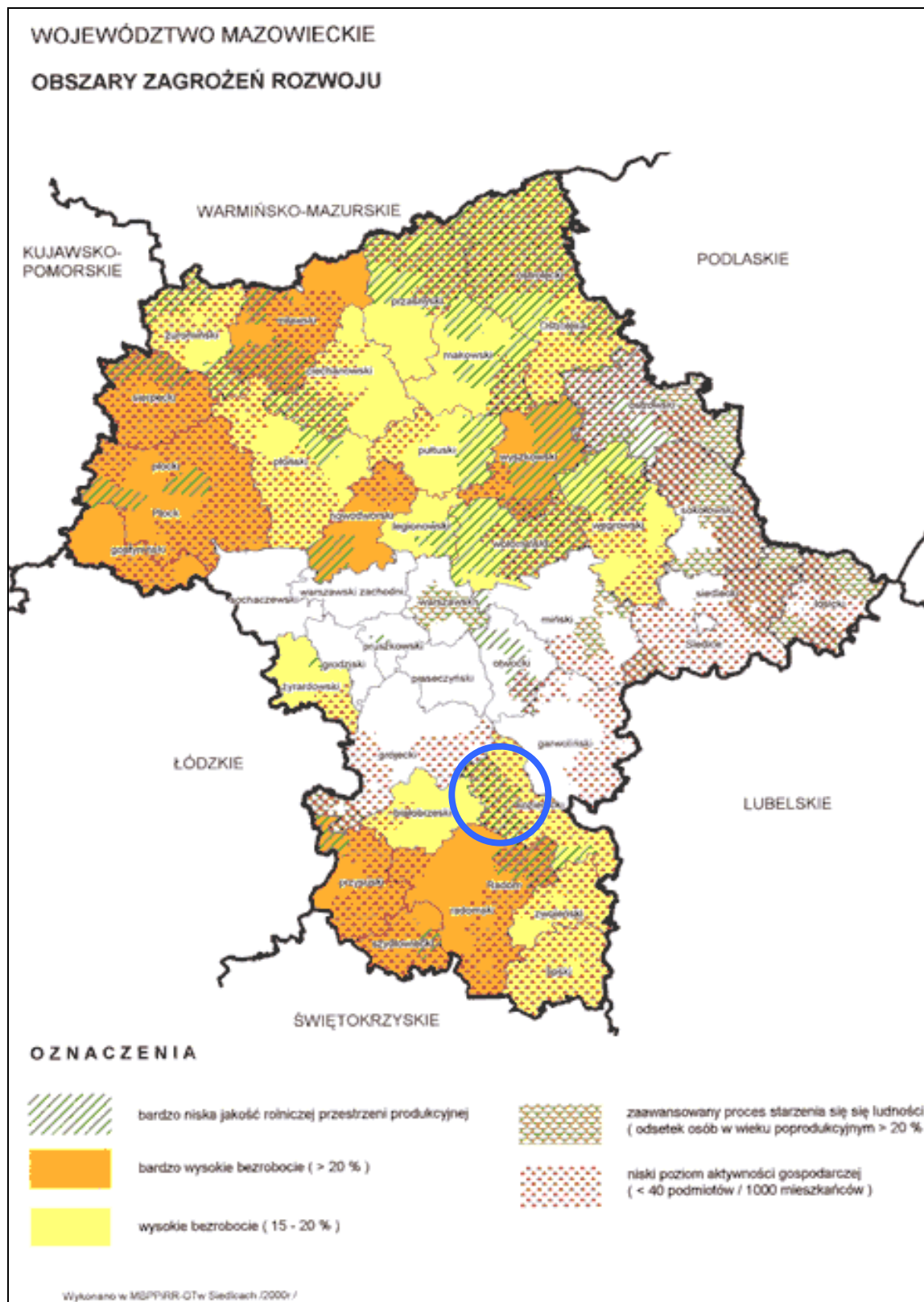
Na terenie gminy Głowaczów znajdują się 3 ośrodki zdrowia w Głowaczowie, Studziankach i Brzózcie, 2 apteki i 2 gabinety stomatologiczne. Nie zaspokajają to jednak zapotrzebowania.

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI

Według GUS liczba ludności gminy Głowaczów wynosi 7534, w tym kobiety 3718, na 100 mężczyzn przypada 97 kobiet. Od 1975 roku populacja gminy wykazuje nierównomierny rozwój, a liczba mieszkańców oraz wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji wykazują duże wahania. Dynamika wzrostu w poszczególnych w/w okresach pięcioletnich wynosi: 95,9%, 104,5%, 98,3%, 102,9% i 101,4% w okresie 1995-2000.

Przyrost naturalny wykazuje tendencję spadkową, choć w poszczególnych latach zaznaczają się duże wahania tej wartości.

Przebieg procesów demograficznych kształtujących liczbę populacji jest bardzo nieregularny, a wpływ czynników zewnętrznych w dużym stopniu nieprzewidywalny. Stąd też przyszły przyrost liczby mieszkańców gminy jest trudny do określenia. Obecnie wydaje się, że największy wpływ na ten

Rysunek 5 Zagrożenia rozwojowe

proces będzie miała migracja do gminy z terenów miast, wynikająca z osiedlania się mieszkańców miast w rejonach wiejskich o korzystnej lokalizacji w stosunku do miasta.

Struktura wiekowa ludności gminy Głowaczów jest następująca: (2002):

- w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) – 2076, w tym mężczyźni 1084, kobiety 992
- w wieku produkcyjnym (18-60/65) – 3912, w tym mężczyźni 2210, kobiety 1702
- w wieku poprodukcyjnym (61/66 i więcej lat) – 1546, w tym mężczyźni 522, kobiety 1024

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 93 osoby w wieku nieprodukcyjnym.

Gmina Głowaczów jest gminą starzejącą się.

Poniższa tabela przedstawia procentowe relacje struktury wiekowej pod względem aktywności ekonomicznej w gminie, powiecie, województwie i kraju.

Tabela 5 Ekonomiczne grupy wiekowe

	GINA GŁOWACZÓW	POWIAT KOZIENICKI	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	POLSKA
W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	27,5 %	25,6 %	21,4 %	22,3 %
W WIEKU PRODUKCYJNYM	51,9 %	58,6 %	62,0 %	62,6 %
W WIEKU POPRODUKCYJNYM	20,6 %	15,8 %	16,6 %	15,1 %

Analiza danych pokazuje niepokojące zjawiska: w gminie Głowaczów jest więcej, niż przeciętnie w powiecie, województwie i kraju osób w wieku poprodukcyjnym oraz mniej, niż przeciętnie osób w wieku produkcyjnym. Dysproporcji tej nie będzie w stanie poprawić niewielka „nadwyżka” osób w wieku przedprodukcyjnym. Oznacza to, że bez napływu mieszkańców w wieku produkcyjnym spoza gminy proces starzenia się będzie postępował. Należy więc poszukać mechanizmów i rozwiązań, które przyciągną do gminy młodych, aktywnych ludzi i spowodują ich osiedlanie się na terenie.

SYTUACJA MIESZKANIOWA

Sytuacja mieszkaniowa ludności zamieszkującej stale obszar gminy Głowaczów jest następująca:

- Liczba mieszkań wynosi – 2051
- Liczba izb wynosi – 7053
- Powierzchnia użytkowa w mieszkaniach wynosi – 149023 m²
- Wskaźnik liczby mieszkańców na mieszkanie wynosi – 3,67
- Wskaźnik liczby osób na izbę wynosi – 1,07
- Wskaźnik liczby m³ powierzchni użytkowej wynosi – 19,8 m²/osobę

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Na terenie gminy działają następujące organizacje pozarządowe:

Stowarzyszenie Oświatowe w Ursynowie

Stowarzyszenie Miłośników Brzozy w Brzózce

Stowarzyszenie Oświatowe w Studziankach.

Stowarzyszenie „KOSIONEK” Na Rzecz Rozwoju i Promocji Wsi w Wólce Brzózkiej

KULTURA

Na terenie gminy nie ma żadnych ośrodków kultury poza Biblioteką. Aktywność przejawia Stowarzyszenie KOSIONEK, które przy współpracy Gminy i Parafii im. Św. Bartłomieja w Brzózce zainicjowało koncertem Katedralnego Kameralnego Chóru Mieszanego z Radomia cykl „Kultura nad Radomką”.

OCENA GOSPODARKI I SYSTEMÓW INFRASTRUKTURALNYCH

PODSTAWOWE KIERUNKI ROZWOJU I POLITYKI PRZESTRZENNEJ DLA OBSZARU GMINY GŁOWACZÓW OKREŚLONE Z WYKORZYSTANIEM "STUDIUM WOJEWÓDZKIEGO"

Podstawowe kierunki polityki przestrzennej dla obszaru subregionu radomskiego określone zostały dla głównych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej .

W odniesieniu do obszaru gminy Głowaczów są to:

- Elementy sieci osadniczej (układ węzłowy)
- Podstawowe systemy ponadlokalnej infrastruktury technicznej (układ pasmowy)
- Wiodące funkcje terenów otwartych (układ strefowy)

ELEMENTY SIECI OSADNICZEJ (UKŁAD WĘZŁOWY)

Główne ośrodki administracyjnej obsługi ludności gminy:

Poziom lokalny:

Miejscowość gminna Głowaczów - ośrodek lokalny z polityką rozwoju funkcji obsługi ludności i organizacyjnej obsługi rolnictwa oraz ponadlokalnej funkcji wypoczynkowej poprzez wykorzystywanie szans, którymi są między innymi:

- ciągłość funkcji administracyjnej stopnia podstawowego oraz wyposażenie w podstawowe instytucje i obiekty obsługi ludności i rolnictwa;
- szczególnie atrakcyjne walory przyrodniczo – krajobrazowe, w tym położenie w dolinie rzeki Radomki, warunkujące dalszy rozwój ponadlokalnej funkcji wypoczynkowej, w tym agroturystyki;
- dostępność komunikacyjna gminy;
- walory środowiska kulturowego.

Poziom ponadlokalny:

1. **Warszawa** – ośrodek metropolitalny: siedziba Urzędu Wojewódzkiego oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, w skład którego wchodzi między innymi powiat kozienicki;

2. **Radom** – regionalny ośrodek rozwoju, siedziba Delegatur Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego dla subregionu radomskiego. Radom pełni i pełnił będzie ponadto funkcję obsługi w zakresie usług określanych jako "wyższego rzędu" tj. nauka (20 różnych kierunków kształcenia na studiach wyższych, w tym "agrobiznes"), oświaty (około 70 kierunków kształcenia na poziomie średnim, w tym liczne kierunki rolnicze), ochrona zdrowia (szpital specjalistyczny), kultura (teatr, muzea, w tym Muzeum Wsi Radomskiej), targi, rolniczy rynek hurtowy, w tym Radomska Giełda Rolna. Odległość – około 25 km.
3. **Kozienice** - główny ponadlokalny ośrodek rozwoju. Od 1 stycznia 1999 roku siedziba Starostwa Powiatowego z przestrzennym zasięgiem obejmującym obszar gminy Głowaczów. Jednocześnie siedziba "powiatowej administracji zespolonej" powstałej z przekształcenia "administracji specjalnej szczebla rejonowego". Są to między innymi: Powiatowy Urząd Pracy, Komendy Powiatowe Straży i Policji, Zespół Opieki Zdrowotnej ze szpitalem powiatowym na 479 łóżek i stacją pogotowia ratunkowego, Delegatura Zamiejscowa Kuratorium Oświaty oraz szkolnictwo ponadpodstawowe ogólne i zawodowe, Urząd Skarbowy, Rejon Energetyczny, ZUS, KRUS, oddziały banków.

PODSTAWOWE SYSTEMY PONADLOKALNEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ (UKŁAD PASMOWY)

Podstawowe systemy infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym przechodzące przez obszar gminy Głowaczów stanowią układy komunikacji, systemy energetyczne, systemy łączności.

Są to:

Układy komunikacji

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 roku (Dz.U. Nr 160, poz.1 071) określiło wykaz dróg krajowych i wojewódzkich w dostosowaniu do nowego podziału administracyjnego. Drogi krajowe i wojewódzkie nie objęte przedmiotowym wykazem z dniem 1 stycznia 1999 roku zostały drogami powiatowymi.

Podstawowy ponadlokalny układ komunikacyjny stanowią:

Drogi krajowe:

droga Nr 729 Potworów – Białobrzegi – Głowaczów

droga Nr 731 Głowaczów – Kozienice

od maja 2000 roku określone jako *droga Nr 48* (Zarządzenie Nr 6 Dyrektora Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych z dnia 9 maja 2000 roku);

Drogi wojewódzkie:

droga Nr 731 Potycz – Warka – Grabów n/Pilicą – Głowaczów

Drogi powiatowe – wybrane (do 31.12.1998 r. drogi wojewódzkie):

droga Nr 34 224 Moniochy – Magnuszew;

droga Nr 34 417 Głowaczów – Bartodzieje – Jedlinsk;

droga Nr 34 502 Brzoza – Ryczywół;

droga Nr 34 503 Studzianki Pancerne – Ryczywół;

droga Nr 34 506 Brzóza – Radom;

droga Nr 34 507 Brzóza – Przejazd – do drogi Nr 737 (Radom – Kozienice)

Elektroenergetyka

Linie energetyczne przesyłowe przechodzące przez obszar gminy;

linia 220 kV relacji Kozienice – Rożki;

linia 110 kV relacji Kozienice – Warka;

linia 110 kV relacji Kozienice – Dobieszyn;

linia 110 kV relacji Radom Północ – Dobieszyn;

Eksploatację oraz nadzór sieci i urządzeń elektroenergetyki prowadzi Rejonowy Zakład Energetyczny w Kozienicach. Moc zainstalowana w stacjach SN/nn jest wykorzystana w ok. 40%.

Zagrożenia powodziowe

Zagrożenia powodziowe: dla rzeki Radomki określone zostały tereny zalewowe zagrożone „wodą stuletnią”, obejmujące dolinę rzeki między innymi w obszarze gminy Głowaczów (Rogożek, Chodków).

WIODĄCE FUNKCJE TERENÓW OTWARTYCH (UKŁAD STREFOWY)

W terenach otwartych wyróżnione zostały wiodące funkcje uwarunkowane zasobami i walorami środowiska przyrodniczego.

W obszarze gminy Głowaczów są to:

1. Tereny o wiodących funkcjach rolniczych o potencjalnych możliwościach do prowadzenia intensywnego rolnictwa w przewadze w środkowych obszarach gminy, z uwagi na dobre warunki naturalne gleb i ukształtowane kierunki produkcji rolniczej (chów bydła, trzody chlewnej, uprawa zbóż, ziemniaków, truskawek, chmielu);
2. Tereny systemu przyrodniczego wskazane do zachowania i ochrony walorów środowiska przyrodniczego stanowiącego elementy krajowej sieci ekologicznej. Jest to obszar węzłowy o znaczeniu krajowym obejmujący system doliny rzeki Radomki stanowiący otulinę Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Walory przyrodnicze to przede wszystkim liczne starorzecza, tarasy zalewowe i nadzalewowe, roślinność terenów podmokłych, cechy krajobrazu i rzeźby terenu.

Obszary objęte ochroną z tytułu przepisów szczególnych:

- Obiekty kultury objęte ochroną prawną (ustawa o ochronie dóbr kultury i muzeach) wpisane do Centralnego Rejestru Decyzji Konserwatora Zabytków
- Obszary cenne przyrodniczo objęte ochroną prawną i ochrona indywidualną (ustawa o ochronie przyrody) oraz użytki ekologiczne (dwa fragmenty terenu: zabagnione

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

starorzecze terenu zalewowego rzeki Radomki i bagno o pow. 0,60 ha w południowej części gminy)

- Ochrona lasów (ustawa o lasach)
- Ochrona obszarów związanych z zaopatrzeniem w wodą (prawo wodne, ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska) Ochronie podlegają wody podziemne i są to Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 222 "Dolina Środkowej Wisły" obejmujący wschodnie tereny subregionu radomskiego, w tym między innymi wschodnie fragmenty gminy Głowaczów. Zbiornik posiada opracowaną i zatwierdzoną dokumentacją hydrogeologiczną dla GZWP i stref ochronnych określonych między innymi w obszarze gminy; Główne Zbiorniki Wód Podziemnych: Nr 215 i 215A "Subniecka Warszawska" obejmuje północne tereny subregionu radomskiego z obszarem środkowej i północnej części gminy Głowaczów; Nr 405 "Niecka Radomska " z określonym zasięgiem do rzeki Radomki (południowo – wschodnie obszary gminy)
- Ochrona złóż surowców mineralnych (prawo geologiczne górnicze). Udokumentowane złoża surowców mineralnych w obszarze gminy stanowią:
  - złoża "Mariampol" – ility, łupki;
  - złoża "Cecylówka" – piaski;
  - złoża "Wólka Brzózka " – piaski;
  - złoża "Brzóza " – żwiry, pospółki;
  - złoża "Głowaczów" – węgiel brunatny;
  - złoża "Leżenice" – gliny;
  - złoża torfu w dolinie Radomki;
- Ochrona gruntów rolnych i leśnych (ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych) Ochronie prawnej podlegają :
  - Grunty rolne o najwyższej przydatności rolniczej: gleby klasy I – III. Zmiana przeznaczenia zwartego obszaru przekraczającego 0,5 ha wymaga uzyskania zgody Ministra Rolnictwa;
  - Grunty rolne o wysokiej przydatności rolniczej: gleby klasy IV. Zmiana przeznaczenia zwartego obszaru przekraczającego 1,0 ha wymaga uzyskania zgody Wojewody;
  - Grunty rolne wytworzone z gleb pochodzenia organicznego: gleby torfowe i murszowe. Zmiana przeznaczenia tych gleb klasy V i VI wymaga uzyskania zgody Wojewody;
  - Grunty leśne stanowiące własność Skarbu Państwa. Zmiana przeznaczenia wymaga uzyskania zgody Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
  - Pozostałe grunty leśne. Zmiana przeznaczenia wymaga uzyskania zgody Wojewody.

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI

Poziom aktywności gospodarczej mieszkańców gminy jest niski. Poniższa tabela podaje ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, brak jednak danych, ile podmiotów jest nieaktywnych (np zawieszona działalność). Jednocześnie należy przypuszczać, że sporą jest grupa mieszkańców gminy prowadząca działalność gospodarczą w tzw. „szarej strefie” – nielegalne (bezkoncesyjne) pozyskiwanie i sprzedaż kopaliny, wyrąb, obróbka i sprzedaż drzewa, handel. Winą za taki stan rzeczy należałoby obarczyć systemy podatkowy i ubezpieczeń społecznych Państwa oraz niski poziom świadomości społecznej i ekologicznej społeczności.

Tabela 6 Jednostki gospodarcze w 2003 r.

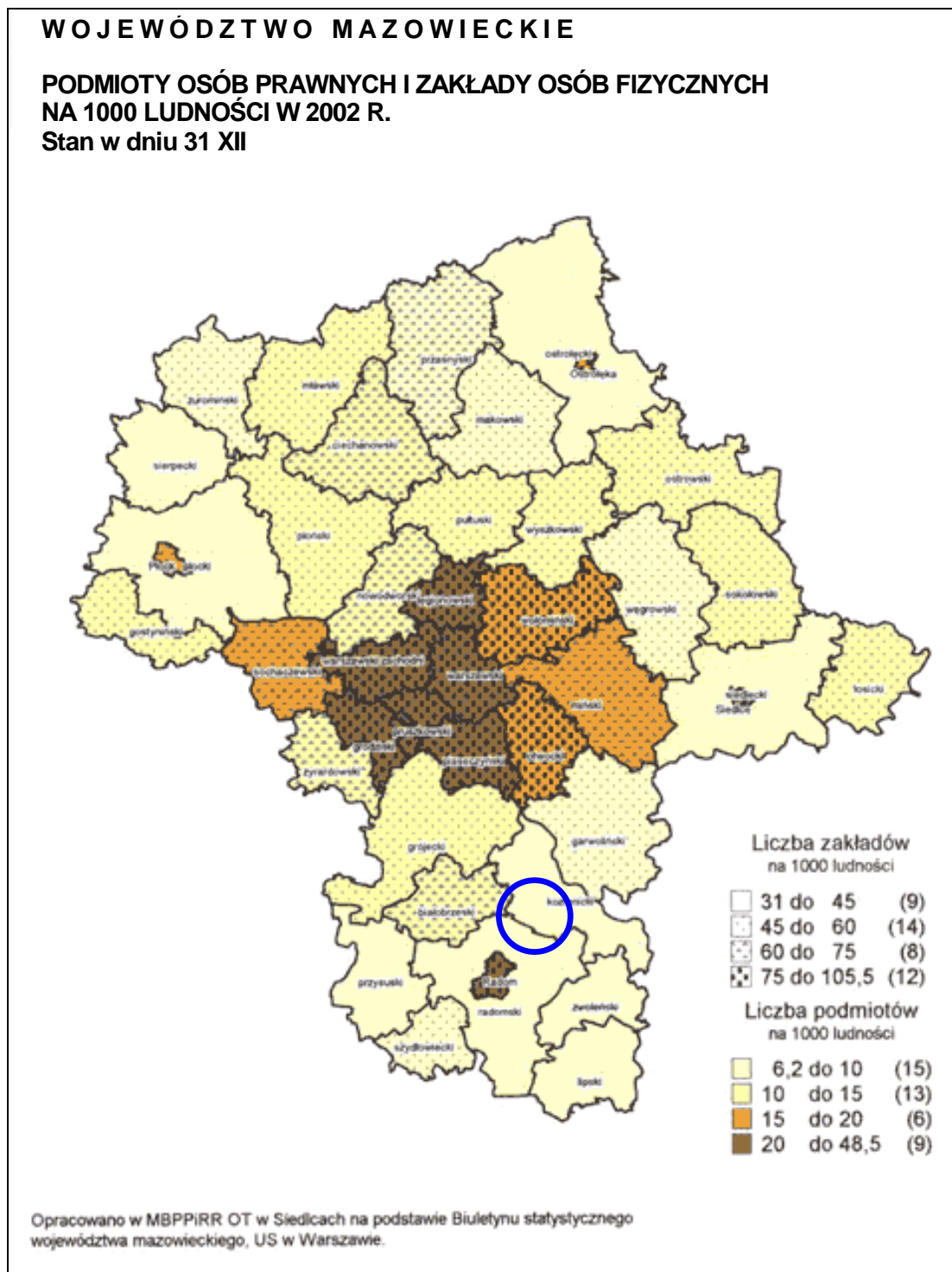
JEDNOSTKI GOSPODARCZE WG REGON	ILOŚĆ	
PRODUKCYJNE	8	
HANDLOWE	76	
USŁUGOWE	156	
USŁUGOWO – HANDLOWE	16	
PRODUKCYJNO – USŁUGOWO – HANDLOWE	25	
OGÓŁEM	281	

BEZROBOCIE

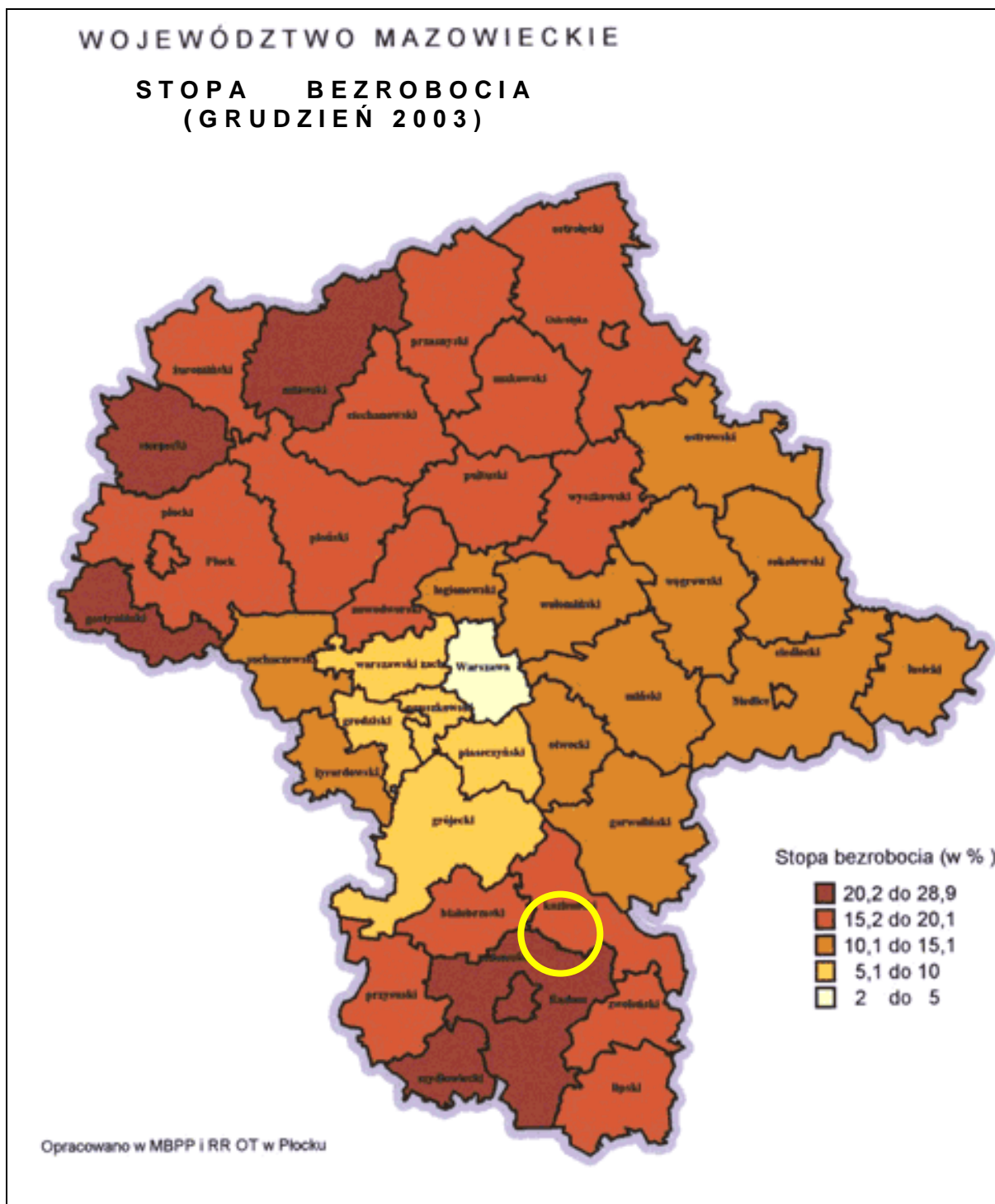
Bezrobocie stanowi poważny problem gminy Głowaczów. Wysoki odsetek osób pozostających bez pracy utrzymuje się na wysokim poziomie od wielu lat, co powoduje, że część osób utraciła prawo do zasiłków. Ponadto, w okresie ostatnich lat wzrosła liczba bezrobotnych i obecnie (koniec 2003 r.) bez pracy pozostaje 756 osób, w tym 349 kobiet. Problemem wydaje się oszacowanie wiarygodności danych na temat bezrobocia w gminie. Zła jakość gleb i niewielki areal większości gospodarstw sztucznie ukrywają faktyczną liczbę osób pozostających bez pracy. W świetle przepisów rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotny podlega posiadacz gospodarstwa o areale mniejszym niż 2 ha przeliczeniowe, przy czym ubezpieczeniu poza okresem pobierania zasiłku podlegają jedynie ci właściciele, których gospodarstwo nie przekracza 1 ha przeliczeniowego. Uwzględniając dodatkowo niepracujących współmałżonków osób zatrudnionych, podlegających z tego tytułu ubezpieczeniu,

okazuje się, że faktyczna liczba bezrobotnych na terenie gminy Głowaczów jest zdecydowanie wyższa.

Gmina w 2003 r. organizowała roboty publiczne o charakterze zatrudnienia interwencyjnego dla bezrobotnych. W 2004 r. planuje się dalsze działania tego typu i zatrudnienie bezrobotnych i stażystów.

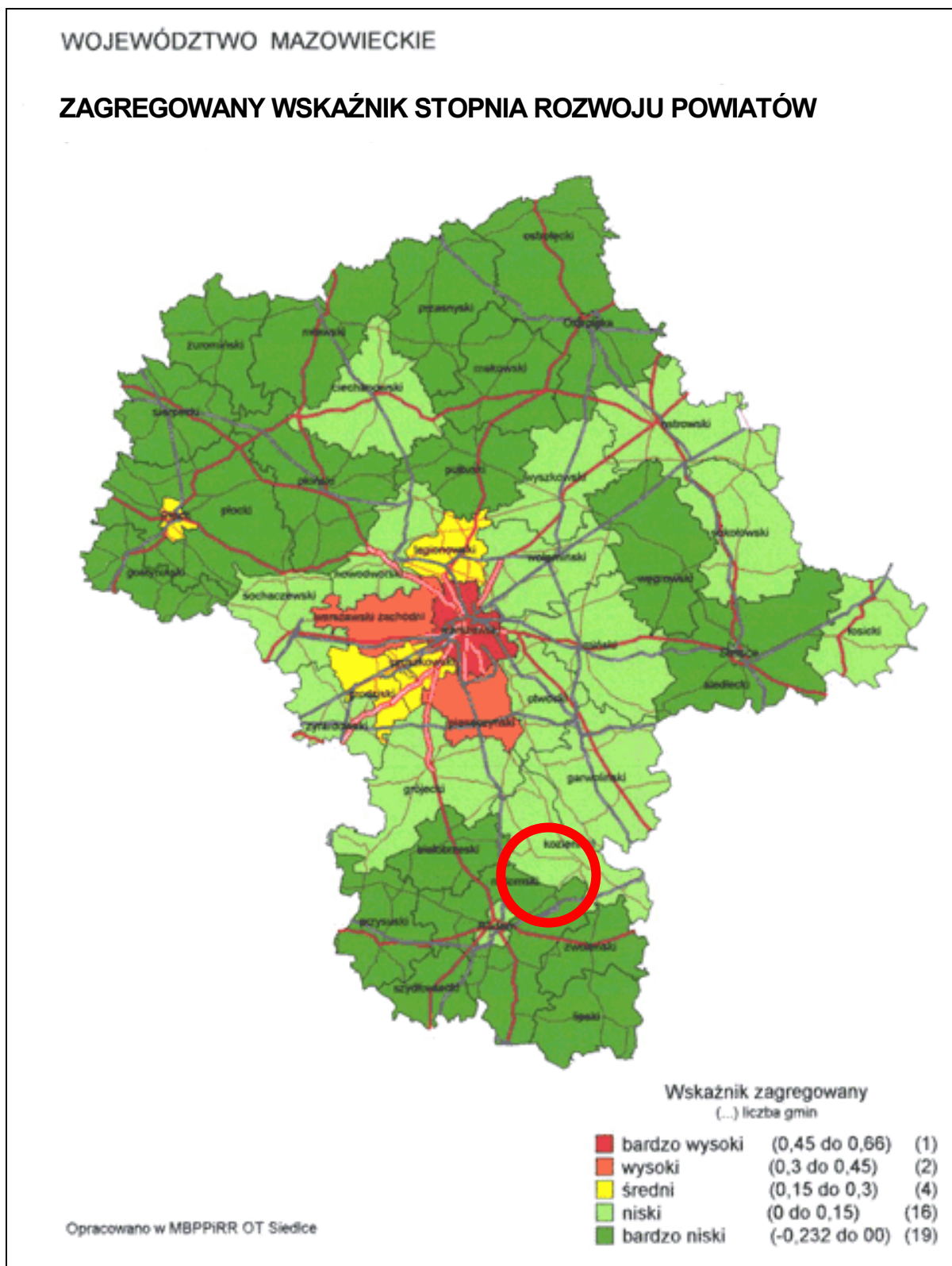

Rysunek 6 Mazowsze - podmioty gospodarcze osób fizycznych

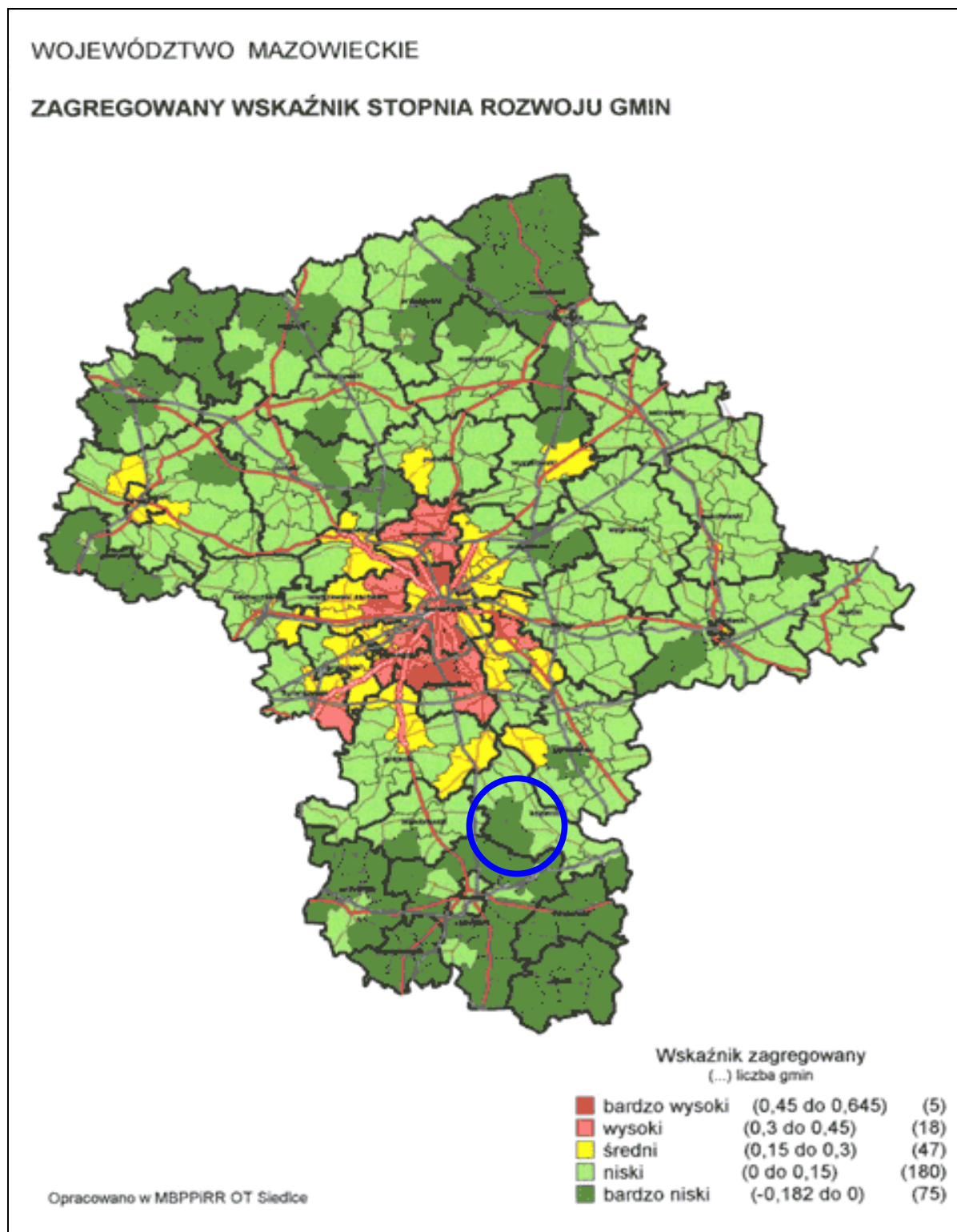

Rysunek 7 Bezrobocie

Dość niski wskaźnik bezrobocia w mieście Kozienice zaniża sztucznie wskaźniki w powiecie. Przekłada się to na wysokość i skalę pomocy, na jaką mogą liczyć bezrobotni z gminy Głowaczów. W sąsiednim powiecie radomskim bezrobocie osiągnęło poziom bardzo wysoki, zatem zasiłki dla bezrobotnych wypłacane są dłużej a pomoc dla osób zakładających działalność gospodarczą czy przedsiębiorców tworzących miejsca pracy jest dużo większa (np. niższe oprocentowanie kredytów).

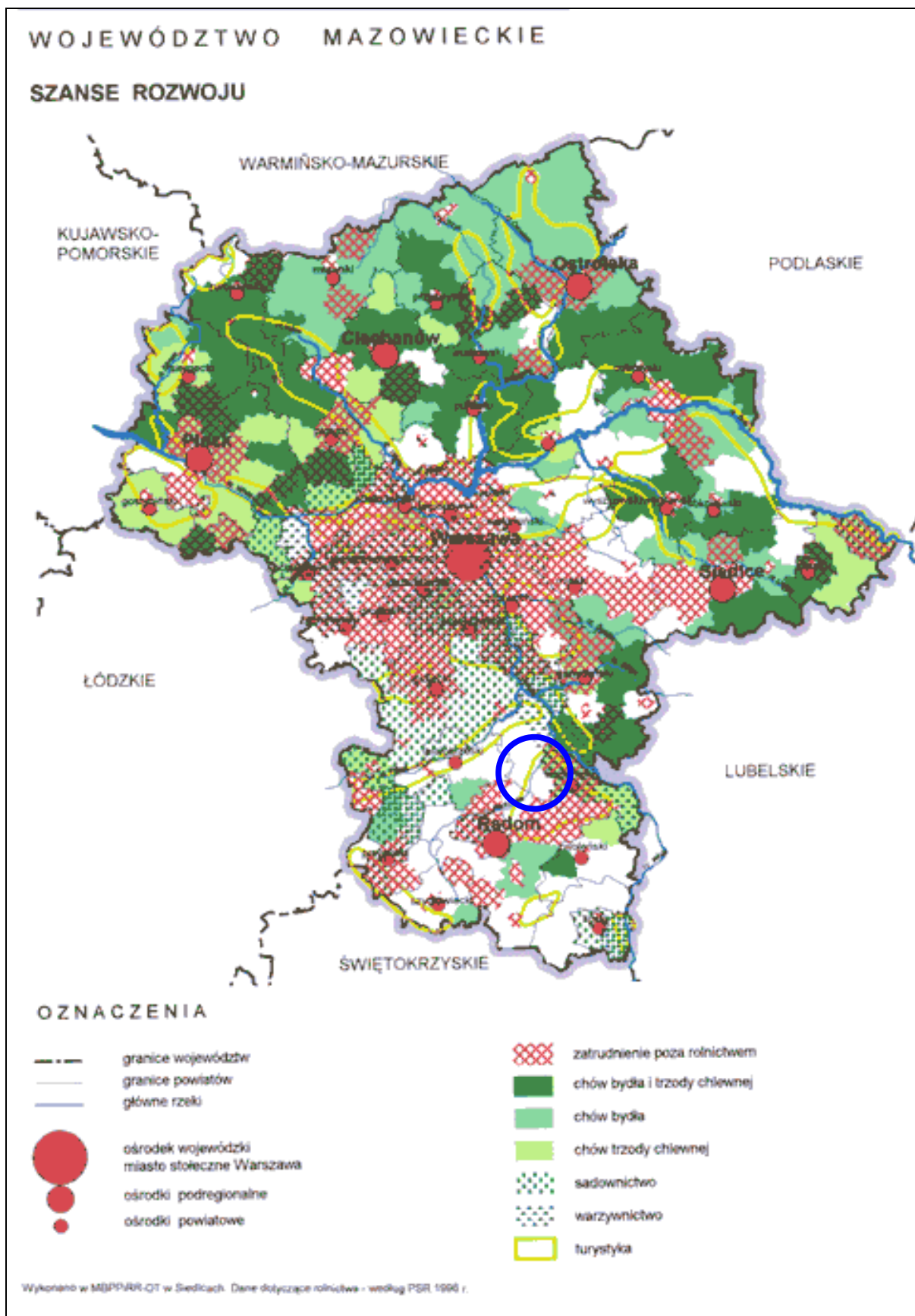

Rysunek 8 Wskaźnik rozwoju powiatów

Rysunek 9 Wskaźnik rozwoju gmin

Gmina Głowaczów jest terenem zagrożonym rozwojowo. Wysoki stopień starzenia się ludności, niski poziom aktywności gospodarczej, wysokie bezrobocie i niska jakość przestrzeni produkcyjnej w rolnictwie składają się na ten stan. Jednocześnie walory środowiska przyrodniczego, klimatyczne i położenie geograficzne pozwalają pokładać nadzieje na poprawę jakości życia mieszkańców gminy w rozwoju agroturystyki, turystyki przyjazdowej i rekreacyjnej oraz ekorołnictwa.

Rysunek 10 Szanse rozwoju

Na terenie gminy na dzień dzisiejszy nie ma inwestorów zewnętrznych, mimo istnienia wielu obiektów i obszarów, gdzie można zlokalizować działalność wytwórczą (niewielkie zakłady produkcyjne w branżach nie stwarzających zagrożenia dla środowiska naturalnego, przetwórstwo rolno – spożywcze, rękodzieło itp.) czy usługową.

TELEKOMUNIKACJA

Sieć telekomunikacyjna jest dobrze wykształcona. Na terenie gminy jest 643 abonentów TP SA, co oznacza że ponad 31 % gospodarstw domowych posiada telefon. Telefonii Pilicka nie ma abonentów na terenie gminy Głowaczów, brak jest informacji o innych operatorach.

2. STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW

UWAGI WSTĘPNE

Przedstawiony poniżej raport określa najważniejsze cele i zadania, które trzeba zrealizować, aby wizja zawarta w tym dokumencie stała się faktem w roku 2015. Realizacja strategii powinna uczynić z gminy miejsce przyjazne zarówno dla mieszkańców jak i przyjeżdżających tutaj gości, zaś przede wszystkim zapewnić wysoką jakość życia społeczności lokalnej przy zachowaniu unikalnych w skali europejskiej walorów środowiska naturalnego.

Dokument zawiera w części pierwszej opis zasad monitorowania realizacji strategii, a także przybliża problematykę zrównoważonego rozwoju i Agendę 21. W następnej części, zamieszczono najistotniejsze uwarunkowania wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym i programowym opracowanych na poziomie kraju i województwa mazowieckiego. Część trzecia zawiera właściwą strategię ekorozwoju, składającą się z wizji, celów nadrzędnych oraz celów strategicznych i ich opisu, w trzech sferach życia społecznego:

- Sferze społecznej,
- Sferze gospodarczej,
- Sferze przyrodniczej.

W opisie dla każdej sfery zawarto zasady przyjęte przy konstruowaniu strategii.

W ostatniej części przedstawiono program działań, czyli zestawienie celów i zadań ujętych w formie kompleksowych tabel, zawierających także podstawowe informacje na temat jednostek realizujących poszczególne zadania i przyznanego priorytetu do realizacji.

Proces tworzenia programu ekorozwoju gminy Głowaczów przedstawia poniższy diagram:

Diagram 1 Tworzenie gminnego programu ekorozwoju

MONITORING REALIZACJI STRATEGII

Realizacja Strategii będzie systematycznie analizowana, w celu upewnienia się, że przyjęte cele są sukcesywnie osiągnane, a jednocześnie w celu mobilizacji jednostek i komórek odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań do systematycznej i efektywnej pracy. Jednocześnie konieczne jest systematyczne uaktualnianie i uzupełnianie założeń i treści strategii, a w szczególności okresowa analiza poziomu już zidentyfikowanych oraz ewentualnie pojawiających się w przyszłości konfliktów ekologicznych, jako podstawa do oceny realizacji i weryfikacji podejmowanych przedsięwzięć.

Za gromadzenie odpowiednich danych i informacji służących ocenie przebiegu realizacji oraz weryfikacji i uzupełnianiu strategii odpowiadać będzie Urząd Gminy, Wydział Organizacyjno – Prawny, który opracowywać będzie stosowne informacje, przedstawiane Radzie Gminy.

Na podstawie otrzymywanych informacji Rada Gminy opracowywać będzie okresowe sprawozdania z realizacji strategii wraz z propozycjami koniecznych modyfikacji i uzupełnień. Przyjmuje się, że okresowa ocena realizacji strategii i jej weryfikacja dokonywana będzie raz w roku przez Radę Gminy. Proces weryfikacji i ewentualnej modyfikacji strategii realizowany powinien być zgodnie z następującym algorytmem postępowania:

Tabela 7 Etapy monitorowania strategii

Krok I	Ocena osiągnięć oraz identyfikacja nowych problemów i atutów gminy
Krok II:	Ocena zmian sytuacji zewnętrznej, w tym możliwości i zagrożeń dla rozwoju gminy
Krok III	Weryfikacja kryteriów wyboru priorytetów działania
Krok IV:	Weryfikacja wizji rozwoju gminy i priorytetowych kierunków działania
Krok V:	Identyfikacja celów strategicznych i operacyjnych
Krok VI:	Wybór metod działania <ul style="list-style-type: none"> • poszukiwanie rozwiązań • analiza i wybór rozwiązań • sformułowanie konkretnych zadań
Krok VII:	Podział zadań pomiędzy odpowiedzialne instytucje
Krok VIII:	Zatwierdzenie przez Radę Gminy zweryfikowanej wersji strategii rozwoju i skierowanie jej do realizacji

Zadanie systematycznego monitorowania Strategii realizowane będzie zgodnie z zasadą ciągłego planowania i doskonalenia przedstawianą poniżej w postaci schematu spirali zarządzania.

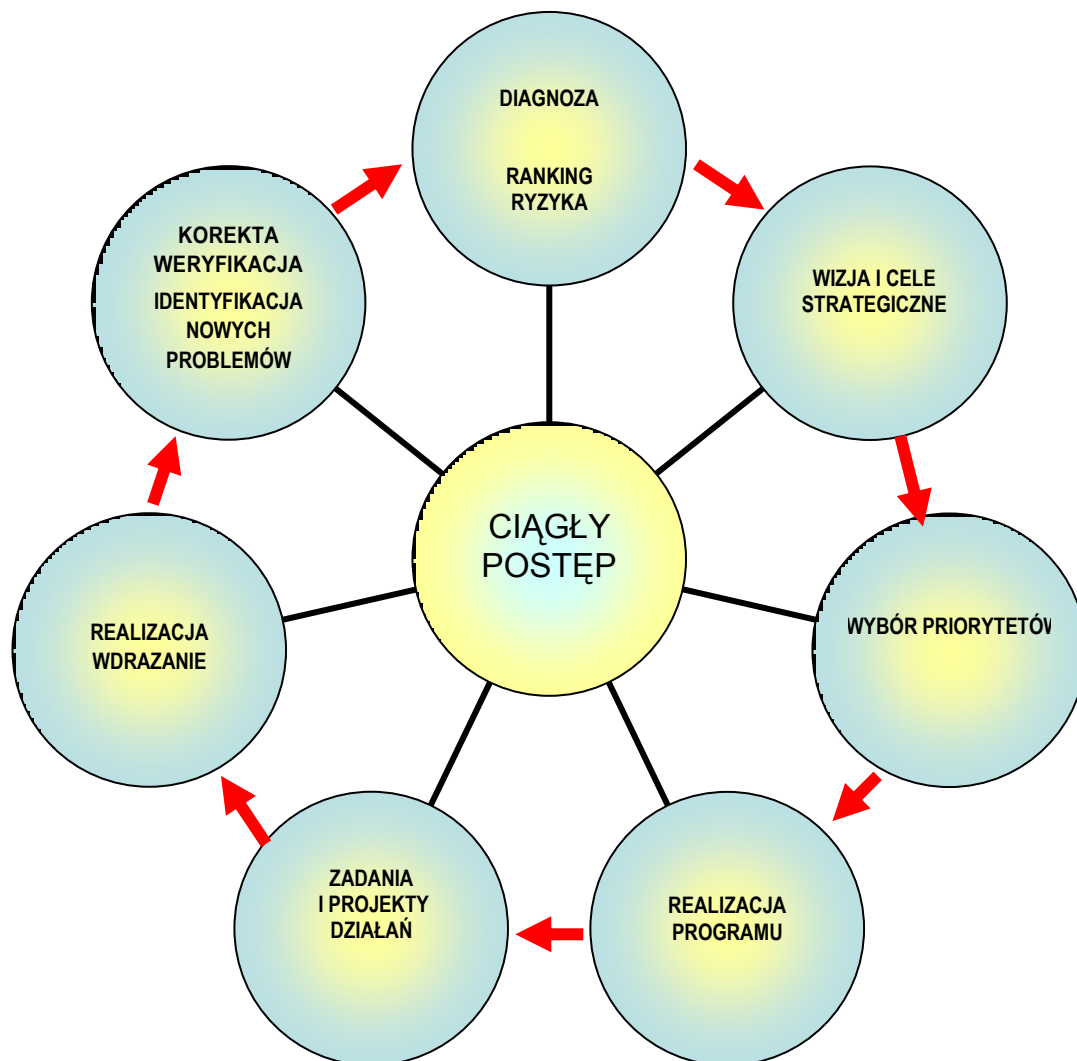

Diagram 2 Cykl prac nad strategią

CO TO JEST AGENDA 21 I ROZWÓJ TRWAŁY I ZRÓWNOWAŻONY?

Agenda 21 to program działań, który został zaprezentowany i przyjęty na największej konferencji w historii Narodów Zjednoczonych poświęconej problemom środowiska i rozwoju w czerwcu 1992r. w Rio de Janeiro. Kulminacyjną częścią Konferencji był tzw. Szczyt Ziemi, który zgromadził przedstawicieli rządów i głowy państwa ze 180 krajów świata, którzy przyjęli dokumenty końcowe w tym dwa najważniejsze czyli: Deklaracja z Rio i Agenda 21.

W pierwszym dokumencie zawarte zostały zasady określające prawa i obowiązki państw w ich dążeniu do trwałego rozwoju ludzkości i zapewnieniu jej dobrych warunków życia.

W drugim, zawarto zbiór zaleceń i wytycznych dotyczących działań, które powinny być podejmowane przez Państwa Sygnatariuszy na przełomie XX i XXI w. w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju (nazywanego także ekorozwojem).

Deklaracja z Rio i Agenda 21 stanowiły inspirację do zmian prawa ogólnego w Polsce. Pierwszym wyrazem tego jest artykuł 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który mówi że: „...Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, rozwój zrównoważony został określony jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności i obywateli zarówno współczesnego jak i przyszłych pokoleń.

Najistotniejsze dla budowania strategii ekorozwoju na poziomie powiatu i gmin są następujące zasady Deklaracja z Rio:

- Zasada 1: Istoty ludzkie stanowią centrum zainteresowania w procesie trwałego i zrównoważonego rozwoju. Mają prawo do zdrowego oraz twórczego życia w harmonii z przyrodą.
- Zasada 3: Prawo do rozwoju musi być egzekwowane tak, aby sprawiedliwie uwzględnić rozwojowe i środowiskowe potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń.
- Zasada 4: Do osiągnięcia trwałego i zrównoważonego rozwoju, konieczne jest, aby ochrona środowiska stanowiła nierozłączną część procesów rozwojowych i nie była rozpatrywana oddzielnie od nich.
- Zasada 5: Wszystkie państwa i wszyscy ludzie powinni współpracować przy realizacji zasadniczego zadania, jakim jest wykorzenienie ubóstwa - co jest niezbędne do zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zmniejszenia różnic w poziomie życia większości ludzi na świecie - i dążyć do zaspokojenia ich potrzeb.
- Zasada 8: Aby osiągnąć trwałe i zrównoważony rozwój oraz poprawę jakości życia wszystkich ludzi, Państwa powinny ograniczyć lub wyeliminować modele produkcji lub konsumpcji zakłócające ten rozwój oraz promować odpowiednią politykę demograficzną.
- Zasada 10: Zagadnienia środowiskowe są na każdym poziomie najlepiej rozwiązywane przy udziale wszystkich zainteresowanych obywateli. Na poziomie państwa każdy obywatel powinien mieć zapewniony odpowiedni dostęp do informacji dotyczących środowiska, która jest w posiadaniu władzy publicznej. Dotyczy to informacji o niebezpiecznych substancjach i o niebezpiecznej działalności w rejonie zamieszkania społeczności, jak również możliwości uczestniczenia społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji.
- Zasada 15: Wszystkie Państwa powinny szeroko stosować działania zapobiegawcze dotyczące ochrony środowiska, mając na uwadze ich własne możliwości w tym zakresie. Tam gdzie występuje zagrożenie poważnymi lub nieodwracalnymi zmianami w środowisku, brak naukowej pewności nie może być powodem opóźnienia efektywnych działań, których realizacja zapobiegałaby degradacji środowiska.

- Zasada 17: Ocena oddziaływania na środowisko jako wewnętrzny instrument kontroli musi być wykonywana dla tych zamierzonych działań, co do których można się spodziewać, że będą miały znacząco niekorzystny wpływ na środowisko i których realizacja wymaga podjęcia decyzji przez kompetentne organy władzy.
- Zasada 20: Kobiety odgrywają żywotną rolę w zarządzaniu środowiskiem i w jego rozwoju. Stąd też ich pełny udział w działaniach w tym zakresie jest ważnym aspektem osiągnięcia trwałego i zrównoważonego rozwoju.
- Zasada 21: Twórczość, ideały i odwaga młodych świata powinna zostać zmobilizowana do rozwijania światowego partnerstwa, co pomoże osiągnąć trwałe i zrównoważony rozwój oraz zapewnić lepszą przyszłość dla wszystkich.
- Zasada 22: Ludność tubylcza i ich wspólnoty, a także inne wspólnoty lokalne odrywają znaczącą rolę w zarządzaniu środowiskiem i w jego rozwoju, ze względu na swoje doświadczenie i tradycję. Państwa powinny uznać i właściwie wspierać tożsamość, kulturę i zainteresowania wspólnot oraz umożliwić im efektywny udział w osiągnięciu trwałego i zrównoważonego rozwoju.
- Zasada 25: Pokój, rozwój i ochrona środowiska są współzależne i niepodzielne.

Rozwinięciem zasad Deklaracji są zalecenia zawarte w programie Agenda 21, który składa się z 4 części:

- Zagadnienia socjalne i ekonomiczne
- Ochrona i zarządzanie zasobami naturalnymi w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju.
- Wzmacnianie roli głównych grup społecznych i organizacji.
- Możliwości realizacyjne.

Każda z części składa się z rozdziałów, w których określone zostały obszary działań. Dla każdego z obszaru działań określono: podstawy działania, cele i w niektórych przypadkach zalecenia i możliwości realizacyjne. Poniżej przedstawione zostały najistotniejsze dla rozwoju gminy Głowaczów obszary działań w poszczególnych rozdziałach.

ZAGADNIENIA SOCJALNE I EKONOMICZNE

- Walka z ubóstwem:
  - umożliwienie ludziom ubogim trwałego i zrównoważonego dostępu do środków do życia,
  - umożliwienie integracji trwałego i zrównoważonego dostępu do środków utrzymania z ochroną środowiska.
- Zmiana modelu konsumpcji:
  - zrównoważenie modeli konsumpcji i produkcji,
  - podjęcie polityki i strategii gospodarczej mającej na celu wyeliminowanie niezrównoważonych modeli konsumpcji.
- Dynamika demograficzna, a trwałe i zrównoważony rozwój:
  - zintegrowanie polityki w dziedzinie środowiska i rozwoju, uwzględniającej trendy i czynniki demograficzne,

- wprowadzenie w życie zintegrowanych programów działań środowiskowych i rozwojowych na poziomie lokalnym, uwzględniających trendy i czynniki demograficzne.
- Ochrona i promocja zdrowia ludzkiego:
  - zaspokajanie podstawowych potrzeb społeczeństwa w zakresie opieki zdrowotnej, szczególnie na terenach wiejskich,
  - zwalczanie chorób zakaźnych,
  - ochrona grup słabych,
  - sprostanie problemom zdrowotnym występującym w środowisku miejskim,
  - zmniejszenie zagrożenia zdrowia spowodowanego zanieczyszczeniem środowiska.
- Promowanie zrównoważonego rozwoju osiedli ludzkich:
  - zapewnienie wszystkim ludziom odpowiedniego schronienia,
  - udoskonalenie zarządzania osiedlami ludzkimi,
  - planowanie i zarządzanie wykorzystaniem gruntów, zgodnie z wymogami trwałego i zrównoważonego rozwoju,
  - promowanie zintegrowanej rozbudowy infrastruktury komunalnej: wodociągów, kanalizacji, oczyszczalni, zakładów zagospodarowania odpadów stałych i niebezpiecznych,
  - promowanie w osiedlach ludzkich systemów energetycznych i transportowych działających zgodnie z wymogami trwałego i zrównoważonego rozwoju.
- Włączenie problemów środowiska i rozwoju do procesów podejmowania decyzji:
  - włączenie problemów środowiska i rozwoju do polityki, planowania i zarządzania,
  - wprowadzenie systemów zintegrowanych ocen środowiskowych, rachunku ekonomicznego i księgowości.

OCHRONA I ZARZĄDZANIE ZASOBAMI NATURALNYMI W CELU ZAPEWNIENIA TRWAŁEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

- Ochrona atmosfery:
  - popieranie trwałego i zrównoważonego rozwoju w wytwarzaniu i zużyciu energii, transporcie, rozwoju przemysłu i wykorzystanie zasobów lądowych oraz użytkowaniu gruntów.
- Kompleksowe planowanie i zarządzanie zasobami powierzchni ziemi.
- Działania zapobiegające wylesieniom:
  - zachowanie wielostronnych funkcji wszystkich typów lasu oraz obszarów zalesionych i zadrzewionych,
  - intensyfikacja działań w sferze ochrony, trwałego rozwoju oraz zachowania wszystkich lasów i obszarów zalesionych,
  - wprowadzanie szaty roślinnej na tereny zdegradowane.
- Promowanie trwałego i zrównoważonego rozwoju rolnictwa i wsi:
  - angażowanie ludności w trwały rozwój rolnictwa i społeczeństwa wiejskiego,
  - ulepszanie technologii produkcji rolnej i systemów gospodarowania przez rozwój infrastruktury na wsi i zróżnicowanie zatrudnienia w gospodarstwie rolnym i poza gospodarstwem,
  - planowanie wykorzystania zasobów gruntów, informacja i oświata w zakresie rolnictwa,
  - ochrona i rekultywacja gruntów,

- zintegrowana polityka ochrony przed szkodnikami w rolnictwie,
- trwałe i zrównoważone nawożenie jako czynnik wzrostu produkcji rolnej,
- modernizacja źródeł energii na obszarach wiejskich jako czynnik wzrostu produktywności.
- Ochrona różnorodności biologicznej, w tym włączanie zagadnień ochrony bioróżnorodności w planowanie i rozwój racjonalnych metod produkcji.
- Ochrona jakości i wykorzystanie zasobów wód śródlądowych. Zintegrowane podejście do problemu rozwoju zasobów wód śródlądowych, ich zarządzania i zagospodarowania:
  - kompleksowe zarządzanie zasobami wód śródlądowych,
  - szacowanie zasobów wód śródlądowych,
  - ochrona zasobów wody, jej jakości i ekosystemów wodnych,
  - zaopatrzenie w wodę do picia.
- Bezpieczne dla środowiska postępowanie z toksycznymi i niebezpiecznymi środkami chemicznymi:
  - tworzenie programów ograniczenia zagrożenia,
  - wzmocnienie możliwości i umiejętności skutecznego postępowania z substancjami toksycznymi.
- Bezpieczna dla środowiska gospodarka odpadami niebezpiecznymi:
  - promocja zapobiegania tworzeniu odpadów niebezpiecznych i minimalizacja ilości tych odpadów,
  - promocja i wzmocnianie instytucjonalnych uprawnień w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi.
- Bezpieczna dla środowiska gospodarka stałymi odpadami oraz osadami z oczyszczalni ścieków:
  - minimalizacja ilości odpadów,
  - maksymalizacja bezpiecznego dla środowiska wykorzystania surowców wtórnych i recyklingu odpadów,
  - promocja bezpiecznego dla środowiska usuwania i przeróbki odpadów,
  - rozszerzenie zasięgu usług w zakresie gromadzenia i usuwania odpadów.

WZMACNIANIE ROLI GŁÓWNYCH GRUP SPOŁECZNYCH I ORGANIZACJI

- Rola kobiet w zrównoważonym rozwoju:
  - uczestnictwo kobiet w zrównoważonym rozwoju i działaniach na rzecz ochrony środowiska,
- Dzieci i młodzież w trwałym i zrównoważonym rozwoju:
  - zwiększenie roli młodzieży i aktywne jej włączanie do działań w zakresie ochrony środowiska i promocji rozwoju społecznego i gospodarczego,
  - dzieci a trwałe i zrównoważony rozwój.
- Uznanie i umacnianie roli grup etnicznych w trwałym rozwoju.
- Umocnienie roli organizacji pozarządowych - partnerów w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju.
- Wykorzystanie inicjatyw lokalnych w realizowaniu zaleceń Agendy 21.
- Umocnienie roli pracowników i ich związków zawodowych w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju.

- Umocnienie roli biznesu i przemysłu w osiągnięciu trwałego i zrównoważonego rozwoju:
  - promowanie czystej produkcji,
  - propagowanie odpowiedzialnej przedsiębiorczości gospodarczej.
- Rola społeczności naukowej i technicznej w tworzeniu podstaw i warunków zrównoważonego rozwoju:
  - usprawnienie kontaktów i współpracy pomiędzy w/w społecznością a decydentami i społeczeństwem,
  - promocja kodeksów postępowania oraz zaleceń dot. nauki i techniki.
- Zwiększenie roli rolników w procesie zrównoważonego rozwoju.

STRATEGICZNO – PROGRAMOWE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Zewnętrzne uwarunkowania w zakresie dokumentów strategiczno – programowych o podstawowym znaczeniu dla Strategii Ekorozwoju Gminy Głowaczów to:

- na poziomie krajowym:
  - Polska 2025 – Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju (Rządowe Centrum Studiów Strategicznych we współpracy z Ministerstwem Środowiska, przyjęta przez radę Ministrów 26 lipca 2000r.);
  - II Polityka Ekologiczna Państwa (Ministerstwo Środowiska, przyjęta przez Radę Ministrów 13 czerwca 2000r.);
  - Spójna polityka rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa (przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 1999r.);
  - Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego (przyjęta przez Radę Ministrów, 28 grudnia 2000r);
  - Przez Edukację do Zrównoważonego Rozwoju – Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej (Ministerstwo Środowiska, 2001);
- na poziomie regionalnym:
  - Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego

UWARUNKOWANIA NA POZIOMIE KRAJOWYM

POLSKA 2025 - DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA TRWAŁEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Strategię rozwoju kraju w okresie pierwszego ćwierćwiecza określa dokument rządowy pod nazwą Polska 2025 - Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju. Jako cel nadrzędny polityki rozwoju społeczno-gospodarczego przyjęto w niej zapewnienie dobrobytu polskich rodzin, wzmocnienie ich samodzielności materialnej oraz poczucia bezpieczeństwa. Ten strategiczny cel pozostaje w ścisłym związku z tworzeniem podstaw do poprawy warunków rozwoju rodzin w Polsce. Podstawą osiągnięcia tego perspektywicznego celu jest zapewnienie polskiej gospodarce warunków do trwałego i zrównoważonego rozwoju, co oznacza konieczność integracji i korelacji aspektów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych. Wszystkie aspekty tak rozumianego rozwoju

muszą być przedmiotem zainteresowania i działań państwa, samorządów oraz podmiotów publicznych i prywatnych w aspektach horyzontalnych i regionalnych.

Osiągnięcie celu nadrzędnego dokonywane będzie poprzez ukierunkowanie działań na najważniejszych obszarach decydujących o konkurencyjności gospodarki i poziomie życia mieszkańców. Do priorytetów zaliczono edukację, rozwój nauki, zaplecza badawczo-rozwojowego gospodarki oraz kultury. Inwestycjom w człowieka będą towarzyszyć działania na rzecz poprawy jakości życia. Jednym z priorytetów jest również ochrona środowiska przyrodniczego i uzyskania poczucia bezpieczeństwa materialnego oraz osobistego. Warunkiem realizacji wszystkich priorytetów jest modernizacja struktury gospodarczej. Istotne znaczenie w unowocześnieniu gospodarki ma poprawa jej efektywności wyrażająca się we wzroście konkurencyjności i eksportu. Jednym z warunków umożliwiających unowocześnienie gospodarki jest podniesienie poziomu jej efektywności rozumianej jako zdolność przedsiębiorstw do wykorzystywania postępu w sferze technologii produkcji i organizacji zarządzania. Wiodącą rolę w procesie unowocześniania gospodarki pełnić będzie restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi przemysłu, rozbudowa infrastruktury oraz usuwanie barier wynikających z ograniczonych możliwości finansowania działalności małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych, które umożliwiają powstawanie trwałych miejsc pracy, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w małych miastach.

Bardzo ważnym czynnikiem określającym warunki rozwoju kraju w pierwszym ćwierćwieczu XXI wieku jest stan środowiska przyrodniczego. Troska o środowisko będzie wyróżniać się w zintegrowanych działaniach sektorów gospodarczych i samorządów.

II POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA

II Polityka Ekologiczna Państwa jako priorytetowe do realizacji zakłada działania zmierzające do poprawy jakości wód powierzchniowych, zwiększenia dostępności wody do picia i poprawy jej jakości, poprawy jakości powietrza na obszarach o przekroczonych dopuszczalnych stężeniach zanieczyszczeń, ograniczenia emisji zanieczyszczeń z dużych obiektów energetycznego spalania paliw oraz racjonalizacji gospodarki odpadami. Zakłada ponadto walkę z hałasem, zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i konieczność podnoszenia świadomości ekologicznej w społeczeństwie, a także tworzenie na obszarze Polski systemu Europejskiej sieci ekologicznej "NATURA 2000". Obszary te zostały uznane za priorytetowe, gdyż wymagają najwięcej i najbardziej kosztownych działań uwzględniających m.in. dostosowanie do wymagań prawa wspólnotowego. Ich realizacja w sposób istotny wpłynie na jakość środowiska, a także na poprawę warunków życia i stanu zdrowia ludności. Równie istotny jest wpływ takich przedsięwzięć na stymulację rozwoju gospodarczego regionów poprzez zwiększenie ich atrakcyjności inwestycyjnej. Obecnie brak odpowiedniej infrastruktury ochrony środowiska stanowi w wielu przypadkach istotny czynnik ograniczający możliwości inwestowania i rozwoju oraz zmniejszający konkurencyjność poszczególnych regionów.

SPÓJNA POLITYKA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA

Spójna polityka rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa zakłada działania ukierunkowane na poprawę warunków pracy i poziomu życia ludności wiejskiej, przebudowę struktur sektora rolnego

oraz kształtowanie warunków rozwoju zrównoważonego na obszarach wiejskich i zwiększenie konkurencyjności wyrobów polskiego przemysłu spożywczego. Polityka rozwoju regionalnego państwa musi wspomagać integrację działań prowadzonych w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich z przedsięwzięciami ogólnorozwojowymi i restrukturyzacyjnymi podejmowanymi na poziomie regionalnym. W pierwszym rzędzie działania te powinny być ukierunkowane na podniesienie poziomu edukacji i liczby dostępnych szkoleń oraz możliwości przekwalifikowania dla mieszkańców wsi, przyspieszenia procesów modernizacji rolnictwa oraz rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej, w szczególności zwiększającej atrakcyjność inwestowania na danym obszarze, wspomaganie koncentracji funkcji gospodarczych w ośrodkach miejskich położonych na obszarach rolniczych, wspomaganie tworzenia w tych miejscach pozarolniczych miejsc pracy (także w małych i średnich przedsiębiorstwach).

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO

Celem strategicznym Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego jest

TWORZENIE WARUNKÓW WZROSTU KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW ORAZ PRZECIWDZIAŁANIE MARGINALIZACJI NIEKTÓRYCH OBSZARÓW W TAKI SPOSÓB, ABY SPRZYJAĆ DŁUGOFALOWEMU ROZWOJOWI GOSPODARCZEMU KRAJU, JEGO SPÓJNOŚCI EKONOMICZNEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ.

Wzrost konkurencyjności należy rozumieć jako poprawę sytuacji wszystkich regionów w Polsce względem regionów europejskich, w zakresie produktywności gospodarki, tworzenia i absorpcji innowacji, wykształcenia mieszkańców, dochodów ludności oraz ilości i jakości infrastruktury technicznej, a więc tych czynników, które decydują obecnie o sile gospodarek państw i regionów. Kompleksowym miernikiem wzrostu konkurencyjności polskich regionów będzie tempo wzrostu poziomu PKB na mieszkańca poszczególnych województw w Polsce w stosunku do średniej Wspólnotowej.

Przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów należy rozumieć jako podjęcie działań interwencyjnych na obszarach o najmniejszych możliwościach rozwojowych oraz najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej. Miernikiem powodzenia polityki rozwoju regionalnego w tym zakresie będzie niedopuszczenie do znaczącego wzrostu zróżnicowania, w układzie województw, poziomu PKB na mieszkańca oraz poprawa względem średniej krajowej wartości podstawowych wskaźników społeczno-gospodarczych mierzonych na poziomie wojewódzkim i powiatowym – w pierwszym rzędzie stopy bezrobocia, poziomu wykształcenia oraz wyposażenia infrastrukturalnego.

Zmierzając do realizacji celu strategicznego polityka rozwoju regionalnego państwa sprzyjać będzie wzrostowi gospodarczemu, decentralizacji zarządzania państwem, przekształceniom strukturalnym regionów, wzrostowi urbanizacji, zwiększaniu mobilności przestrzennej ludności, zwiększaniu poziomu wiedzy i dostępu do najnowocześniejszych technologii społeczeństwa i podmiotów gospodarczych. Realizacja strategicznego celu NSRR w konsekwencji prowadzić będzie także do poprawy warunków rozwoju rodzin.

Cel strategiczny Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego zostanie osiągnięty poprzez koncentrację interwencji państwa w kilku priorytetach polityki rozwoju regionalnego do roku 2006:

- A. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów:
- rozbudowa i modernizacja sieci transportowo-logistycznych,
  - rozbudowa sieci telekomunikacyjnych i informatycznych,
  - rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska,
  - rozwój funkcji metropolitalnych największych miast i zespołów miejskich.
- B. Restrukturyzacja bazy ekonomicznej regionów i tworzenie warunków jej dywersyfikacji:
- rozwój małych i średnich miast w regionach o dominacji rolnictwa,
  - tworzenie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw,
  - podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionów,
  - rozwój sektora turystyki.
- C. Rozwój zasobów ludzkich:
- rozwój potencjału edukacyjnego szkolnictwa średniego i wyższego w regionach,
  - rozwój szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego w powiązaniu z restrukturyzacją gospodarek regionalnych i postępowaniem technicznym,
  - mobilizacja potencjału przedsiębiorczości w regionach,
  - szkolenie kadr administracji publicznej,
  - zwiększenie mobilności zawodowej, sektorowej i przestrzennej zasobów pracy.
- D. Wsparcie obszarów wymagających aktywizacji i zagrożonych marginalizacją:
- aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich,
  - aktywizacja obszarów popegeerowskich,
  - aktywizacja miast dotkniętych upadkiem przemysłu,
  - aktywizacja ludności na obszarach wielkomiejskich zagrożonych marginalizacją społeczno-gospodarczą.
- E. Rozwój współpracy regionów.

Prowadzenie polityki rozwoju regionalnego przez państwo będzie realizowane przez udzielanie wsparcia finansowego zadań przedstawianych w programach wojewódzkich. Oznacza to, że możliwość realizacji powyżej sformułowanych priorytetów polityki regionalnej państwa w konkretnym województwie będzie zależała od wyniku negocjacji związanych z zawarciem kontraktu wojewódzkiego. Od sprawności przeprowadzenia negocjacji oraz pełnego zrozumienia propozycji obu stron zależać będzie pełna realizacja Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Zdefiniowane priorytety rozwoju regionalnego państwa stanowią bowiem punkt odniesienia dla ubiegania się województw o wsparcie ze środków krajowych i wspólnotowych.

NARODOWA STRATEGIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej została przygotowana jako dokument, który identyfikuje i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji. Podstawowe cele strategii są następujące:

- A. Upowszechnienie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej.
- B. Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
- C. Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

UWARUNKOWANIA NA POZIOMIE REGIONALNYM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

1. SCENARIUSZE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Rozwój województwa mazowieckiego w okresie objętym „Strategią” będzie determinowany przez wiele czynników. Szczególne znaczenie będą miały:

- tempo, sposób i efekty integracji gospodarki polskiej z gospodarką światową, zwłaszcza z Unią Europejską,
- pozycja Mazowsza wśród regionów Polski,
- relacje Warszawy (obszaru metropolitalnego) i reszty regionu.

Każdy z tych czynników może różnie kształtować się i dać różne efekty. Integracja Polski z UE i gospodarką światową może być szybka i pomyślna, skutkująca wzrostem gospodarczym kraju i jego regionów dzięki korzyściom z handlu międzynarodowego, napływowi kapitału zagranicznego i środków pomocowych. Integracja z UE może być długa i powolna (wskutek przyjęcia licznych i długotrwałych okresów przejściowych i innych barier hamujących przepływ towarów, kapitałów i siły roboczej). W efekcie sytuacja gospodarcza Polski nie zmieni się istotnie w stosunku do stanu obecnego. Integracja może być też szybka i niekorzystna. Stanie się tak, jeśli Polska przegra walkę konkurencyjną na rynkach międzynarodowych i własnym. Oznaczałoby to regres gospodarki, wzrost bezrobocia, pogorszenie atrakcyjności Polski jako miejsca lokaty kapitału itd.

Jeśli chodzi o pozycję Mazowsza w kraju, to zakres niepewności wydaje się tu niewielki i niewielkie będą też zapewne odchylenia od obecnego stanu. Można przewidywać dalszy wzrost przewagi Mazowsza nad resztą kraju. Stać się tak może dzięki metropolii warszawskiej, jeżeli poprawi ona konkurencyjność i będą obowiązywać wolnorynkowe zasady gospodarki. Ewentualna utrata przewagi Mazowsza nad resztą kraju byłaby możliwa głównie wskutek prowadzenia przez państwo polityki regionalnej preferującej zdecydowanie regiony słabsze i prowadzącej do znacznego transferu środków z Mazowsza do reszty kraju. Prawdopodobieństwo takiego transferu, jak też utraty konkurencyjności rynkowej na rzecz innych regionów nie wydaje się jednak wielkie.

W przypadku relacji Warszawa - otoczenie regionalne możliwe są cztery warianty:

1. Dalsze wzmocnienie przewagi Warszawy tak w wymiarze absolutnym, jak i relatywnym (wyrażonym w wielkościach na 1 mieszkańca). Gdyby taka sytuacja wystąpiła w warunkach

powolnej, a tym bardziej niekorzystnej, integracji Polski z UE, oznaczałoby to nie tylko relatywne, ale i absolutne ubożenie, peryferyzację i marginalizację Mazowsza poza warszawskim obszarem metropolitalnym.

2. Dalszy wzrost przewagi Warszawy w wymiarze absolutnym przy utrzymywaniu się w zasadzie niezmiennych różnic w wymiarze relatywnym. Byłoby to możliwe w warunkach napływu ludności do Warszawy z reszty Mazowsza i reszty kraju. W razie urzeczywistnienia się korzystnego scenariusza integracji Polski z UE i przy braku istotnych przesunięć międzyregionalnych w dochodach oznaczałoby to, że cały region Mazowsza bogaciłby się mniej więcej w jednakowym tempie, choć absolutny dystans w dochodach na mieszkańca powiększałby się.
3. Zarówno absolutne, jak i relatywne różnice pozostają bez zmian. Sytuacja taka może nastąpić jedynie w wyniku utraty zdolności konkurencyjnych Warszawy na arenie krajowej i międzynarodowej (np. wskutek niesprawności infrastruktury, bałaganu w zarządzaniu itp.) oraz zahamowania procesu metropolizacji. Sytuacja taka oznaczałaby stagnację lub regres gospodarczy tak Warszawy, jak i otoczenia.
4. Zmniejszanie się różnic absolutnych i relatywnych we wskaźnikach zamożności na 1 mieszkańca. Byłoby to możliwe tylko pod warunkiem transferu dochodów z Warszawy do reszty regionu (co w średnim i długim horyzoncie spowodowałoby utratę konkurencyjności, a więc regres gospodarki metropolii warszawskiej i tym samym wygaśnięcie tego źródła dochodów reszty regionu) i/lub masowej migracji do Warszawy (co jest mało prawdopodobne ze względu na barierę mieszkaniową).

Połączenie przedstawionych wyżej różnych wariantów sytuacji gospodarczej Polski na arenie międzynarodowej, Mazowsza w Polsce i relacji wewnątrz Mazowsza daje bardzo dużą liczbę kombinacji (hipotetycznych scenariuszy). Wiele z nich różni się między sobą w małym stopniu, szereg innych jest bardzo mało prawdopodobnych. Dlatego też bliżej zostaną przedstawione te, które istotnie różnią się między sobą i mają choćby minimalne prawdopodobieństwo realizacji.

1. SCENARIUSZ POLICENTRYCZNEGO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WOJEWÓDZTWA (POPRAWY WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW CAŁEGO MAZOWSZA)

Według tego scenariusza następuje szybka i pomyślna integracja Polski z Unią Europejską i gospodarką światową, Mazowsze nic nie straci (lub straci niewiele) ze swojej przewagi nad resztą kraju, a cały region będzie rozwijał się mniej więcej w jednakowym tempie.

W scenariuszu tym „kołem zamachowym” regionu jest Warszawa ze swym obszarem metropolitalnym, skutecznie włączająca się do sieci metropolii międzynarodowych. Będzie rozwojowe z Warszawy przenikają do jej otoczenia. Z dobrej koniunktury korzystają też ponadlokalne ośrodki w regionie, zwłaszcza były miasta wojewódzkie. Obszary dotąd najslabiej rozwinięte i dotknięte recesją notują rozwój dzięki restrukturyzacji i poprawie konkurencyjności swoich gospodarek, napływowi środków pomocowych (krajowych i zagranicznych) i odpływowi zbędnej siły roboczej do Warszawy, innych miast regionu i za granicę. Zmniejsza się bezrobocie i sfera ubóstwa. Warszawski obszar

metropolitalny rozwija się obszarowo w tempie umiarkowanym. Podobnie w umiarkowany sposób zmienia się jego wewnętrzna struktura przestrzenna.

2. SCENARIUSZ SPOLARYZOWANEGO NIEZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WOJEWÓDZTWA (BOGACENIA SIĘ TYLKO NAJBOGATSZYCH WARSZAWIAKÓW I ŻYWIOŁOWEGO WZROSTU AGLOMERACJI WARSZAWSKIEJ)

Scenariusz taki jest możliwy w warunkach powolnej lub niekorzystnej integracji Polski z UE i gospodarką światową oraz jedynie częściowego („selektywnego”) sukcesu Warszawy w konkurencji światowych metropolii.

W scenariuszu tym jedynym ośrodkiem rozwijającym się jest Warszawa. Dzieje się tak dlatego, że pełni ona dla kapitału międzynarodowego rolę łącznika między centralami koncernów międzynarodowych a rynkiem krajowym (i ewentualnie wschodnioeuropejskim). Korzyści z takiej roli Warszawy miałby głównie tylko ci jej mieszkańcy, którzy byłiby bezpośrednio zaangażowani w obsłudze firm międzynarodowych. Inni jej mieszkańcy odczuwaliby skutki wzrostu kosztów utrzymania „windowanych” przez firmy międzynarodowe i ich zagranicznych oraz krajowych pracowników.

Reszta regionu znajdowałaby się w stagnacji lub regresie, dotknięta wysokim bezrobociem i rozszerzającą się sferą ubóstwa. Jedyną ucieczką byłaby przeprowadzka do Warszawy (emigracja do innych miast regionu byłaby nieopłacalna, a za granicę - na większą skalę niemożliwa). Wysokie ceny mieszkań w Warszawie powodowałyby, że imigranci osiedliliby się w rozległej strefie podmiejskiej i w warunkach substandardowych. Oznaczałoby to szybkie rozrastanie się aglomeracji warszawskiej i jej wewnętrzną segregację (dzielnice bogatych i biednych), rosnący chaos przestrzenny i narastające patologie - typowe dla dużych metropolii w uboższych krajach świata.

3. SCENARIUSZ PERYFERYZACJI MAZOWSZA W PRZESTRZENI EUROPEJSKIEJ (UBOŻENIA CAŁEGO REGIONU)

Scenariusz ten możliwy jest w warunkach niekorzystnej integracji Polski z gospodarką międzynarodową. W scenariuszu tym gospodarka regionu przegrywa walkę konkurencyjną na rynkach międzynarodowych i krajowym. Warszawa, wskutek niezdolności do tworzenia i eksportowania usług, chaosu w zarządzaniu i niesprawności infrastruktury miejskiej, przegrywa walkę z innymi metropoliami tej części Europy. Problemy dodatkowo pogłębia odpływ wysoko kwalifikowanych specjalistów (przejaw niekorzystnej integracji), co osłabia zdolności konkurencyjne Warszawy i jej zdolności absorbowania i tworzenia kapitału. Kapitał zagraniczny omija Warszawę i lokuje się w innych stolicach Europy Środkowej i Wschodniej (bądź w innych dużych miastach Polski), z regionu wycofuje się kapitał zagraniczny i polski. W Warszawie rośnie bezrobocie, a ogólne dochody zmniejszają się, słabnie budownictwo mieszkaniowe i biurowe. Warszawa przestaje się rozrastać i rozwijać. Recesja gospodarki warszawskiej pociąga recesję gospodarki jej bezpośredniego zaplecza regionalnego. Następuje stagnacja lub pogarszanie się dochodów i warunków życia w całym regionie.

* * * * *

Spośród zaprezentowanych powyżej scenariuszy pożądanym jest scenariusz pierwszy – policentrycznego zrównoważonego rozwoju województwa. Stał się on podstawą sformułowania wizji rozwoju województwa, a następnie określenia celów „Strategii”. Dwa pozostałe scenariusze mają charakter ostrzegawczy, przy czym scenariusz peryferyzacji Mazowsza należy uznać za szczególnie niebezpieczny. Niedopuszczenie do jego realizacji powinno być jedną z głównych idei działań władz województwa i państwa.

Zgodnie z wizją, rozwój Mazowsza w najbliższych kilkunastu latach powinny determinować przede wszystkim trzy tendencje:

1. Przyspieszony proces metropolizacji Warszawy skutecznie podejmującej wyzwania globalizacji, innowacji i konkurencji;
2. Efektywne oddziaływanie Warszawy na otoczenie regionalne - dyfuzja aktywności gospodarczych i innowacji;
3. Dynamiczne równoważenie rozwoju województwa mazowieckiego przy aktywnym udziale ośrodków subregionalnych i ponadlokalnych.

Pierwsza tendencja oznacza, że Warszawa powinna zajmować coraz ważniejsze miejsce wśród europejskich metropolii. Wyrażać się to powinno w pojawieniu się oraz rosnącej w przyszłości liczbie firm międzynarodowych mających w Warszawie swój zarząd główny lub zarząd filii na Europę Środkową lub całą Europę, rosnącej liczbie zlokalizowanych tu instytucji międzynarodowych, odbywających się imprez gospodarczych, politycznych, naukowych, kulturalnych, sportowych itp. Metropolizacja oznacza również rosnące znaczenie Warszawy jako centrum naukowo-technicznego - miejsca tworzenia i absorpcji innowacji.

Zakłada się, że będzie następować szybka poprawa warunków życia i pracy w mieście, tj. przede wszystkim w transporcie na terenie aglomeracji, bezpieczeństwie publicznym, ładzie przestrzennym, ochronie środowiska (w tym zwłaszcza w gospodarce odpadami i ochronie terenów zielonych), w transportowych powiązaniach Warszawy z innymi metropoliami Europy i dużymi miastami Polski.

Zakłada się, że spośród związków Warszawy z dużymi miastami Polski najszybciej na znaczeniu będą zyskiwać powiązania z Łodzią. Mogą one przekształcić Warszawę i Łódź w duopol funkcjonalny polegający na integracji rynków towarów, pracy i mieszkaniowych obu miast, dając efekt synergii zwiększający krajową i międzynarodową konkurencyjność każdego z nich.

Przejawem metropolizacji Warszawy będzie też jej internacjonalizacja społeczno - kulturowo - demograficzna wyrażająca się w rosnącej liczbie cudzoziemców różnych narodowości, religii i ras, a także w upowszechnieniu się znajomości języka angielskiego, zwłaszcza w młodym i średnim pokoleniu.

Zakłada się, że na terenie Warszawy i w jej okolicach nie dojdzie do radykalnego pogłębienia się segregacji społeczno-przestrzennej, a zwłaszcza, że nie powstaną przestrzenne koncentracje ubóstwa i patologii społecznych na kształt dzielnic slumsów czy faveli.

Zakłada się umiarkowane tempo napływu ludności do obszaru metropolitalnego Warszawy.

Druga z przedstawionych tendencji oznacza, że Warszawa będzie motorem rozwoju gospodarczego regionu poprzez dyfuzję bodźców rozwojowych (dochodów, władzy, innowacji i powiązań instytucjonalnych). Stanie się tak, jeśli znacząco poprawi się - z jednej strony - zdolność Warszawy do przekazywania bodźców do otoczenia, a - z drugiej strony - zdolność otoczenia do absorpcji tych bodźców. Zakłada się więc istotną poprawę ilościową i jakościową połączeń transportowych i komunikacyjnych Warszawy z resztą regionu oraz podniesienie poziomu edukacji ludności regionu umożliwiające skuteczną walkę konkurencyjną na warszawskim rynku pracy i towarów (zwłaszcza produktów rolnych) i korzystania z intelektualnego potencjału Warszawy. Dyfuzja w praktyce oznaczać będzie wzmacnianie się i rozszerzanie zasięgu dojazdów do pracy i instytucji oświaty i kultury w warszawskim obszarze metropolitalnym, intensywniejsze korzystanie przez mieszkańców Warszawy z usług turystycznych i rekreacyjnych regionu i produktów, zwłaszcza rolnych.

Zakłada się, że nawet najsprawniejszy mechanizm dyfuzji bodźców rozwojowych z Warszawy do otoczenia nie zapewni rozwoju całego regionu. Dlatego uzupełnieniem dwóch poprzednich tendencji jest tendencja do pobudzania rozwoju na obszarach pozostających poza zasięgiem pozytywnego oddziaływania Warszawy. W wizji przewiduje się poprawę efektywności i konkurencyjności rolnictwa i przemysłu spożywczego regionu, poprawę wyposażenia infrastrukturalnego i połączeń transportowych, poprawę poziomu edukacji oraz zdolności absorbowania i pozyskiwania środków pomocowych - krajowych i z UE.

Ważną rolę w aktywizacji gospodarki regionu przypisuje się ośrodkom subregionalnym – Płock, Radom, Siedlce, Ciechanów, Ostrołęka - jako miejscom oferującym pozarolnicze miejsca pracy dla okolicznej ludności, dostęp do szkolnictwa średniego i wyższego, usług w dziedzinie ochrony zdrowia, usług okołobiznesowych, doradztwa technologicznego itd. Uzupełniające funkcje w równoważeniu rozwoju będą spełniać mniejsze miasta o ponadlokalnym zasięgu oddziaływania, głównie jako ośrodki obsługi otaczających je terenów wiejskich.

Zakłada się, że mimo poprawy poziomu życia w strefie peryferyjnej regionu, część jej ludności skorzysta z szansy emigracji - do Warszawy, innych miast regionu i za granicę. Zmniejszy to presję na lokalnych rynkach pracy i stworzy dodatkowe źródło dochodów (przekazywanie środków finansowych rodzinom pozostającym w omawianej strefie).

Zgodnie z wizją, wzmocniona zostanie troska o środowisko naturalne - skutecznie będą chronione obszary cenne ekologicznie, zwiększy się stopień oczyszczania i utylizacji odpadów (w tym zwłaszcza na obszarach wiejskich), rozszerzy się zakres *recyclingu*.

Silniej wspierane będzie i chronione dziedzictwo kultury - zarówno tej o znaczeniu ogólnonarodowym, jak i regionalnym i lokalnym. Sprzyjać to powinno wytworzeniu się i wzmacnianiu poczucia tożsamości regionalnej.

Niniejsza część prezentuje cele rozwoju województwa mazowieckiego według zwiększającego się stopnia ich szczegółowości - od najogólniejszych celów długookresowych poprzez bardziej skonkretyzowane cele średniookresowe, które znajdują swoje uszczegółowienie w celach

operacyjnych. Z prezentacji tej nie wynika, w jakiej kolejności będzie dokonywany wybór celów do realizacji w sytuacji ograniczonego środków finansowych. Uznając tym samym konieczność hierarchizacji ważności celów, wskazano dziedziny priorytetowe, których znaczenie będzie największe przy budowaniu podstaw realizacji strategii w horyzoncie średnio- i długookresowym.

Cele długookresowe

1. Zwiększenie konkurencyjności metropolii warszawskiej i regionu w układzie europejskim i globalnym
2. Przeciwdziałanie nadmiernym, społecznie nieakceptowanym dysproporcjom w poziomie rozwoju gospodarczego i warunkach życia ludności w województwie
3. Poprawa jakości środowiska przyrodniczego Mazowsza
4. Wydłużenie trwania życia mieszkańców województwa mazowieckiego poprzez zmianę stylu życia oraz poprzez zmniejszenie rozpowszechniania chorób, ze szczególnym uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych i uzależnień
5. Ukształtowanie tożsamości kulturowej regionu
6. Bardziej efektywne wykorzystanie przestrzeni

1. ZWIĘKSZENIE KONKURENCYJNOŚCI METROPOLII WARSZAWSKIEJ I REGIONU W UKŁADZIE EUROPEJSKIM I GLOBALNYM

Przyjęty cel jest odpowiedzią na powszechne na przełomie XX i XXI wieku wyzwanie konkurencyjności, które będzie się ujawniać z coraz większą siłą w wieku XXI, obejmując coraz szersze sfery życia gospodarczego i społecznego. Do gry konkurencyjnej na płaszczyźnie europejskiej i globalnej będzie się włączać coraz więcej podmiotów gospodarczych, miast, regionów i krajów. Jedynie dla nielicznych walka w tej grze okaże się w pełni zwycięska, inne podmioty mogą liczyć na osiągnięcie pozycji konkurencyjnej w wybranych dziedzinach, a pozostałe - stanowiące większość - będą mogły walczyć o „zaznaczenie” swojej obecności na rynku globalnym. Dla Polski szczególne znaczenie ma wymiar europejski gry konkurencyjnej, bowiem zdobycie w układzie europejskim pozycji konkurencyjnej da szansę włączenia się polskiej gospodarki w procesy o charakterze globalnym.

Uzasadnia to wysoką rangę nadaną w „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego” zagadnieniu zwiększenia konkurencyjności, przy czym inny będzie wymiar tego celu oraz ścieżki dochodzenia do niego w przypadku metropolii warszawskiej, a inny - w przypadku obszarów pozametropolitalnych. Dla Warszawy długookresowym celem strategicznym jest zajęcie stałego miejsca w sieci metropolii europejskich oraz osiągnięcie pozycji konkurencyjnej wobec innych metropolii stołecznych w Europie Środkowej - Berlina, Wiednia, Pragi czy Budapesztu. W dokonującym się w tej części Europy podziale funkcji między metropoliami Warszawa musi znaleźć dla siebie niszę, którą będzie wypełniać ukierunkowanymi działalnościami. Taką niszą jest nadal, pomimo wielu zmarnowanych szans w ciągu ostatnich 10 lat, funkcja „pomostowa” między Zachodem a Wschodem Europy - w zakresie pośrednictwa gospodarczego, usług finansowych, bankowych,

ubezpieczeniowych, konsultingowych i doradczych, prawnych itp. Warunkiem podjęcia takiej funkcji przez Warszawę jest wzmocnienie stosunków ze wschodnimi sąsiadami Polski oraz pomyślny rozwój sytuacji gospodarczej na Wschodzie. Wzrost konkurencyjności Warszawy będzie oznaczać zwiększenie konkurencyjności całego regionu.

W budowaniu konkurencyjności Mazowsza ważną rolę mają do odegrania obszary pozametropolitalne, w tym zwłaszcza duże i średnie miasta. W pierwszej kolejności ważne jest rozwijanie takich funkcji i cech tych obszarów, które mają charakter unikatowy; po drugie, konieczna jest ich szybka modernizacja (ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury technicznej), po trzecie, obszary te, powinny spełniać funkcje komplementarne w stosunku do Warszawy, uczestnicząc w obsłudze jej funkcji międzynarodowych w zakresie: usług wypoczynkowo-rekreacyjnych o wysokim standardzie (zwłaszcza wypoczynek sobotnio-niedzielny) oraz atrakcyjnych usług agroturystycznych, niektórych usług związanych ze sferą obsługi biznesu (jak ośrodki konferencyjne połączone z kompleksami rekreacyjnymi), funkcji mieszkaniowych (budownictwo rezydencjalne i „drugie” domy), produkcji żywności ekologicznej itp.

Zwiększeniu poziomu konkurencyjności woj. mazowieckiego będzie służyć realizacja celów długo – i średniookresowych w wielu dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.

2. PRZECIWDZIAŁANIE NADMIERNYM, SPOŁECZNIE NIEAKCEPTOWANYM DYSPROPORCJOM W POZIOMIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO I WARUNKACH ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE

Przyjęcie powyższego celu wiąże się z misją „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego” wynikającą z jego specyfiki polegającej na występowaniu tutaj głębokich, pod pewnymi względami najgłębszych w kraju, różnic w poziomie rozwoju gospodarki oraz warunkach i jakości życia ludności. Sąsiadują ze sobą na Mazowszu: warszawski obszar metropolitalny - najbogatszy i najwyżej rozwinięty w Polsce oraz rozległe tereny wiejskie - należące do najbiedniejszych, gdzie niekiedy daje się zaobserwować symptomy zagrożenia zapóźnieniami cywilizacyjnymi.

Spóecznie niepokojącym zjawiskiem - zaobserwowanym w okresie 10 lat transformacji - było pogłębienie się tych dysproporcji, przy czym ponadprzeciętnie wysokiemu wzrostowi poziomu życia nielicznych grup społecznych towarzyszyło obniżenie poziomu zaspokojenia potrzeb znacznie liczniejszych grup ludności niezamożnej. Beneficjenci procesów transformacji i wprowadzania mechanizmów gospodarki rynkowej - bogate grupy i obszary - stanowią dla regionu szansę na pomnażanie uzyskanych korzyści z udziałem stopniowo coraz szerszych grup społecznych i większych obszarów (tzw. efekt powolnego „rozprzestrzeniania się” dobrobytu). Wyraźnie zarysowujące się natomiast obszary ubóstwa, nie dysponując własnymi dostatecznie silnymi czynnikami rozwojowymi, będą wymagały wsparcia zewnętrznego. Przyjęty w strategii cel przeciwdziałania dysproporcjom na Mazowszu służy m.in. likwidacji zagrożenia wystąpieniem zjawiska trwałego ubóstwa dużych grup społecznych i większych obszarów.

Dalsze zaostrzenie się dysproporcji wewnątrzregionalnych w wyniku obniżania poziomu rozwoju gospodarczego oraz pogarszania jakości i warunków życia ludności na obszarach słabo

rozwinętych mogłoby prowadzić do trwałego regresu wiejskich terenów Mazowsza i małych miast pozostających poza zasięgiem bezpośredniego oddziaływania aglomeracji warszawskiej i ośrodków subregionalnych. W perspektywie kilkunastu lat mogłoby to stworzyć zagrożenie dla spójności przestrzennej i społecznej województwa, prowadząc - według pesymistycznego scenariusza - do jego dezintegracji. Kontakty i współdziałanie między metropolią a jej otoczeniem regionalnym mogłyby w takich warunkach okazać się utrudnione.

Oznacza to, że motorem rozwoju gospodarczego województwa będą naturalne stolice subregionów aktywnie wspierane bodźcami rozwojowymi Warszawy. Warszawa przejmie aktywną i partnerską rolę w określaniu obszarów szczególnych w rozwoju subregionów, wynikających z ich specyfiki i atutów, a równocześnie z możliwości i potrzeb Warszawy. Za najważniejsze narzędzie równoważenia rozwoju uznaje się rozwój i poprawę połączeń transportowych i komunikacyjnych w obrębie subregionów i z krajem, w tym zwłaszcza z Warszawą. Kolejnym istotnym narzędziem równoważenia będzie kreatywna rola Warszawy w wyrównywaniu szans edukacyjnych subregionów poprzez rozszerzenie dotychczasowego zakresu i podniesienie poziomu edukacji. Oznaczać to będzie wspomaganie kadrowe i infrastrukturalne z poziomu Warszawy inicjatyw oddolnych, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa wyższego.

3. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO MAZOWSZA

Dobry stan środowiska przyrodniczego oznacza nie tylko właściwą równowagę ekosystemów, ale także zapewnienie przyszłym pokoleniom życia w środowisku przyrodniczym o wysokich standardach oraz zachowanie dziedzictwa natury.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta w 1997 roku, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Podstawowym założeniem takiej strategii jest prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym¹.

Zasada zrównoważonego rozwoju stanowi wyzwanie na miarę XXI wieku. Oznacza to konieczność integrowania zagadnień ochrony środowiska oraz rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Skuteczną drogą realizacji celów ochrony środowiska jest „zasada zarządzania przez środowisko”².

Z uwagi na to, że osiągnięcie istotnej poprawy stanu środowiska przyrodniczego w Polsce, a zatem także na Mazowszu, musi zostać zrealizowane jeszcze w okresie przedakcesyjnym i początkowych latach akcesji, działania w długookresowym horyzoncie czasowym, mające na celu dalszą poprawę stanu środowiska przyrodniczego regionu, wiązać się muszą z perspektywną wizją rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego, w której głównymi celami są:

- ugruntowanie zasady zrównoważonego rozwoju jako podstawy trwałej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej Mazowsza,

- zachowanie dziedzictwa przyrodniczego dla przyszłych pokoleń oraz renaturalizacja zdegradowanego środowiska na obszarach cennych przyrodniczo województwa mazowieckiego,
- efektywny wzrost wartości produkcji w rolnictwie i leśnictwie przy jednoczesnym przeciwdziałaniu nadmiernej intensywności uprawy i hodowli zagrażającej środowisku przyrodniczemu,
- prowadzenie skutecznej kontroli poprzez system pełnego monitoringu zanieczyszczeń wód, powietrza i gleby oraz zasady przeciwdziałania tym zanieczyszczeniom poprzez odpowiednie instalacje, jak również zasady racjonalnego gospodarowania, zasobami przyrodniczymi, jak: wody, lasy, a przede wszystkim krajobraz i różnorodność biologiczna dolin dużych rzek, a zwłaszcza Wisły, Bugu i Narwi,
- dokonanie gruntownej przebudowy modelu produkcji i konsumpcji w kierunku zmniejszenia energochłonności i materiałochłonności oraz ilości odpadów przemysłowych i komunalnych w celu minimalizacji oddziaływania na środowisko i zdrowie wszelkich form działalności gospodarczej i rozwoju cywilizacyjnego.

Zrównoważony rozwój Mazowsza musi stawiać za nadrzędny cel zachowanie wartości środowiska przyrodniczego oraz poprawę jego jakości, które będą szansą rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w przyszłym stuleciu oraz podstawą poprawy jakości życia mieszkańców. Zagadnienia ochrony środowiska powinny zatem stanowić integralną część działań we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego, w tym ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury technicznej, sfery produkcyjnej, budownictwa, gospodarowania na obszarach wiejskich, edukacji i kształtowania wzorców konsumpcji.

¹ *II Polityka Ekologiczna Państwa*, Rada Ministrów, Warszawa 2000.

² *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 1999.

4. UKSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ REGIONU

Silne utożsamianie się społeczności z zamieszkiwanym przez nią obszarem (regionem) uważane jest współcześnie za jeden z ważniejszych czynników rozwoju tego obszaru (regionu), zaliczanych do kategorii tzw. czynników „miękkich”. Tożsamość regionalna wymieniana jest na ogół wśród głównych składowych procesu powstawania istniejących obecnie na świecie regionalnych systemów innowacji. Wychodząc z tych założeń, przyjęto jako jeden z głównych celów strategicznych rozwoju województwa mazowieckiego - ukształtowanie jego kulturowej tożsamości, co oznacza zbudowanie - wokół istniejącego tutaj dziedzictwa kulturowego i tradycji - mazowieckiej świadomości regionalnej. Cel ten dotyka ogromnie złożonej materii psychospołecznej, w której zmiany następują w bardzo wolnym tempie. Z tej przyczyny w perspektywie kilkunastu lat może się okazać ważne chociażby pewne zbliżenie do tego celu, który traktowany jest w strategii rozwoju jak wyzwanie stojące przed mieszkańcami województwa mazowieckiego.

Do momentu wprowadzenia nowego podziału administracyjnego kraju Mazowsze należało do regionów o najslabiej postrzeganej tożsamości. W świadomości zbiorowej funkcjonowało jako kraina historyczna z bardzo słabo zarysowanymi granicami i niewielką znajomością wydarzeń historycznych, które miały tutaj miejsce. Lepiej uświadamiane były nazwy geograficzne, ale przede wszystkim te zawierające człon „Mazowiecki”. Również dla mieszkańców obszarów historycznie mazowieckich nazwa regionu nie była używanym w życiu codziennym wyróżnikiem ich tożsamości. Do czasu powołania do życia województwa mazowieckiego mazowiecką tożsamość regionalną można określić jako będącą w zaniku, zwłaszcza że dawny podział administracyjny sprzyjał i wytworzył identyfikację mieszkańców z byłymi małymi województwami. Uwarunkowania te tym bardziej nadają postawionemu celowi charakter wyzwania.

Wiele celów, które przyjęto w „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego”, wymaga w fazie realizacji dużej mobilizacji społecznej - możliwej do osiągnięcia jedynie przez społeczność zintegrowaną. Okazję do integracji dają wprawdzie konkretne przedsięwzięcia, jednak na ogół wytworzone w takich okolicznościach więzi okazują się dosyć słabe. Trwała integracja może powstać jedynie wokół trwałych wartości, takich jak kultura i tradycja. Dlatego tak ważne jest powodzenie procesu kształtowania tożsamości kulturowej Mazowsza.

Wkład w realizację tego celu mogą wnieść wszystkie społeczności lokalne Mazowsza i wszyscy mieszkańcy, wszystkie struktury administracyjne - regionalne i lokalne. Konflikty bieżące i zadawnione powinna zastąpić współpraca ze świadomością, że „we wspólnym działaniu można osiągnąć więcej”. Warto pamiętać i w tym wypadku, że ważną częścią Mazowsza jest Warszawa wnosząca do spuścizny historycznej bogate i zróżnicowane dziedzictwo narodowe, w którym odzwierciedlają się również dzieje i kultura Mazowsza.

5. BARDZIEJ EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE PRZESTRZENI

Ład przestrzenny to harmonijnie skomponowany krajobraz jednoczący dążenia do utrzymania rodzimego „*genius loci*”, właściwego dla miejsca dobrania proporcji tworzywa krajobrazowego (zbudowanego do naturalnego) oraz kierowanie się kanonami piękna w przekształcaniu zagospodarowania, zarówno w skali pojedynczych przedsięwzięć, jak i przy kształtowaniu większych kompleksów krajobrazowych.

Ład przestrzenny w ujęciu strategicznym osiągnąć można poprzez zespół działań ukierunkowanych na przekształcenia ograniczające powstawanie pól konfliktów, wynikających ze zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz działania na rzecz ochrony i kształtowania krajobrazu harmonijnie skomponowanego i utrzymującego tożsamość kulturową i środowiskową. Ład przestrzenny należy rozpatrywać systemowo w powiązaniu z ładem ekologicznym, społecznym i ekonomicznym, którego perspektywnym celem jest poprawa warunków życia mieszkańców i zachowanie wartości środowiska, a zwłaszcza kulturowego i przyrodniczego, dla przyszłych pokoleń. Osiągnięcie ładu przestrzennego stanowi zatem podstawę do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Obecne struktury przestrzenne województwa mazowieckiego wykształcone zostały często na drodze spontanicznego rozwoju. Największe zagrożenia dla ładu przestrzennego występują na obszarze metropolitalnym, a w nieco mniejszym wymiarze dotyczą pozostałych terenów Mazowsza.

Główne konflikty w osiągnięciu ładu przestrzennego noszą cechy:

- funkcjonalno – gospodarcze - wynikające z równoczesnego występowania czynników koncentrujących i dekoncentrujących, prowadzących łącznie do zachwiania równowagi w zagospodarowaniu,
- społeczno – kulturowe - wynikające ze sprzecznych dążeń w zakresie wykorzystania przestrzeni (terenochłonność ekstensywnych form zagospodarowania, wynikająca z dzisiejszych preferencji społecznych, względem nieskwantyfikowanych, ale spodziewanych, wysokich kosztów utrzymania tych form przez przyszłe pokolenia),
- przyrodniczo – ekologiczne - wynikające z utrzymującej się kolizji potrzeb rozwoju gospodarczego względem konieczności ochrony wartości środowiska przyrodniczego (nieproporcjonalna eksploatacja środowiska w stosunku do działań ochronnych i rewaloryzacyjnych).

Poprawa ładu przestrzennego wraz z realizacją poprzednich celów - oznaczających osiągnięcie większego ładu: ekonomicznego, społecznego i ekologicznego - będzie sprzyjać budowaniu ładu zintegrowanego.

Cele średniookresowe i operacyjne

Cele długookresowe stanowią zasadnicze wyznaczniki kierunków rozwoju województwa mazowieckiego do 2020 roku natomiast każdy ze wskazanych poniżej celów średniookresowych i operacyjnych określa w horyzoncie roku 2006 realizację jednego lub kilku celów długookresowych.

1. Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji procesów rozwojowych z aglomeracji warszawskiej na otoczenie regionalne
2. Przyspieszenie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na wiedzy i innowacjach.
3. Wzmocnienie istniejących i stymulowanie rozwoju nowych funkcji metropolitalnych Warszawy.
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych służąca likwidacji zapóźnień cywilizacyjnych i poprawie dochodów i warunków życia ludności.
5. Przeciwdziałanie degradacji i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego
6. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców województwa mazowieckiego.
7. Wzmocnienie regionalnych więzi kulturowo – społecznych mieszkańców województwa mazowieckiego.
8. Zahamowanie narastania chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu Warszawy i województwa.

WZMOCNIENIE MECHANIZMÓW DYFUZJI PROCESÓW ROZWOJOWYCH Z AGLOMERACJI WARSZAWSKIEJ NA OTOCZENIE REGIONALNE, CO NASTĄPI W WYNIKU:

- a. określenia obszarów aktywności gospodarczej w kluczowych dla rozwoju Mazowska sektorach – rozpoznanie regionalnych uwarunkowań i określenie kierunków polityki zagospodarowania przestrzennego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem delimitacji obszarów predestynowanych do rozwijania sektorowej aktywności gospodarczej;
- b. modernizacji i rozbudowy sieci dróg w województwie oraz budowy przepraw mostowych przez Wisłę (Warszawa, Płock, Solec nad Wisłą, Maciejowice);
- c. modernizacji i rozbudowy regionalnego systemu transportu publicznego – wspomaganie restrukturyzacji głównych przewoźników (PPKS i PKP) oraz wykorzystanie przewoźników prywatnych, tak aby osiągnąć radykalną poprawę regionalnego transportu kolejowego i autobusowego (poprawa częstotliwości i punktualności kursowania środków transportu publicznego, podniesienie bezpieczeństwa i estetyki podróżowania);
- d. poprawy wyposażenia w infrastrukturę techniczną strefy zewnętrznej aglomeracji warszawskiej - zbrojenie terenów pod inwestycje gospodarcze i mieszkaniowe (zwłaszcza doprowadzenie mediów);
- e. wspieranie rozwoju dawnych miast wojewódzkich oraz ośrodków ponadlokalnych;
- f. podniesienia poziomu wykształcenia i kwalifikacji na obszarze pozametropolitalnym - (będzie służyła temu realizacja opisanych zadań, zwłaszcza wzmocnienie materialne systemu oświaty w regionie, upowszechnienie internetu oraz podniesienie poziomu znajomości języków obcych);
- g. ułatwienia inwestowania w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów poza aglomeracją warszawską - usprawnienie procedur decyzyjnych w zakresie planowania przestrzennego i prawa budowlanego, przygotowanie i rozpowszechnianie ofert lokalizacyjnych, informacja o ofertach inwestycyjnych;
- h. poprawy bezpieczeństwa publicznego na terenie całego województwa.

PRZYSPIESZENIE PROCESÓW ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO OPARTEGO NA WIEDZY I INNOWACJACH, CO POWINNO NASTĘPOWAĆ POPRZEZ:

- a. wzmocnienie materialne systemu oświaty w regionie – remonty i modernizacje bazy lokalowej szkół (sale gimnastyczne, boiska, pływalnie, pracownie komputerowe), likwidacja ekonomicznych i przestrzennych barier dostępności do szkół (stypendia, dowożenie dzieci, internaty);
- b. inspirowanie i finansowanie badań naukowych, zwłaszcza stosowanych - organizowanie konsorcjów publiczno-prywatnych (instytucje nauki - władze - przemysł), fundowanie grantów, dofinansowywanie publikacji naukowych, konferencji itp.;
- c. stymulowanie rozwoju regionalnego systemu innowacji - pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów między instytucjami naukowymi a przedsiębiorstwami, wspieranie rodzimych nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych, propagowanie wysokich norm

- jakości (ISO), rozpowszechnianie informacji o najnowszych osiągnięciach nauki i techniki na świecie, organizowanie konkursów na rozwiązania innowacyjne;
- d. zwiększenie możliwości korzystania z współczesnych środków komunikowania się, w tym z Internetu - szkolenia, wspieranie edukacji służącej podnoszeniu znajomości Internetu, wykorzystanie Internetu dla rozwoju regionu (tworzenie regionalnych baz danych, informatorów branżowych, giełd ofert inwestycyjnych, usługowych, towarowych);
  - e. upowszechnianie znajomości języków obcych;
  - f. tworzenie i wspieranie centrów wiedzy i innowacji - ośrodków doradczych (doradztwo techniczno-technologiczne, ze szczególnymi preferencjami dla małych i średnich przedsiębiorstw, pośrednictwo w tworzeniu związków kooperacyjnych między podmiotami gospodarczymi), ośrodków konferencyjnych, publikacji informatorów.

WZMOCNIENIE ISTNIEJĄCYCH I STYMULOWANIE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI METROPOLITALNYCH WARSZAWY, CZEMU BĘDĄ SŁUŻYĆ:

- a. wzmocnienie funkcji Warszawy jako krajowego i międzynarodowego węzła transportowego: lotniczego, drogowego i kolejowego - rozbudowa i modernizacja lotniska "Okęcie", rozpoczęcie prac studialnych nad koncepcją budowy lotniska interkontynentalnego, budowa autostrady A2 i dróg ekspresowych Warszawa-Gdańsk, -Białystok..., -Lublin..., dokończenie modernizacji linii kolejowej Berlin - Warszawa - Moskwa; usprawnienie powiązań transportowych z Łodzią - modernizacja i rozbudowa pozostałych ekspresowych dróg krajowych, budowa obwodnicy Warszawy (dużej i małej), modernizacja połączeń kolejowych i drogowych z Łodzią, poprawa stanu technicznego sieci drogowej i kolejowej;
- b. poprawa sytuacji w dziedzinie komunikacji i gospodarki komunalnej metropolii warszawskiej - jako warunek wzmocnienia metropolitalnych funkcji Warszawy - rozbudowa metra i transportu szynowego, remonty i modernizacje istniejących oraz budowa nowych tras komunikacyjnych, remonty i modernizacje sieci dróg i placów miejskich, rozwiązanie problemu unieszkodliwiania odpadów stałych i ścieków komunalno-bytowych, poprawa jakości wody pitnej w wodociągach miejskich;
- c. wzmocnienie funkcji Warszawy jako międzynarodowego ośrodka technologicznego - wspieranie powstawania parków technologicznych, stworzenie konkurencyjnej oferty dla pozyskania inwestorów wdrażających i rozwijających nowe technologie, wspieranie instytucji naukowych i badawczo - rozwojowych o znaczeniu międzynarodowym, modernizacja i wymiana materialnej bazy potencjału B+R;
- d. kreowanie Warszawy na ośrodek kontaktów biznesowych, naukowych i kulturalnych Wschód - Zachód - inspirowanie, organizowanie i wspieranie instytucji, imprez i przedsięwzięć umożliwiających kontakty i rozwijanie współpracy w sferze gospodarki, nauki i kultury;
- e. rozwinięcie funkcji Warszawy jako centrum administracyjno-usługowego Mazowsza - zwłaszcza w zakresie wyspecjalizowanych usług regionalnych wyższego rzędu, wspieranych i uzupełnianych w ośrodkach subregionalnych;

- f. utrzymanie i wzmocnienie roli Warszawy jako regionalnego i krajowego centrum specjalistycznej opieki medycznej – zachowanie i rozwój potencjału w dziedzinie nauk medycznych, rozwijanie nowych technologii medycznych, wspieranie leczenia zamkniętego ze szczególnym uwzględnieniem wysokospecjalistycznych procedur medycznych;
- g. wzmocnienie roli Warszawy jako ośrodka turystycznego – inspirowanie rozbudowy bazy hotelowej (zwłaszcza hoteli średniej klasy), wspieranie rozwoju systemu informacji turystycznej, wspomaganie konserwacji obiektów historycznych, promocja walorów turystycznych;
- h. zwiększenie porządku publicznego oraz bezpieczeństwa mieszkańców i turystów na terenie m.st. Warszawy – wsparcie finansowe Policji w szczególności w zakresie poprawy wyposażenia i rozbudowy służb patrolowo-interwencyjnych, tworzenie audiowizualnych systemów prewencyjnych w miejscach o szczególnym zagrożeniu przestępczością, realizacja programów informacyjnych i szkoleniowych wśród młodzieży w zakresie przeciwdziałania narkomanii i innym patologiom, realizacja zadań w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.

AKTYWIZACJA I MODERNIZACJA OBSZARÓW POZAMETROPOLITALNYCH SŁUŻĄCA LIKWIDACJI ZAPÓŹNIEŃ CYWILIZACYJNYCH I POPRAWIE DOCHODÓW I WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI, CO OSIĄGANE BĘDZIE POPRZEZ:

- a. aktywizację rozwoju małych miast jako lokalnych ośrodków usług publicznych – wspieranie i podtrzymywanie funkcji lokalnych usług publicznych (oświata, szkolnictwo wyższe, ochrona zdrowia, kultura) i transferu technologii, wykorzystanie walorów turystycznych tych ośrodków;
- b. wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego – doradztwo techniczne – technologiczne, promocja lokalnych znaków towarowych, organizacja kontaktów producentów żywności z odbiorcami towarów;
- c. podniesienie poziomu wykształcenia i ochrony zdrowia na obszarach wiejskich – wzmocnienie instytucji oświatowych, zmiana profilu kształcenia, poprawa dostępności do oświaty; zapewnienie powszechnej dostępności mieszkańców do podstawowej opieki lekarskiej, zakładów opiekuńczo-leczniczych;
- d. restrukturyzacja rozwoju infrastruktury technicznej obszarów wiejskich – remonty i budowa dróg o znaczeniu lokalnym, gazyfikacja, reelektryfikacja, rozbudowa sieci telefonicznej, rozbudowa sieci wodociągowej, a w szczególności kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, modernizacja i rozbudowa urządzeń melioracyjnych;
- e. realizacja programu czynszowego budownictwa komunalnego – dostępność mieszkań komunalnych na wynajem umożliwi pożądaną migrację ludności w poszukiwaniu pracy i przekształcenia strukturalne zdegradowanych i zaniedbanych obszarów rolnych i wiejskich; realizacja takiego programu będzie sprzyjała zwiększeniu zatrudniania w usługach budowlanych oraz przy produkcji materiałów budowlanych i elementów wyposażenia mieszkań;

- f. stymulowanie tworzenia pozarolniczych miejsc pracy poprzez wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw - w obsłudze rolnictwa, obsłudze ruchu turystycznego i agroturystyce, konserwacji przyrody, utrzymywaniu infrastruktury technicznej itp.; w ułatwianiu dostępu do kredytów, informacji, technologii, informowanie o potencjalnych partnerach, wspieranie lokalnych inkubatorów przedsiębiorczości;
- g. przebudowę i modernizację struktur sektora rolnego - komasacje i wymiana gruntów, koncentracja gruntów i produkcji w wysokotowarowych gospodarstwach rozwojowych, wspieranie dzierżawy gruntów, tworzenie grup producenckich, organizacja rynku rolnego, wspieranie ośrodków doradztwa i postępu rolniczego;
- h. tworzenie ośrodków ułatwiających ubieganie się i absorpcję krajowych oraz zagranicznych środków pomocowych;
- i. ekologizację rolnictwa oraz wprowadzanie zasad rozwoju ekologicznie zrównoważonego – stymulowanie produkcji żywności zgodnie z zasadami ekologii, rozwijanie profesjonalnych usług doradczych w zakresie współczesnych technologii przyjaznych środowisku, rolnictwa zintegrowanego, a na obszarach chronionych – ekologicznego;

ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNO-WYPOCZYNKOWYCH – POPRZEZ WYKORZYSTANIE WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH I HISTORYCZNO-KULTUROWYCH (M.IN. WYZNACZANIE SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH I EDUKACYJNYCH, ŚCIEŻEK ROWEROWYCH). PRZECIWDZIAŁANIE DEGRADACJI I REWALORYZACJA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

W realizacji tego celu działania obejmować muszą zarówno sferę przyrodniczą *sensu stricte*, jak i pozostałe obszary działalności społeczno-gospodarczej. Do najważniejszych należą:

- a. utworzenie regionalnego systemu obszarów chronionych, zgodnego ze standardami europejskimi - włączenie do systemu obszarów chronionych wszystkich ostoi EMERALD/NATURA 2000, wzmocnienie ochrony unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia, utrzymanie i wzmocnienie regionalnych i ponadregionalnych powiązań przyrodniczych (poprzez tworzenie korytarzy ekologicznych);
- b. zwiększenie lesistości regionu i ochrona lasów - wspieranie działań na rzecz zalesienia gruntów marginalnych dla rolnictwa, a zwłaszcza podnoszenie spójności rozczłonkowanych terenów puszczańskich, dolesienia w strefach zasilania wód podziemnych, kształtowanie leśnych korytarzy ekologicznych, a także przeciwdziałanie zaśmiecaniu lasów i ochrona ginących lasów łęgowych;
- c. zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska – wdrożenie systemu pełnego monitoringu zanieczyszczeń wód – realizacja całego kompleksu inwestycji związanych z oczyszczaniem i odprowadzaniem ścieków oraz uzdatnianiem wody pitnej – odchodzenie od koncepcji urządzania wysypisk gminnych na rzecz ponadgminnych zakładów utylizacji odpadów, likwidacja wysypisk zorganizowanych niespełniających norm sanitarnych (zwłaszcza w dolinach rzecznych) oraz mogiłników i dzikich wysypisk, budowa różnego typu nowoczesnych oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacyjnych z podłączeniem

do oczyszczalni oraz upowszechnienie sanitacji zagrody wiejskiej, ochrona stref zasilania zbiorników wód podziemnych,

- d. przeciwdziałanie deficytowi wodnemu - rozbudowa systemu małej retencji, modernizacja systemów melioracyjnych, ochrona torfowisk i terenów podmokłych, racjonalizacja gospodarki wodnej;
- e. poprawa stanu bezpieczeństwa na wypadek klęsk żywiołowych i katastrof ekologicznych oraz monitorowanie stanu przyrody - rozbudowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych, wspieranie służb ratownictwa, stworzenie systemu wczesnego ostrzegania;
- f. podniesienie poziomu wiedzy ekologicznej w zakresie wiadomości o środowisku przyrodniczym, konieczności jego ochrony i odpowiedzialności w procesie zarządzania;
- g. rozwijanie proekologicznych form aktywizacji gospodarczej, zwłaszcza na terenach o ustanowionej ochronie obszarowej, m.in. na obszarze Kampinoskiego Parku Narodowego, oraz na obszarze wchodzącym w skład „Zielonych Płuc Polski”.

POPRAWA STANU ZDROWIA MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO POPRZEZ:

- a. rozwój edukacji prozdrowotnej;
- b. rozwój form turystyki, sportu i rekreacji;
- c. rozwój systemu profilaktyki leczniczej;
- d. rozwój nowych form opieki medycznej;
- e. wyrównywanie warunków udzielania świadczeń zdrowotnych w podstawowej opiece zdrowotnej, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich;
- f. rozbudowę systemu pomocy doraźnej, w tym kardiologicznej, wypadkowej oraz ratownictwa medycznego;
- g. realizację inwestycji w zakresie stacjonarnej opieki zdrowotnej;
- h. leczenie uzależnień.

WZMOCNIENIE REGIONALNYCH WIĘZI KULTUROWO – SPOŁECZNYCH MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO, CZEMU BĘDĄ SŁUŻYĆ:

- a. propagowanie wiedzy o regionie i „małych ojczyznach” - zwłaszcza młodzieży szkolnej (organizacja wycieczek turystyczno-krajoznawczych, wyznaczanie „szlaków kulturowo-historycznych”);
- b. doskonalenie powiązań transportowych w regionie;
- c. promocja korzyści ze współpracy społeczności i władz w ramach regionu;
- d. ochrona dóbr kultury materialnej (w szczególności zabytków nieruchomych Mazowsza, tak architektury miejskiej jak wiejskiej oraz zabytków ruchomych - wytworów sztuki, czy rzemiosła);
- e. wspieranie twórczości artystycznej o znaczeniu ogólnonarodowym, regionalnym i lokalnym;
- f. ochrona krajobrazu kulturowego wsi mazowieckiej i małych miast.

ZAHAMOWANIE NARASTANIA CHAOSU W PRZESTRZENNYM ZAGOSPODAROWANIU WARSZAWY I PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA POPRZEZ:

- a. wspieranie inwestycji ukierunkowanych na poprawę ładu przestrzennego aglomeracji warszawskiej oraz usprawnienie jej powiązań z pozostałymi terenami Mazowsza i sąsiednimi województwami;
- b. zwiększenie skuteczności planowania przestrzennego i egzekwowania postanowień planu;
- c. uwzględnienie potrzeby racjonalizacji sieci osadniczej w planowaniu inwestycji infrastrukturalnych;
- d. kształtowanie ładu przestrzennego ukierunkowanego na ograniczenie pól konfliktów pomiędzy zainwestowaniem technicznym a środowiskiem przyrodniczym;
- e. kształtowanie krajobrazu harmonijnie skomponowanego i zachowującego tożsamość kulturową i walory krajobrazowe.

PRIORYTETY

Przy wyborze priorytetów kierowano się koniecznością realizacji strategii rozwoju województwa mazowieckiego określonej jako: dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza, z której wynika potrzeba zapewnienia: pracy, mieszkania, oświaty oraz bezpieczeństwa. Wzrost bezrobocia nakłada dodatkowy obowiązek aktywnej walki z tym zjawiskiem.

Wynika z tego następujący wybór priorytetów:

1. OCHRONA ŚRODOWISKA

- zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska;
- gospodarka wodna – wdrożenie systemu pełnego monitoringu zanieczyszczenia wód, realizacja i modernizacja oczyszczalni ścieków i kanalizacji;
- gospodarka odpadami stałymi – przygotowanie koncepcji systemu, realizacja zakładów utylizacji odpadów.

2. TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ:

- modernizacja i rozbudowa sieci drogowej w województwie oraz budowa przepraw mostowych przez Wisłę (Warszawa, Płock, Solec nad Wisłą, Maciejowice);
- rozbudowa i modernizacja systemu regionalnego transportu publicznego;
- wspomaganie rozwoju łączności na terenie całego województwa – wprowadzenie jednolitej strefy numerycznej na terenie województwa mazowieckiego.

Rozwój transportu miejskiego, regionalnego i lokalnego sprzyjać będzie realizacji wiązki celów, a zwłaszcza równoważeniu rozwoju województwa, poprawie atrakcyjności i funkcji metropolitalnych

Warszawy, poprawie przestrzennej spójności regionu, wzmocnieniu efektów dyfuzji z metropolii do otoczenia regionalnego.

3. CZYNSZOWE BUDOWNICTWO KOMUNALNE:

- uruchomienie programu czynszowego budownictwa komunalnego;
- realizacja programu czynszowego budownictwa komunalnego – realizacja tego programu umożliwi lepsze zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych społeczeństwa województwa, zwiększy zatrudnienie w usługach budowlanych, przy produkcji materiałów budowlanych i elementów wyposażenia oraz pobudzi rozwój gospodarki; z drugiej strony dostępność mieszkań umożliwi migrację za pracą, a tym samym będzie wpływać na zmniejszenie bezrobocia i na efektywniejszą obsługę rynku pracy.

4. BEZPIECZEŃSTWO:

- poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie całego województwa;
- współpraca samorządów lokalnych oraz straży miejskiej z policją.

5. EDUKACJA:

- podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji na obszarze pozametropolitalnym;
- podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji bezrobotnych na terenie województwa
- zwiększenie możliwości korzystania z współczesnych środków komunikowania się, w tym z Internetu;
- upowszechnienie znajomości języków obcych.

Rozwój edukacji sprzyjać będzie zwiększonej innowacyjności, wzmocnieniu metropolitalnych funkcji Warszawy, zwiększeniu zdolności absorpcyjnych otoczenia Warszawy, poprawie mobilności przestrzennej ludności itp.

6. ROZWÓJ OBSZARÓW POZAMETROPOLITALNYCH

- aktywizacja rozwoju małych miast jako lokalnych ośrodków usług publicznych;
- rozwój infrastruktury technicznej na obszarach pozametropolitalnych;
- przebudowa i modernizacja struktur sektora rolnego;
- rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowych.

Rozwój obszarów pozametropolitalnych wzmocni spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną województwa oraz będzie przeciwdziałać narastaniu nierówności wewnątrzregionalnych.

7. KULTURA:

- wprowadzenie dziejów Mazowsza do programu historii szkół średnich;
- wspieranie rozwoju kultury na Mazowszu i ochrona zabytków dziedzictwa;
- promocja Mazowsza w Europie uwzględniając dorobek najwybitniejszych twórców na przestrzeni 10 wieków przez najstarsze zabytki materialne.

UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE "STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO"

Najważniejsze uwarunkowania realizacyjne „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego” są uzależnione od stopnia zaangażowania w sprawy rozwoju województwa władz samorządowych wszystkich rodzajów, społeczności lokalnych, podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i gospodarczych, instytucji naukowych itp.

Rola władz samorządowych w realizacji strategii wynika przede wszystkim z powierzonej im misji przez obywateli - mieszkańców województwa mazowieckiego oraz zobowiązań, jakich wymaga spełnienie tej misji. Głównym podmiotem realizującym strategię są wojewódzkie władze samorządowe (Sejmik, Zarząd, Marszałek), ale można liczyć, że również władze powiatowe i gminne włączą się w proces realizacyjny.

Wojewódzkie władze samorządowe mają do dyspozycji szereg instrumentów bezpośredniego i pośredniego oddziaływania, a w szczególności finansowe wspieranie określonych przedsięwzięć, sporządzanie planu przestrzennego zagospodarowania województwa, inspirowanie działań niezależnych podmiotów gospodarczych i politycznych (np. władz samorządowych gmin, powiatów, instytucji biznesowych, stymulowanie powstawania zrzeszeń publiczno-prywatnych, informowanie środowisk gospodarczych, opinii publicznej, władz państwowych itp. o swoich zamiarach) i wpływanie na politykę regionalną państwa. Nowym, ważnym instrumentem, mają być kontrakty wojewódzkie, dające szansę uzyskania istotnych środków finansowych z budżetu państwa.

Obecne prawne i finansowe możliwości działania władz samorządowych są jednak dalece niewystarczające. Ograniczenia i bariery wiążą się przede wszystkim z istniejącymi mechanizmami systemu finansów publicznych w Polsce, które pozostawiają do bezpośredniej dyspozycji samorządów niezwykle ograniczone środki. Perspektywy poprawy tej sytuacji można byłoby wiązać z proponowaną - przez ogólnopolskie reprezentacje samorządów wojewódzkich i powiatowych - reformą dochodów jednostek samorządowych.

Nie do przecenienia w realizacji strategii jest rola społeczności lokalnych, które budują mazowiecką społeczność regionalną. Ich identyfikacja z regionem oraz integracja wokół misji i celów strategii jest jednym z podstawowych warunków gwarantujących jej powodzenie. Wszystkie działania, które się podejmuje - niezależnie od ich skali i znaczenia, mają bowiem swoje miejsce w przestrzeni, w której żyją i mieszkają społeczności lokalne.

Rola innych, wymienionych powyżej, podmiotów (przedsiębiorstw, organizacji, instytucji) zależy od ich woli przyjęcia misji rozwoju Mazowsza jako własnej oraz możliwości włączenia się w proces realizacji strategii. Pomyślny rozwój regionu - na zasadzie sprzężenia zwrotnego - będzie owocował dobrą koniunkturą i powodzeniem dla tych podmiotów. Szczególna rola przypada tutaj przedsiębiorstwom

i zrzeczającym je organizacjom, które wiele przedsięwzięć mogłyby realizować w układzie partnerstwa publiczno-prywatnego. Władze samorządowe województwa będą wychodzić z tego rodzaju inicjatywami, oczekując jednocześnie na inicjatywy ze strony partnerów prywatnych.

Władze samorządowe mają świadomość, że wykorzystanie szans rozwoju regionu znajduje się przede wszystkim w ich własnych rękach. Dla niektórych działań, zwłaszcza o znaczeniu strategicznym, niezbędne jest jednak wsparcie ze strony polityki regionalnej państwa. Takimi dziedzinami są w pierwszej kolejności:

- likwidacja zagrożenia regresem cywilizacyjnym na rozległych terenach wiejskich i w przeżywających stagnację miastach małych i średniej wielkości,
- dalszy rozwój funkcji stołecznych oraz zdynamizowanie rozwoju funkcji metropolitalnych w zakresie wykraczającym poza potrzeby samego miasta, aglomeracji i regionu.

Ważnym uwarunkowaniem realizacyjnym strategii będą możliwości skorzystania przez województwo mazowieckie ze środków pomocowych oraz funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

WIZJA I GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW

Analiza SWOT (określenie mocnych i słabych stron gminy oraz jej szans i zagrożeń). Przeprowadzono Analizę SWOT dla kilku obszarów. Poniższe zestawienie jest zestawieniem zbiorczym. Tabele szczegółowe i opis metody zawiera Załącznik nr 1.

Mocne strony gminy:

1. Korzystne położenie geograficzne gminy (bliskość dużej aglomeracji miejskiej - Warszawy)
2. Walory przyrodnicze
3. Zasoby leśne
4. Czyste środowisko naturalne (brak uciążliwych zakładów przemysłowych)
5. Duża liczba pszczelarzy
6. Złoża mineralne (kruszywa budowlane)
7. Częściowo rozwiązany problem infrastruktury technicznej (wodociągi, telefony)
8. Dobre położenie komunikacyjne
9. Wystarczająca sieć placówek oświatowych (szkoły, przedszkola)
10. Zapewniona podstawowa opieka medyczna
11. Dobrze działające kluby sportowe i koła gospodyń
12. Dobre wyposażenie straży pożarnej w sprzęt bojowy
13. Działki budowlane (z przeznaczeniem dla budownictwa mieszkaniowego i na cele inwestycyjne)

Słabe strony gminy:

1. Słaba infrastruktura techniczna (brak kanalizacji, wysypiska śmieci, zbyt mała przepustowość oczyszczalni ścieków)
2. Brak sieci gazowej
3. Zły stan nawierzchni dróg transportu rolnego
4. Pogarszający się stan nawierzchni dróg gminnych
5. Słabe połączenie autobusowe części gminy z Radomiem, Koźniami, Warszawą
6. Brak dużych zakładów pracy
7. Mała liczba podmiotów gospodarczych (słaby rozwój przedsiębiorczości)
8. Brak małej gastronomii
9. Brak zakładów przetwórstwa surowców rolnych (mleczarnie, masarnie, piekarnie)
10. Słaba baza infrastrukturalna oświaty (wyeksploatowane budynki oświatowe, brak środków na inwestycje, słabe wyposażenie szkół, brak zgodnych z wymogami UE sal gimnastycznych)
11. Brak placówek kulturalnych
12. Niski poziom wykształcenia

13. Ucieczka młodzieży z gminy (starzenie się społeczeństwa)
14. Brak programów i działalności w zakresie zagospodarowania czasu wolnego młodzieży
15. Rozdrobnienie gospodarstw
16. Brak specjalizacji produkcji rolnej
17. Brak możliwości zbytu produktów rolnych (brak punktów skupu)
18. Nieuregulowane stosunki wodne i zły stan urządzeń przeciwpowodziowych (stwarzające zagrożenie powodziowe)
19. Brak odpowiedniej promocji gminy (słaba informacja o walorach turystycznych min. o pomnikach przyrody i szlakach turystycznych)

Szanse:

1. Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez przyciągnięcie kapitału wewnętrznego i zewnętrznego
2. Wyodrębnienie w planie zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych pod zabudowę produkcyjną i usługową
3. Wykorzystanie i wzmocnienie inicjatywy społeczności gminy (m.in. poprzez dostarczanie szeroko rozumianej informacji)
4. Rozwój turystyki i agroturystyki (w tym min. budowa ścieżek rowerowych i szlaków turystyki konnej, tras kajakowych)
5. Wykorzystanie wyrobisk poźwirowych na tworzenie kąpielisk oraz tworzenie zalewów przy rzekach
6. Wybudowanie zbiornika wodnego na Radomce w Głowaczowie
7. Zwiększenie lesistości gminy poprzez zalesianie nieużytków oraz gruntów niskich klas bonitacyjnych,
8. Specjalizacja w produkcji rolniczej (uprawy specjalne)
9. Rozwój gospodarstw ekologicznych (tradycje, bliskość rynku zbytu, długi okres wegetacji)
10. Kulturowanie tradycji kulturalnych i ludowych (zespoły artystyczne, orkiestry dęte, kapela, organizacja dożynek, szopki itp.)
11. Bliskość dużych rynków zbytu
12. Stworzenie zakładów przetwórstwa rolnego
13. Wykorzystanie potencjału wykształconej młodzieży
14. Wykorzystanie budynków szkół (przygotowanie i prowadzenie programów zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców)
15. Promocja gminy (min. poprzez organizowanie cyklicznych corocznych imprez promujących gminę)
16. Wejście w struktury Unii Europejskiej (co przyniesie korzyści min. w postaci utworzenia miejsc pracy na wsi, pozyskiwaniu tanich kredytów na przedsięwzięcia sprzyjające ochronie środowiska itd.)
17. Rozwój budownictwa jednorodzinnego (w gminie jest duża liczba działek budowlanych)
18. Możliwość tworzenia miejsc pracy (gmina posiada odpowiednią bazę)

Zagrożenia:

1. Utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia (powodujący ubożenie społeczności gminy i emigrację ludności)
2. Brak pomocy finansowej spoza gminy
3. Regres w rozwoju rolnictwa
4. Rozdrobnienie gospodarstw (zwiększone koszty, malejące zyski)
5. Brak rynku zbytu i niskie ceny produktów rolnych
6. Brak stabilnej polityki rolnej rządu
7. Wejście w struktury Unii Europejskiej (co może spowodować ograniczenie produkcji rolnej)
8. Import żywności
9. Duża ilość odpadów komunalnych
10. Brak odpowiedniej ilości oczyszczalni ścieków i kanalizacji
11. Patologie społeczne (min. alkoholizm)
12. Spadek przyrostu naturalnego (starzenie się społeczeństwa gminy)
13. Niestabilna polityka podatkowa państwa
14. Brak ulg podatkowych dla nowych tworzonych firm na terenie gminy

Tabela 8 Nierównowagi strukturalne (na podstawie analizy SWOT)

Nierównowagi strukturalne	
ZA DUŻO	ZA MAŁO
<ol style="list-style-type: none"> 1. niewykorzystanych i zrujnowanych obiektów 2. złej jakości dróg 3. bezrobotnych 4. niewykorzystanych szans w turystyce, kulturze i sporcie 5. zaniedbanych budynków mieszkalnych 6. zniszczonych i zaniedbanych zabytków 7. odpływu młodych wykształconych ludzi do dużych ośrodków miejskich 8. małych nierentownych gospodarstw 	<ol style="list-style-type: none"> 1. miejsc pracy 2. bezpiecznych ciągów komunikacyjnych 3. dobrej jakości dróg 4. sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków 5. bezpiecznych składowisk odpadów 6. troski o porządek 7. ścisłej egzekucji prawa w ochronie środowiska 8. edukacji ekologicznej 9. środków finansowych 10. inwestorów 11. nakładów na inwestycje 12. zachęt dla inwestorów 13. zakładów przetwórstwa rolnego 14. gospodarstw agroturystycznych 15. bogactw naturalnych 16. zbiorników wodnych 17. sieci gazowych na wsi 18. troski o bezpieczeństwo osób i mienia samorządów

	<ol style="list-style-type: none"> 19. przebudowy i odnowy wsi 20. perspektyw zatrudnienia dla młodych ludzi 21. powstających małych i średnich firm 22. inicjatyw lokalnych 23. ośrodków sportowo-rekreacyjnych 24. troski o należyte funkcjonowanie szkolnych obiektów sportowych 25. masowych imprez sportowo-rekreacyjnych dla społeczeństwa 26. imprez kulturalnych
--	---

Wizja Gminy Głowaczów w 2015 roku została określona w następujący sposób:

**GMINA GŁOWACZÓW – NOWOCZESNY REGION
ROLNICZY ORAZ OŚRODEK TURYSTYKI
PRZYRODNICZEJ I WODNEJ, O CZYSTYM ŚRODOWISKU,
PIELĘGNUJĄCY TRADYCJE, PRZECHODZĄCY DO
SZYBKIEGO ROZWOJU OPARTEGO NA
UMIEJĘTNOŚCIACH I WIEDZY, BĘDĄCY
KOMFORTOWYM MIEJSCEM ZAMIESZKANIA, PRACY
I WYPOCZYNKU.**

Uszczegółowienie wizji odniesiono do pożądanых cech rozwoju, definiując gminę jako:

- region wyrazistego wizerunku,
- region społeczności uczącej się,
- region społeczeństwa obywatelskiego,
- region otwarty,
- region atrakcyjny,
- region gospodarki gotowej do szybkiego wzrostu,
- region efektywnej sfery publicznej.

Misja samorządu gminy w realizacji wizji została opisana głównymi zasadami: zrównoważonego rozwoju, ukierunkowania na ludzi, różnorodnego rozwoju, ochrony mechanizmów rynkowych, wzmocnienia i kreowania rynków, partnerstwa publiczno – prywatnego, terytorialnego zróżnicowania celów i narzędzi oddziaływania.

Realizacji wizji regionu i spełnieniu misji samorządu służą wyznaczone cele strategiczne i zadania realizacyjne. Cele mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Cele strategiczne uporządkowano, wyznaczając spośród nich cztery następujące priorytety rozwojowe:

PRIORYTET 1 – Rozwój kapitału ludzkiego oparty na wiedzy i aktywności:

- zwiększenie mobilności i przedsiębiorczości mieszkańców regionu,
- rozwój systemu edukacji,
- pobudzanie aktywności obywatelskiej i społecznej.

PRIORYTET 2 – Restrukturyzacja i unowocześnianie sfery gospodarczej:

- stworzenie regionalnego systemu innowacji,
- rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- unowocześnienie tradycyjnych sektorów gospodarki,
- rozwój turystyki, transportu i usług,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej,
- wsparcie i stopniowe przekształcanie słabych strukturalnie obszarów wiejskich.

PRIORYTET 3 – Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej,
- rozwój telekomunikacji,
- rozbudowa i modernizacja sieci drogowej,
- gazyfikacja wsi,
- modernizacja i rozwój energetyki.

PRIORYTET 4 – Kreowanie wysokiej jakości życia:

- tworzenie bezpiecznych i atrakcyjnych warunków życia,
- poprawa ekologicznych warunków życia,
- racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi,
- poprawa efektywności ochrony przyrody i krajobrazu,
- zachowanie dziedzictwa historycznego,
- promocja zdrowia i rozwój kultury fizycznej.

Istotnym narzędziem rozwoju regionalnego jest umacnianie i kreowanie rynków regionalnych. Wśród najistotniejszych rynków, które powinny zostać objęte wsparciem wyróżniono:

- **RYNEK INFORMACJI** - bezpieczny, łatwy i szybki dostęp do wiarygodnej i pełnej informacji determinuje powodzenie przedsięwzięć gospodarczych i społecznych oraz jest kluczowym elementem konkurencyjności regionu,
- **RYNEK WIEDZY** - efektywnie funkcjonujący rynek wiedzy staje się coraz ważniejszym warunkiem trwałego rozwoju gospodarczego,

- **RYNEK KAPITAŁU** - efektywny rynek kapitału powinien zapewniać zewnętrzne finansowanie przedsiębiorstw znajdujących się w różnym stadium rozwoju i prowadzących działalność o różnym stopniu ryzyka,
- **RYNEK PRACY** - regionalny rynek pracy w rozumieniu systemowym powinien charakteryzować się wysoką elastycznością, mobilnością przestrzenną i zawodową ludności oraz otwartością,
- **RYNEK NIERUCHOMOŚCI** - o efektywności rynku nieruchomości budynkowych i gruntowych decydują: płynność, elastyczność, powszechność dostępu do informacji rynkowej, jakość i kompletność informacji, infrastruktura instytucjonalna. Jakość systemu regulacji to przede wszystkim: przejrzystość, prostota, skuteczność i racjonalność.

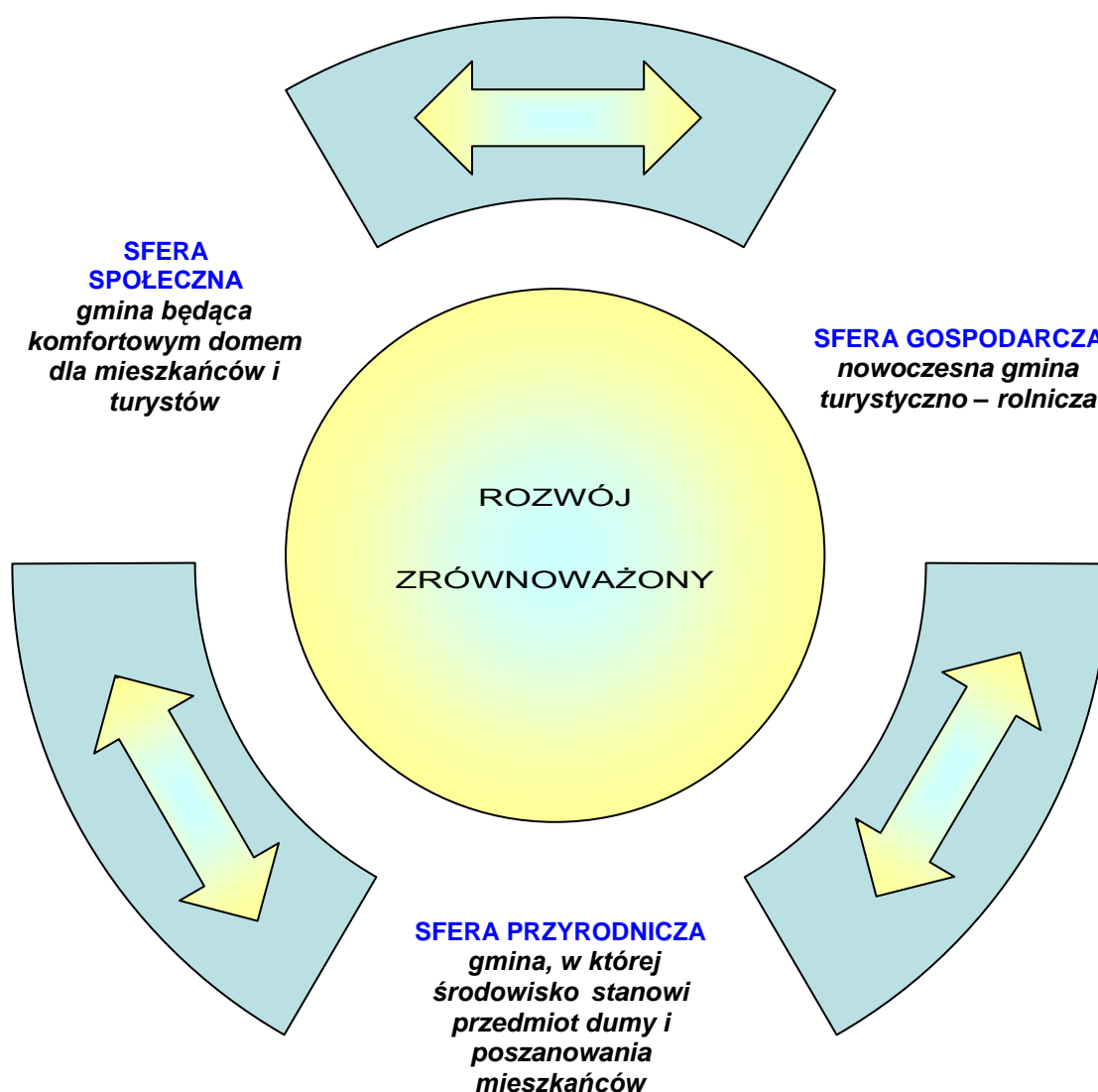

Diagram 3 Rozwój zrównoważony

SFERA SPOŁECZNA

PRZYJĘTE ZASADY ROZWOJU

Zgodnie z ustaleniami przyjętymi w Deklaracji z Rio w sprawie środowiska i rozwoju, centrum zainteresowania w procesie trwałego i zrównoważonego rozwoju stanowią ludzie, którzy mają prawo do zdrowego oraz twórczego życia w harmonii z przyrodą. Z tego względu wysiłki należy skierować przede wszystkim na wykorzenienie ubóstwa oraz do zmniejszenia różnic w poziomie życia.

Należy także dążyć do zmiany modeli produkcji i konsumpcji niezgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. Chodzi tu przede wszystkim o działania dążące do realizacji następujących celów:

- zwiększenie efektywności wykorzystania energii i surowców,
- minimalizowanie ilości gromadzonych odpadów,
- pomoc jednostkom i gospodarstwom domowym w nabywaniu towarów, nieszkodliwych dla środowiska,
- popieranie trwałej i zrównoważonej konsumpcji.

W Deklaracji z Rio nie zapomniano również o ludziach młodych, których twórczość, ideały i odwagę należy mobilizować w celu rozwijania światowego partnerstwa i budowy świadomego społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie w Deklaracji z Rio położono nacisk na zwiększanie roli społeczności wiejskich utrzymujących się z rolnictwa, rybołówstwa i leśnictwa, w procesie zrównoważonego i trwałego rozwoju.

STRATEGIA ROZWOJU SFERY SPOŁECZNEJ

Cel nadrzędny:

GMINA BĘDĄCA KOMFORTOWYM DOMEM DLA WSZYSTKICH MIESZKAŃCÓW I GOŚCINNYM DLA TURYSTÓW

Wzrost dobrobytu społecznego to – obok wzrostu dochodów osobistych – podniesienie jakości życia związanej z możliwością realizacji wielu społecznie pożądanym celów, takich jak: odpowiednia edukacja i wychowanie, dostęp do wiedzy, prawo do pracy i prawo do swobodnego wykorzystania czasu wolnego (wypoczynek, kultura, rozrywka), ochrona zdrowia i życia oraz zdrowe środowisko i szeroko rozumiane bezpieczeństwo.

Za najważniejsze kierunki rozwoju sfery społecznej przyjęto:

- przygotowanie dzieci i młodzieży do życia we współczesnym świecie poprzez zapewnienie im wysokiego poziomu edukacji,
- wzmocnienie, integracja oraz zwiększenie możliwości rozwoju społeczności lokalnej,
- zabezpieczenie podstawowych warunków jakości życia mieszkańców gminy.

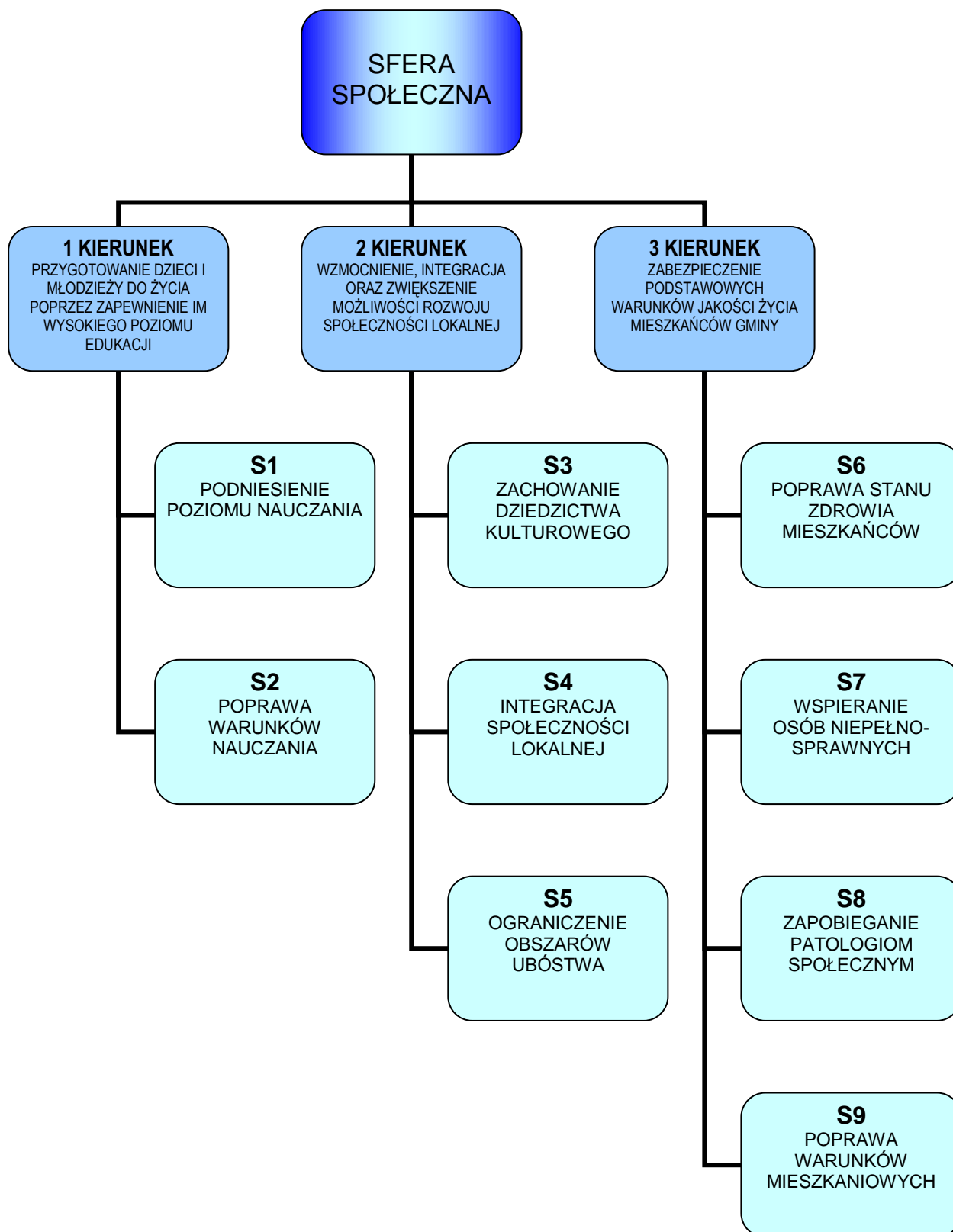

Diagram 4 Sfera społeczna - cele strategiczne

W pierwszym kierunku określono dwa cele strategiczne:

- S1 Podniesienie poziomu nauczania
- S2 Poprawa warunków nauczania

W drugim kierunku określono trzy cele strategiczne:

- S3 Zachowanie dziedzictwa kulturowego
- S4 Integracja społeczności lokalnej
- S5 Ograniczenie obszarów ubóstwa

W trzecim kierunku określono cztery cele strategiczne:

- S6 Poprawa stanu zdrowia mieszkańców
- S7 Wspieranie osób niepełnosprawnych
- S8 Zapobieganie patologiom społecznym
- S9 Poprawa warunków mieszkaniowych

Cel strategiczny S1 Podniesienie poziomu nauczania

Realizacja zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju wymaga udziału świadomego i dobrze wyedukowanego społeczeństwa. Równocześnie w warunkach cywilizacji informacyjnej oraz gospodarki opartej na wiedzy, wiedza i informacja przekazywane w procesie edukacji i kształcenia stają się najważniejszym zasobem gospodarki, kreującym poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i wpływającym na poprawę jakości życia.

Zgodnie z Długookresową Strategią trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025, istotą procesu edukacji musi być kształcenie takich cech jak samodzielność, odpowiedzialność, umiejętność kierowania własnym życiem, kreatywność, inicjatywa, umiejętność negocjowania, a zatem cech, które pozwalają człowiekowi funkcjonować w zmieniających się i często nieprzewidywalnych warunkach przyszłości. System kształcenia ma przygotować człowieka, który:

- łatwo adoptuje się w warunkach zmian zachodzących na rynku pracy, posiada umiejętności ustawicznego kształcenia się, zdolność do szybkiego przekwalifikowania się w ramach specjalizacji i zawodów, posiadającego umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technikami informatycznymi;
- jest przedsiębiorczy, łatwo dostosowuje się do zmieniającego się środowiska, co sprawia, że jest lepiej przygotowany do wyzwań nowoczesnej gospodarki rynkowej i ma większe szanse zapewnienia samodzielnego bytu sobie i rodzinie;
- potrafi sprostać wymaganiom konkurencji na krajowym, a także europejskim rynku pracy.

Władze gminne spełniają podstawową rolę w edukacji dzieci i młodzieży. Gmina jest bowiem organem założycielskim dla przedszkoli, szkół podstawowych oraz gimnazjów. Stworzenie nowoczesnego lokalnego systemu edukacji, dostarczającego skutecznej wiedzy i umiejętności, odpowiednich do aktualnych potrzeb rynku pracy oraz kreującego odpowiednie postawy życiowe, uwzględniającego:

1. stworzenie warunków dla zdobycia przez jak największą ilość osób średniego wykształcenia potwierdzonego egzaminem maturalnym,
2. wsparcie dla kształcenia na poziomie wyższym,

3. wsparcie dla różnych form kształcenia ustawicznego

wyduje się być nadrzędnym celem i zadaniem do realizacji natychmiast. Nie uda się to jednak bez uwzględnienia edukacji przedszkolnej. Dzieci wiejskie w znikomym stopniu korzystają z przedszkoli, które na wsiach właśnie są najbardziej potrzebne. Celowym jest zatem dążenie do objęcia nauką w przedszkolu wszystkich dzieci w gminie. Zniweluje to ogromną różnicę, jaka jest pomiędzy poziomem 6 – latków ze wsi a ich rówieśnikami z miasta. Utworzenie w gminie formy „przedszkola objazdowego” mogłoby ten stan poprawić.

Biorąc pod uwagę wysokie wymagania co do wiedzy i umiejętności ogólnych, szczególnie nacisk zostanie położony w procesie edukacji na naukę języków obcych oraz technik informatycznych. Władze samorządowe będą dążyć do aktywizacji kadry pedagogicznej i jej motywowania do wykorzystywania nowoczesnych i atrakcyjnych dla uczniów metod nauczania oraz organizacji zajęć pozalekcyjnych. Elementami wspomagającymi integrację oraz ustawiczne kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej będzie stworzenie systemu zachęt dla doksztalających się nauczycieli. Planuje się także zaangażowanie w proces pobudzania i rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży. Istotnym elementem rozwoju zainteresowań będzie zachęcanie i wspieranie udziału szkół w przedsięwzięciach edukacyjnych i kulturalnych o zasięgu wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym. Wiąże się to z wprowadzeniem jako obowiązkowych do programów nauczania dwóch języków obcych oraz zwiększeniem ilości godzin informatyki. Rozwiązaniem wydaje się być wykorzystanie bazy edukacyjnej do organizowania i prowadzenia „letnich szkół”. Z jednej strony byłyby one szansą dla uczniów mniej zdolnych – mogliby „dociągnąć” poziomem wiedzy do lepiej uczących się kolegów, z drugiej zaś mogą być jedną z metod pracy z uczniami wybitnie zdolnymi – poszerzanie wiedzy poza zakres wymagany przez szkołę.

Podobną funkcję mogą pełnić „zielone szkoły”. Celowym wydaje się nawiązanie wymiany z innymi gminami atrakcyjnymi turystycznie w kraju i zagranicą. Wymiana zagraniczna to także jedna z metod na nauczanie języków.

Ważnym elementem rozwoju edukacji będzie utworzenie Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej na bazie jednej ze szkół. Ze względu na położenie (bliskość Parku Krajobrazowego) odpowiednia do tego celu jest Cecylówka Brzózka.

Istotnym z punktu widzenia gminy wydaje się być stworzenie liceum profilowanego o kierunkach rolniczych, turystycznych i ekonomicznych. Dałoby to szansę młodzieży uboższej na kontynuowanie edukacji i – w efekcie – późniejszą pracę poza rolnictwem na terenie gminy.

Niezbędną wydaje się konieczność zreformowania układu szkół. Prognozy demograficzne nie są korzystne i dla prawidłowego funkcjonowania w obecnych warunkach finansowych konieczne będzie zmniejszenie ilości szkół na terenie gminy.

Cel strategiczny S2 Poprawa warunków nauczania

Podniesienie poziomu nauczania wymaga również działań mających na celu poprawę materialnych warunków nauczania. Konieczne w tym zakresie są działania na rzecz właściwego zaopatrzenia szkół gminnych w pomoce dydaktyczne, szczególnie wyposażenia sal komputerowych

wraz ze skutecznymi łączami telekomunikacyjnymi. Ponadto istotne jest także wyposażenie szkół w nowoczesne obiekty rozwoju kultury fizycznej, czyli szkolne boiska i hale sportowe. Istotnym elementem może okazać się stworzenie Międzyszkolnego Gminnego Klubu Sportowego.

Należy stworzyć i zrealizować Program Rozwoju Edukacji uwzględniający być może reformę obwodów szkolnych i zagospodarowanie budynków.

Cel strategiczny S3 Zachowanie dziedzictwa kulturowego

Tradycja i kultura są jednym z głównych czynników integrujących społeczeństwo. Poczucie wspólnoty dziedzictwa kulturowego i wzięcie odpowiedzialności za jego zachowanie jest podstawą tej integracji. Władze gminne będą dążyć do przekazania tradycji nowym pokoleniom i jej rozpropagowania wśród mieszkańców. Ważnym tutaj elementem będzie wspieranie inicjatyw w zakresie kultury i oświaty oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi. Ważnym elementem prac w tym zakresie będzie również wspieranie tworzenia i późniejszego funkcjonowania zespołów folklorystycznych, a także tworzenie amatorskich zespołów artystycznych, a w szczególności chóru oraz orkiestry dętej. Planuje się także wprowadzenie w szkołach przedmiotu o historii regionu i zwyczajach ludzi go zamieszkujących.

Zwyczaje, obrzędy ludowe i wyroby regionalne stanowiąc powinny ponadto istotny element rozwoju turystyki na terenie gminy Głowaczów. Ze względu na swoją unikatowość, tradycja i żywy folklor są jednym z najistotniejszych potencjałów rozwoju turystyki, która w przyszłości może stanowić jeden z filarów rozwoju gospodarczego regionu. Celem gminy powinno być zatem wspieranie a nawet odtworzenie rzemiosła artystycznego i rękodzieła.

Jednym z kierunków działania w zakresie wykorzystania tych warunków będzie stworzenie Muzeum Historyczno – Etnograficznego w Brzozie. Ponadto planuje się wspieranie lokalnych artystów ludowych i rzemieślników poprzez organizację kiermaszów ich wyrobów oraz warsztatów, zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Celem organizacji tego rodzaju imprez będzie nie tylko przedstawienie i sprzedaż tradycyjnych wyrobów regionalnych, ale również nauka umiejętności ich wytwarzania. Innym sposobem na promocję kultury regionu będzie organizacja imprez, festiwali i pikników skierowanych do całych rodzin, organizowanych przy współpracy innych władz samorządowych, szkół i organizacji kulturalnych i społecznych.

Cel strategiczny S 4 Integracja społeczności lokalnej

Budowaniu więzów wśród społeczności gminy Głowaczów służyć będzie inspirowanie i wspieranie organizacji inicjatyw lokalnych. Działania władz gminnych będą się koncentrować w pierwszej kolejności na wyszukiwaniu wśród mieszkańców gminy liderów i animatorów integracji. Władze gminne będą także wspierać te osoby poprzez umożliwienie im udziału w stosownych warsztatach i szkoleniach, w miarę możliwości także poprzez szukanie środków finansowych na ich działalność. Elementem wspierającym lokalnych liderów będzie także stworzenie im możliwości działania w obiektach oświatowych i kulturalnych znajdujących się w zarządzie gminy oraz w miarę możliwości przekazywanie obiektów i terenów znajdujących się w gestii gminy, na rzecz stworzonych przez nich organizacji.

Cel strategiczny S 5 Ograniczenie obszarów ubóstwa

Za cel operacyjny, w zakresie ograniczania obszarów ubóstwa, władze gminne postawiły sobie usamodzielnienie ekonomiczne obecnych beneficjentów pomocy społecznej. W pierwszej kolejności gmina stworzy podstawy logistyczne i finansowe dla prowadzenia działań wspierających, tj. opracowane zostaną program pomocy osobom pozostającym bez pracy i pozyskane zostaną środki na ich realizację. Istotnym instrumentem pomocy będą szkolenia zawodowe i poradnictwo w zakresie poszukiwania i pozyskiwania pracy. W oparciu o bazę szkół podstawowych utworzona zostanie sieć ośrodków kształcenia osób dorosłych na terenach wiejskich.

Instrumentem towarzyszącym będzie organizowanie klubów pracy, których zadaniem będzie stworzenie platformy wymiany doświadczeń i wzajemnego wsparcia osób poszukujących pracy, a także komunikacji pomiędzy pracodawcami a potencjalnymi pracownikami. Klub pracy może stanowić wsparcie dla osób zakładających własną działalność gospodarczą oraz początkujących przedsiębiorców. Jednocześnie, gmina wspierać będzie poprzez system preferencji ekonomicznych i prawnych przedsiębiorców tworzących miejsca pracy w wybranych obszarach.

Cel strategiczny S6 Poprawa stanu zdrowia mieszkańców

Według Narodowego Programu Zdrowia 1996 – 2005, ocenia się, że na zdrowie człowieka wpływają cztery grupy czynników:

- styl życia (50-60%),
- środowisko fizyczne oraz społeczne życia i pracy (do 20%),
- czynniki genetyczne (do 20%),
- służba zdrowia, która może rozwiązać 10-15% problemów zdrowotnych społeczeństwa.

Działania na rzecz poprawy stanu zdrowia społeczeństwa zmierzać powinny przede wszystkim do zwiększenia efektywności działań profilaktycznych, a nie tylko leczniczych. Działania władz gminnych w tym zakresie będą polegać na promowaniu zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży poprzez odpowiedni program nauczania i działalność szkół oraz promocję sportu i rekreacji wraz ze stworzeniem bazy dla ich uprawiania.

W zakresie poprawy dostępności podstawowych usług medycznych, władze samorządowe będą się koncentrowały na wzmacnianiu i rozwoju instytucji lekarza rodzinnego. Należy dołożyć wszelkich starań, by rozwiązać problem dostępności do opieki stomatologicznej.

Ponadto podjęte zostaną działania na rzecz poprawy opieki zdrowotnej w szkołach, wspierania rozwoju niepublicznej służby zdrowia, także opieki specjalistycznej w formie leczenia klinicznego. Gmina uczestniczyć będzie także w akcjach badań profilaktycznych i przesiewowych.

Cel strategiczny S7 Wspieranie osób niepełnosprawnych

W celu umożliwienia udziału w życiu społeczności lokalnej osób niepełnosprawnych, władze gminne będą działać na rzecz likwidacji barier architektonicznych, organizować transport przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także organizować warsztaty terapii zajęciowej przygotowujące osoby niepełnosprawne do samodzielnego funkcjonowania. Jednocześnie władze gminne będą dążyły do stworzenia przy Samodzielnej Gminnej Przychodni Wiejskiej bazy sprzętu

rehabilitacyjnego, który byłby wypożyczany niepełnosprawnym do domu, co zmniejszyłoby odsetek niepełnosprawnych, którzy ze względu na konieczność codziennych dojazdów rezygnują z zajęć rehabilitacyjnych.

Władze gminne będą dążyć do stworzenia systemu usług opiekuńczych, który pozwalałby na integrację środowiska osób niepełnosprawnych oraz umożliwiał ich wzajemne wspieranie się np. w środowiskowych domach samopomocy.

Cel strategiczny S8 Zapobieganie patologiom społecznym

Zapobieganie patologiom to jeden z ważniejszych problemów. Zubożenie społeczeństwa niestety powoduje brutalizację życia i zwiększenie ilości osób uzależnionych od alkoholu. Zazwyczaj ofiarą takiej sytuacji jest rodzina. Przypadki przemocy wobec bliskich nie są marginalne – celowym wydaje się utworzenie w gminie punktu porad tak dla alkoholików i katujących swoich bliskich jak ich ofiar. Celowym będzie również stworzenie miejsca – Ośrodek Interwencji Kryzysowej - w którym ofiary przemocy mogłyby znaleźć schronienie do momentu unormowania ich sytuacji. Zasady działania takiego ośrodka można zaczerpnąć od podobnej placówki, działającej przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci w Radomiu.

Cel strategiczny S9 Poprawa warunków mieszkaniowych

Sytuacja mieszkaniowa ma niezwykle duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców. Wskaźniki mieszkaniowe w gminie Głowaczów są niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej, problemy mieszkaniowe są wskazywane przez mieszkańców jako istotne, a zatem władze gminne przyjmują ten temat jako jeden z priorytetów swojej działalności.

Przyjęty zostanie program rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Ponadto po określeniu potrzeb w zakresie budownictwa mieszkaniowego, zostanie opracowany plan uzbrajania terenów pod budownictwo mieszkaniowe.

SFERA GOSPODARCZA

PRZYJĘTE ZASADY ROZWOJU

Zgodnie z Deklaracją z Rio w sprawie środowiska i rozwoju, głównym celem rozwoju gospodarczego jest osiągnięcie stałego dostępu do środków utrzymania przez wszystkich członków społeczności lokalnej, a więc taki rozwój gospodarczy który wykorzystuje w pełni istniejące na danym terenie zasoby ludzkie. Należy sobie zdawać sprawę, że polityka rozwoju gospodarczego koncentrująca się głównie na produkcji dóbr bez uwzględnienia konieczności zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, na których ta produkcja się opiera, prędzej czy później doprowadzi do spadku produkcji, a w następstwie tego do zwiększenia sfery ubóstwa. Z drugiej strony gospodarka zasobami naturalnymi, która za cel podstawowy i jedyny ma zachowanie i ochronę tych zasobów, bez uwzględnienia sytuacji ludzi, może wpływać na zwiększenie presji grup ubogich na korzystanie z podstawowych zasobów środowiska przyczyniając się do ich wyczerpania lub degradacji.

Stąd też podstawowym kierunkiem będzie stworzenie gospodarczych podstaw dla rozwoju uwzględniających potrzeby zachowania zasobów środowiska, przy jednoczesnym wzroście poziomu życia społeczności lokalnej. Władze gminne będą realizowały ostrożną politykę w odniesieniu do dużych inwestycji przemysłowych mogących pogorszyć stan środowiska naturalnego, które uznawane jest za podstawę zrównoważonego rozwoju gminy.

Istotne dla zrównoważonego i trwałego rozwoju gospodarczego jest tworzenie stabilnej gospodarki, odpornej, w miarę możliwości, na zmiany koniunktury zewnętrznej. Odporność i stabilność tej gospodarki będzie budowana przez tworzenie wielu podmiotów gospodarczych przy wykorzystaniu kapitału wewnętrznego i zewnętrznego, a jednocześnie poprzez różnorodność produktów wytwarzanych na terenie gminy.

STRATEGIA ROZWOJU SFERY GOSPODARCZEJ

Cel nadrzędny

GMINA GŁOWACZÓW – NOWOCZESNA GMINA ROLNICZA I OŚRODEK TURYSTYKI PRZYRODNICZEJ I WODNEJ

Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Głowaczów będzie oparty na lokalnych zasobach środowiskowych i ludzkich. Stąd też musi uwzględniać ograniczenia związane z koniecznością zachowania wybitnych w skali europejskiej walorów środowiska naturalnego. Jednocześnie rozwój ten musi wykorzystać istniejące w gminie zasoby siły roboczej, w formie pracy najemnej albo poprzez stymulację osób pozostających bez pracy do prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Głównymi sektorami gospodarki w gminie pozostaną rolnictwo i turystyka. Ze względu na warunki przyrodnicze zwiększyć się powinien udział rolnictwa środowiskowego. W sektorze

turystycznym planuje się równomierne zwiększenie ruchu turystycznego na terenie całej gminy oraz ograniczenie zjawiska sezonowości. Wzmocnieniu tradycyjnych dla gminy sektorów gospodarki towarzyszyć będzie rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, szczególnie w dziedzinie przetwórstwa płodów rolnych oraz drewna.

Przy rozważaniu kierunków rozwoju należy pamiętać, że o atrakcyjności gospodarczej regionu decyduje nie tylko dobrze funkcjonująca działalność produkcyjna i rolnicza, ale także wysoka jakość usług społecznych, okołobiznesowych, dobra dostępność komunikacyjna, jak również możliwości rekreacji i wypoczynku. W tym kontekście działania w sferze przyrodniczej jak i w sferze społecznej winny być postrzegane jako działania wspierające rozwój gospodarczy.

W strategii przyjęto za podstawowe trzy kierunki działań:

- prowadzenie działalności rolniczej w zgodzie z warunkami glebowo-klimatycznymi, w tym rozwój rolnictwa środowiskowego,
- wzmocnienie sektora turystycznego w gminie i zwiększenie jego udziału w gospodarce gminnej,
- przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych i wsparcie kapitału wewnętrznego.

W każdym z kierunków przyjęto jeden cel strategiczny, odpowiednio:

- G1 Restrukturyzacja rolnictwa
- G2 Zwiększenie ruchu turystycznego i zmniejszenie sezonowości
- G3 Rozwój przemysłu i rzemiosła

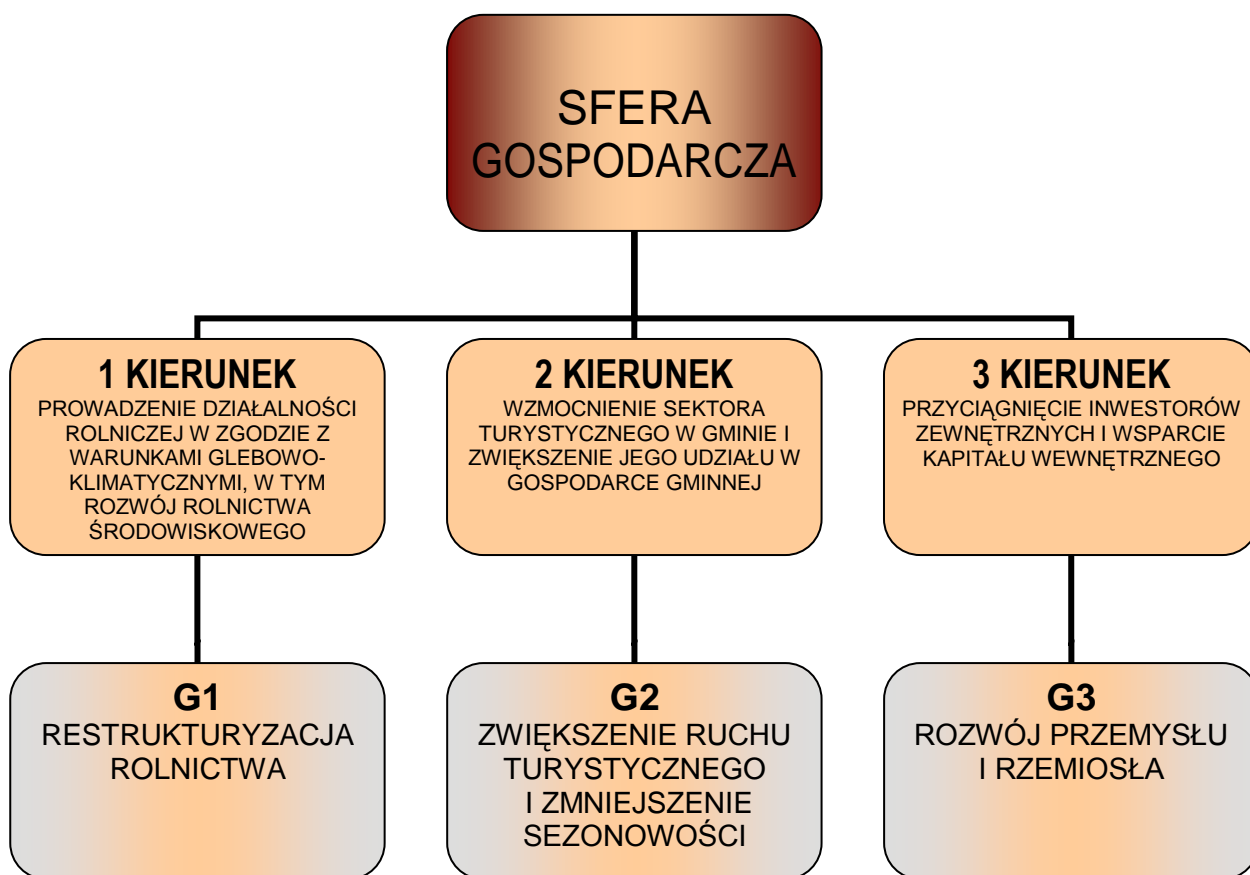

Diagram 5 Sfera gospodarcza - cele strategiczne

Cel strategiczny G1 Restrukturyzacja rolnictwa

Władze samorządowe będą wspierać prawnie i organizacyjnie rolników powiększających swoje gospodarstwa. Jednym z instrumentów poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych jest program rent strukturalnych, który promuje przekazywanie gruntów rolnych przez rolników w wieku o 5 lat niższym od wieku emerytalnego na rzecz rolników powiększających areał gospodarstw już istniejących. Ustawa z dnia 16 marca 2001r o rentach strukturalnych w rolnictwie weszła w życie z dniem 1 stycznia 2002r i będzie obowiązywać do roku 2010. Ponadto władze gminne opracują program scalania i wymiany gruntów w celu poprawy struktury agrarnej na terenie południowej części gminy.

Wysokie walory przyrodnicze oraz niska jakość gleb wykluczają intensyfikację rolnictwa, stąd też proponowanym kierunkiem jest rozwój małoobszarowych gospodarstw o ekstensywnych, jakkolwiek nowoczesnych metodach produkcji rolniczej, produkujących zdrową żywność. Na tych terenach planuje się wspieranie i promocję rozwoju rolnictwa środowiskowego oraz ekologicznego.

Władze samorządowe będą inspirowały i wspierały prawnie i organizacyjnie tworzenie grup producentów zdrowej żywności, które byłyby przygotowane do prowadzenia działalności w zakresie przechowalnictwa i przetwórstwa płodów rolnych, a także tworzenia rynków i kanałów zbytu wytworzonych produktów. W ustawie z dnia 15 września 2000r o grupach producentów rolnych i ich związkach wprowadzone zostały instrumenty ułatwiające poprawę ekonomicznej efektywności gospodarowania i zapewniające dostarczanie dobrych jakościowo i możliwie tanich produktów. Wpisana do rejestru wojewody grupa producentów rolnych (a więc spełniająca minimalne wymogi stawiane przez prawo) będzie mogła ubiegać się o kredyty preferencyjne i dotacje ze środków publicznych, wspierające realizację celów statutowych. Wspomniane rodzaje kredytów nie będą dostępne dla indywidualnych rolników o małej zdolności produkcyjnej.

Zdając sobie sprawę z wagi systemu dystrybucji i zbytu produktów rolnych, władze gminne będą wyznaczać i urządzać niewielkie obszary na targowiska, szczególnie w miejscowościach turystycznych, gdzie lokalni producenci żywności będą mogli sprzedawać swoje zbiory. Jednocześnie władze gminne we współdziałaniu z mediami i starostwem powiatowym organizować będą kiermasze zdrowej żywności adresowane zarówno do mieszkańców regionu jak i turystów.

Władze gminy we współpracy z władzami powiatowymi i ODR będą ponadto budować bazę danych na temat dostępnych dla rolników możliwości uzyskania kredytów, udzielanych na preferencyjnych warunkach, na modernizację i rozwój gospodarstw, a także zakup gruntów. Władze gminne będą w miarę możliwości wspierać rolników indywidualnych w pozyskiwaniu korzystnych kredytów, przede wszystkim poprzez działania organizacyjne i prawne.

Dla pełnego wykorzystania potencjalnych możliwości wsparcia rolnictwa z funduszy wspólnotowych UE, władze samorządowe, we współpracy z ODR, będą przygotowywały i rozpowszechniały informacje na temat zasad funkcjonowania poszczególnych programów, procedur ubiegania się o wsparcie, wymogów (w tym jakościowych) stawianych uczestnikom poszczególnych programów, zasad kontroli, a także sankcji grożących za nieprzestrzeganie stawianych wymagań.

Zadanie to będzie wspierane przez władze centralne, które planują uruchomienie funduszy i działań pozwalających na przygotowanie rolników do korzystania z wszystkich instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.

Cel strategiczny G2 Zwiększenie ruchu turystycznego i zmniejszenie sezonowości – zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu

W sferze turystyki celem strategicznym ekorozwoju gminy Głowaczów jest zwiększenie obecnej wielkości ruchu turystycznego – z większym wykorzystaniem tych terenów gminy, które są atrakcyjne turystycznie, ale dotąd słabo aktywne pod tym względem. Głównym kierunkiem rozwoju gminy powinno być powstawanie gospodarstw agroturystycznych, małych pensjonatów, hoteli. Oprócz ilościowej zmiany, planuje się stymulowanie właścicieli obiektów już istniejących do ich modernizacji zarówno w kierunku działalności całorocznej jak i zmniejszenia uciążliwości ich działania dla środowiska.

Wymaga to realizacji celów bezpośrednich i operacyjnych, którymi są:

1. Modernizacja istniejących i tworzenie nowych obiektów zagospodarowania turystycznego, w tym:
  - o Stworzenie systemu pomocy merytorycznej przy tworzeniu gospodarstw agroturystycznych;
  - o podniesienie standardu istniejących obiektów:
  - o zwiększenie atrakcyjności obszarów turystycznych: budowa zaplecza rekreacyjno – wypoczynkowo – sportowego (Np. ogólnodostępne miejsca rekreacyjne dla zespołów zabudowy letniskowej, obiekty rekreacyjne w sąsiedztwie planowanego zalewu w Głowaczowie, tory saneczkowe, trasy biegowe narciarskie, sztucznie naśnieżany stok zjazdowy etc.), budowa boisk, hal sportowych, przystani wodnych wraz z zapleczem użytkowym, ulepszenie dojazdu, budowa parkingów, punktów gastronomicznych;
  - o zmiana pojemności turystycznej obiektu: rozwój bazy lub sposobu jej funkcjonowania w granicach dopuszczalnych dla chłonności środowiska
  - o nowe obiekty i tereny zagospodarowania turystycznego – działanie związane z wyznaczeniem i przygotowanie nowych terenów do zagospodarowania turystycznego oraz adaptacją istniejących obiektów o innym przeznaczeniu do pełnienia funkcji turystycznej;
  - o rekultywacja i rewaloryzacja elementów przyrodniczych zdegradowanych w wyniku użytkowania, przeprowadzenie prac rekultywacyjnych i zabezpieczających środowisko w obrębie najbardziej zdegradowanych obiektów i terenów o funkcji turystycznej, dostępnych publicznie (w tym szlaki turystyczne, plaże, punkty widokowe, parkingi leśne itp.); przeprowadzenie rekultywacji i rewaloryzacji elementów przyrodniczych.

2. Przygotowanie pakietu ofert produktu turystycznego dla różnego typu gości, w tym następujących typów produktu turystycznego:
  - o typ wypoczynkowy nawiązujący do walorów naturalnych (rzek i lasów) i istniejącego zagospodarowania turystycznego: wczasy w gospodarstwach z programem usług sportowo-rekreacyjnych związanych przede wszystkim z formami wypoczynku nadwodnego, wczasy w siodle, pobyty zdrowotne, pobyty w obiektach letniskowych, pobyty w obiektach agroturystycznych, pobyty szkoleniowe związane z nabywaniem specjalistycznych umiejętności np. w zakresie kajakarstwa, jazdy konnej etc.
  - o typ krajoznawczy wiążący się przede wszystkim z wędrówkami po szlakach turystycznych i zwiedzaniem zabytków i obiektów krajoznawczych: wędrówki piesze szlakami turystycznymi z noclegami na polach namiotowych we własnym namiocie lub domkach campingowych, zwiedzanie rezerwatów przyrody, podglądanie życia zwierzyny leśnej, spływy kajakowe, wędrówki konne i rowerowe szlakami turystycznymi;
  - o typ specjalistyczny związany z możliwością wędkowania, organizacją polowań,
  - o typ mieszany wiążący elementy wyżej wymienionych produktów turystycznych w formie tzw. pakietów:
    - a) pobyt w gospodarstwie agroturystycznym lub pensjonacie z możliwością: uczestnictwa w wycieczce krajoznawczej, wędkowania, uczestnictwa w wędrówkach konnych lub rowerowych,
    - b) pobyt w obiekcie agroturystycznym z możliwością uczestnictwa: w imprezie folklorystycznej, w przejażdżce bryczką, pływania kajakiem po Radomce, nauką wyplatania wikliny, bednarstwa czy tkactwa,
    - c) wielodniowa wędrówka konna z możliwością pobytu w gospodarstwie agroturystycznym itp.;
  - o produkty markowe:
    - a) wypoczynek aktywny, w tym zwłaszcza spływy kajakowe i rajdy konne, rowerowe i piesze
    - b) ekoturystyka, w tym głównie formy turystyki kwalifikowanej oraz formy turystyczno – edukacyjne w oparciu o pomieszczenia szkolne ("zielone szkoły", Centrum Edukacji Ekologicznej),
    - c) agroturystyka.
3. Utworzenie Gminnego Centrum Promocji i Turystyki, specjalnego podmiotu gospodarczego do pełnej obsługi ruchu turystycznego oraz prowadzenia całokształtu spraw związanych z rozwojem i funkcjonowaniem turystyki, promocją gminy, współdziałającego ściśle z poszczególnymi usługodawcami w gminie Głowaczów, pełniącego jednocześnie funkcje Centrum Informacji Gospodarczej.
4. Stworzenie systemu terenowej informacji i bezpośredniej obsługi turystycznej w łączności z centrum gminnym.

W celu realizacji celów i zadań wymienionych powyżej władze gminne będą podejmować następujące działania:

- kontynuacja wyposażania miejscowości w infrastrukturę ochrony środowiska, w celu systematycznego zmniejszania ich uciążliwości dla środowiska; w pierwszej kolejności działania te będą wykonywane na terenach obszarów chronionych oraz terenach otaczających obszary chronione (działanie to dotyczy m.in. odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowych i wód deszczowych, zbiórki i unieszkodliwiania odpadów, ograniczenia uciążliwości ruchu samochodowego, ekologizacji systemów ogrzewania);
- uzbrojenie nowych terenów przeznaczonych do rozwoju turystyki
- modernizacja istniejących oraz wyznaczenie i zagospodarowanie nowych terenów rekreacyjnych, w szczególności terenów przywodnych (głównie plaże i kąpieliska), obiektów obsługi turystyki wodnej (np. stacje wodne), tworzenie terenów rekreacyjnych we wsiach o walorach do rozwoju agroturystyki, na bazie gminnych urządzeń sportowych, np. boisk szkolnych lub terenów wspólnot sołeckich;
- kompleksowe zagospodarowanie istniejących szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, wodnych), czyli wyposażenie ich np. w miejsca widokowe, piknikowe, oznakowanie, poprawa nawierzchni, przystosowanie do całorocznego wykorzystania, we współpracy z administracją parków, szkołami, nadleśnictwami i PTTK;
- wyznaczenie i zagospodarowanie nowych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych);
- wprowadzenie systemu informacji turystycznej w terenie, np. mapy miejscowości turystycznych na tablicach, tablice opisujące obiekty turystyczne, publikacje informacyjne dla turystów itp.,
- opracowanie koncepcji rewaloryzacji terenów turystycznych zdegradowanych przyrodniczo i ich realizacja drogą współpracy i negocjacji z właścicielami obiektów;
- wprowadzanie instrumentów zachęt dla inwestorów (np. ulg podatkowych), w tym wprowadzenie zachęt dla właścicieli obiektów wymagających modernizacji, czy podwyższenia standardu;
- opracowanie i dystrybucja oferty inwestycyjnej dla potencjalnych inwestorów w sferze turystyki.

Wspomniane wcześniej Gminne Centrum Promocji i Turystyki powinno wiązać i godzić interesy wszystkich partnerów uczestniczących w procesie rozwojowym, zarówno sektora publicznego jak i prywatnego, od początkowych działań animatorskich i stymulujących inicjatywy, poprzez przejście strategii rozwojowej aż do sterowania jej realizacją.

Omawiane Centrum, może przyjąć różne formy organizacyjne jak np.:

- spółka z o. o,
- konsorcjum,
- stowarzyszenie.

W przypadku spółki lub konsorcjum Centrum powinno być nastawione na osiągnięcie zysku ze swej działalności. Natomiast, w przypadku stowarzyszenia jest możliwe korzystanie ze środków pomocowych np. na rozwój infrastruktury. Po kilku latach działalności stowarzyszenie może przekształcić się np. w spółkę. W każdym z przypadków Centrum powinno zostać utworzone przez podmioty gospodarcze, instytucje oraz osoby fizyczne zainteresowane rozwojem turystyki na obszarze gminy. W szczególności powinny to być następujące podmioty:

- urzędy administracji samorządowej,
- touroperatorzy, stowarzyszenia agroturystyczne i biura podróży,
- gestorzy bazy noclegowej i gastronomicznej,
- organizatorzy atrakcji turystycznych,
- firmy i przedsiębiorstwa funkcjonujące w gminie i regionie,
- osoby fizyczne.

Do głównych zadań Centrum należeć będą:

- obsługa ruchu turystycznego i rekreacyjnego na terenie gminy Głowaczów,
- prowadzenie bazy danych z pełnym pakietem informacji oraz rezerwacji turystycznej,
- promocja gminy,
- prowadzenie badań marketingowych,
- stałe monitorowanie zjawisk turystycznych,
- prowadzenie działalności doradczej i szkoleniowej w zakresie turystyki,
- tworzenie i promocja ofert produktów turystycznych (np. pakiet weekendowy, pakiet turystyki przyrodniczej, pakiety okolicznościowe itp.),
- zaprojektowanie i wdrożenie kanałów sprzedaży tych produktów,
- zaprojektowanie i wdrożenie systemu rezerwacji i dystrybucji usług turystycznych,
- współdziałanie z animatorami imprez,
- przygotowywanie ofert inwestycyjnych i odpłatna ich promocja,
- wspieranie ze środków własnych inwestycji turystycznych realizowanych na terenie gminy Głowaczów,
- oznakowanie tras turystycznych (we współpracy z PTTK),
- pozyskiwanie środków finansowych krajowych i zagranicznych,
- współdziałanie ze wszystkimi podmiotami funkcjonującymi w dziedzinie turystyki, w tym z organizacjami i instytucjami zewnętrznymi,
- współpraca z sąsiednimi terenami turystycznymi.

Cel strategiczny G3 Rozwój przemysłu i rzemiosła

Gmina Głowaczów będzie dążyć do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych na swoim terenie zarówno poprzez aktywizację zawodową mieszkańców jak i poprzez przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych. Większość narzędzi związanych z rozwojem gospodarczym takich jak planowanie przestrzenne, ulgi podatkowe, wyposażenie terenów w infrastrukturę techniczną, należy do kompetencji samorządu gminy. Podstawowym zadaniem władz gminnych w tym zakresie

będzie przekazywanie informacji na temat obszarów i obiektów przeznaczonych do rozwoju działalności gospodarczej do utworzonego Gminnego Centrum Promocji i Turystyki - Centrum Informacji Gospodarczej. Centrum będzie zbierać informacje, przetwarzać je i opracowywać wspólną ofertę gospodarczą, a także rozpowszechniać ją wśród potencjalnych inwestorów. Zadaniem Centrum będzie także współpraca z władzami powiatowymi, wojewódzkimi i centralnymi, fundacjami, agencjami, stowarzyszeniami o zasięgu regionalnym i krajowym, na rzecz rozwoju gospodarczego gminy. Rolą Centrum będzie nie tylko reprezentowanie gminy na zewnątrz, ale także wspomaganie władz samorządowych w kontaktach z inwestorami. W tym zakresie powstanie informacja o procedurze inwestycyjnej dla planowanych przedsięwzięć, jak i usprawnione zostaną procedury administracyjne w gminie.

Władze gminne wprowadzają stopniowo elementy systemu zachęt dla inwestorów, w formie np. zwolnienia lub obniżenia podatku od nieruchomości. Centrum będzie pomagać gminie w opracowywaniu i wdrażaniu innych instrumentów systemu zachęt dla inwestorów.

Najważniejszym potencjałem rozwoju gospodarczego gminy Głowaczów są ludzie, a istotną barierą do właściwego wykorzystania tego potencjału jest niska aktywność i mobilność zawodowa osób pozostających bez pracy. Władze gminne we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy, planują podjąć działania w kierunku aktywizacji zawodowej mieszkańców zarówno w zakresie zwiększenia ich dostępu do ofert pracy znajdujących się na rynku, jak również poradnictwa dla osób zakładających własną działalność gospodarczą. Jednym z działań w tym kierunku, poza programem szkoleń, będzie ustanowienie dyżurów pracowników PUP co najmniej w dwóch miejscowościach na terenie gminy.

Ponadto władze gminy planują utworzenie funduszu poręczeniowego dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw tworzących nowe miejsca pracy na terenie gminy.

SFERA PRZYRODNICZA

PRZYJĘTE ZASADY ROZWOJU

Zgodnie z zasadą nr 4 Deklaracji z Rio w sprawie środowiska i rozwoju, zachowanie walorów i zasobów środowiska stanowi nierozłączną część procesu rozwoju społeczno-gospodarczego i nie należy jej rozpatrywać oddzielnie. Stąd też przyjęto w strategii dla gminy Głowaczów zasadę integracji problematyki środowiskowej z zagadnieniami rozwoju gospodarczego i społecznego. Zastosowano także zasadę prewencji (zgodnie z II Polityką Ekologiczną Państwa), która zakłada, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane zarówno na etapie planowania oraz realizacji przedsięwzięć jak i ich eksploatacji.

Przyjmuje się także, że obecna generacja powinna dążyć do przekazania przyszłym pokoleniom środowiska przyrodniczego w stanie pozwalającym na zaspokojenie potrzeb rozwojowych przyszłych pokoleń (określane w II Polityce Ekologicznej Państwa jako zasada sprawiedliwości międzypokoleniowej). Jednocześnie do zadań obecnej generacji należy dążenie do poprawy jakości środowiska zdegradowanego przez niewłaściwą eksploatację w przeszłości. W strategii dla gminy Głowaczów zasadę tę realizuje się poprzez zapobieganie nadmiernemu i niezasadonemu wykorzystaniu środowiska.

Za zasadę przyjęto także równoważenie szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą, zgodnie z którą konieczne jest zapewnienie zdrowego i bezpiecznego funkcjonowania człowieka przy zachowaniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych oraz ochrony różnorodności biologicznej. Zasada ta, wobec wysokich walorów środowiska przyrodniczego, jest szczególnie aktualna na terenie opracowania.

Podstawowym i koniecznym warunkiem realizacji wyżej wymienionych zasad jest aktywne włączenie społeczności lokalnych w rozwiązywanie istniejących problemów środowiskowych, a także w działania na rzecz racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. Każdy obywatel powinien mieć dostęp do informacji dotyczących środowiska, jak również możliwość uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji. Nowe regulacje prawne wprowadzone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska uwzględniają wymagania w tym zakresie i określają szczegółowe sposoby zapewnienia obywatelom prawa do informacji o stanie środowiska i zagrożeniach dla życia i zdrowia, prawa do udziału w podejmowaniu decyzji i prawa do wymiaru sprawiedliwości w sprawach środowiskowych. Istotnym warunkiem korzystania z tych praw jest skuteczna edukacja ekologiczna. Powyższe zasady służyły jako podstawy przy budowaniu strategii rozwoju w sferze przyrodniczej, a w szczególności przy formułowaniu celów strategicznych i operacyjnych.

STRATEGIA ROZWOJU SFERY PRZYRODNICZEJ

Cel nadrzędny

GMINA, W KTÓREJ WALORY ŚRODOWISKA STANOWIĄ PRZEDMIOT DUMY I POSZANOWANIA MIESZKAŃCÓW

Środowisko przyrodnicze stanowi podstawowe bogactwo dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Jednocześnie wysokie walory środowiskowe oraz objęcie ochroną prawną obszarów na terenie gminy, stawiają wysokie wymagania w stosunku do kierunków planowanego rozwoju ekonomicznego i metod jego realizacji. Planowane mogą być jedynie przedsięwzięcia o niewielkiej skali i uciążliwości dla środowiska.

W strategii przyjęto za podstawowe trzy kierunki działania:

- I. stałe dążenie do ograniczania obciążenia środowiska przyrodniczego wynikającego z działalności człowieka;
- II. zachowanie i wzmocnienie struktur przyrodniczych i krajobrazowych;
- III. zwiększanie ekologicznej świadomości społecznej.

Takie podejście spowodowało ujęcie w sferze przyrodniczej także zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem infrastruktury technicznej, która często traktowana jest jako osobna dziedzina.

W pierwszym kierunku określono trzy cele strategiczne:

P1	Ochrona wód
P2	Ochrona powierzchni ziemi
P3	Ochrona atmosfery

W drugim kierunku określono dwa cele strategiczne:

- P4 Ochrona krajobrazu
- P5 Ochrona różnorodności biologicznej

W trzecim kierunku przyjęto jeden cel strategiczny:

- P6 Kształtowanie świadomości, zrozumienia i zainteresowania społeczeństwa wzajemnymi powiązaniem pomiędzy środowiskiem ekonomicznym oraz polityką.

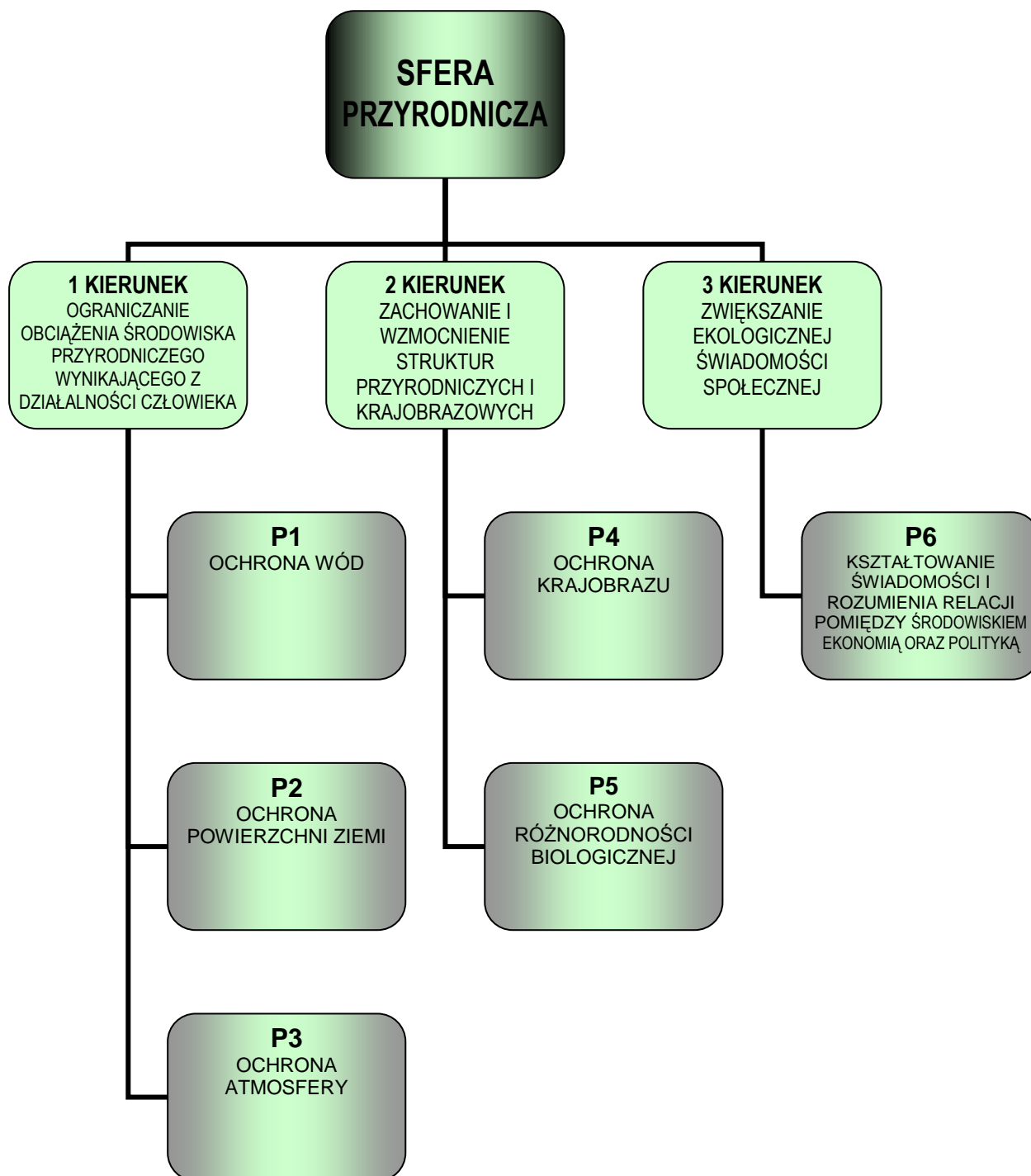

Diagram 6 Sfera przyrodnicza - cele strategiczne

Cel strategiczny P1 Ochrona wód

Władze samorządowe szczególną uwagę przywiązywać będą do ograniczania i eliminacji w miarę możliwości źródeł zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Działania w tym kierunku są szczególnie istotne na terenie gminy Głowaczów, gdzie znaczna część wód powierzchniowych jest zagrożona eutrofizacją. Ten kierunek jest również zgodny ze wymaganiami prawa Unii Europejskiej, według którego ścieki na obszarach w zlewniach wód szczególnie wrażliwych na eutrofizację powinny być oczyszczane. Docelowo planowane jest pełne skanalizowanie wszystkich wsi o zwartej zabudowie. Istotną cechą na terenie gminy Głowaczów jest znaczny udział zabudowy rozproszonej i przysiółkowej, gdzie nieopłacalna ekonomicznie jest budowa sieci kanalizacyjnej. Stąd też władze gminy planują wsparcie indywidualnych właścicieli posesji w finansowaniu i budowie indywidualnych, przydomowych oczyszczalni ścieków oraz oczyszczalni grupowych. Wsparcie to będzie obejmowało rozpoznanie istniejących na rynku i sprawdzonych w warunkach centralnej Polski projektów oczyszczalni przydomowych, ich propagowanie wśród rolników. Jednak przede wszystkim gmina planuje opracowanie programu odprowadzania i oczyszczania ścieków dla obszarów o zabudowie rozproszonej, który to program oprócz rozwiązań w sferze technicznej będzie obejmował analizę możliwości finansowego udziału gminy w realizacji indywidualnych i grupowych systemów oczyszczania ścieków.

W zakresie dalszego ograniczania źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych, gmina Głowaczów rozpocznie budowę systemów kolektorów wód deszczowych z urządzeniami do podczyszczania. Zadanie to jest szczególnie ważne w dolinie Radomki gdzie planowany jest intensywny rozwój zabudowy letniskowej oraz związanej z obsługą ruchu turystycznego.

Jednocześnie gmina Głowaczów we współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego, promować będzie właściwe sposoby gospodarowania gnojowicą. Wsparcie gminy obejmować będzie także poszukiwanie źródeł finansowania inwestycji w tym zakresie, jak również pomoc dla rolników w pozyskiwaniu pomocy finansowej z tych źródeł.

Eliminacja występujących obecnie źródeł zanieczyszczenia nie zapewni pełnej ochrony jakości wód powierzchniowych i podziemnych. Oprócz technicznych sposobów ograniczania źródeł zanieczyszczeń, władze gminne planują także działania bioinżynieryjne. Zadanie to obejmuje stworzenie stref buforowych, złożonych z roślinności wysokiej i niskiej, wokół Radomki i jej dopływów oraz zbiorników małej retencji. Jednym z kierunków działań na rzecz zmniejszenia zanieczyszczeń związanych z rolnictwem, będzie zalesianie gruntów rolnych o niskiej bonitacji, gdzie nieopłacalne jest prowadzenie intensywnej gospodarki rolnej.

W celu kontroli wyników prowadzonych działań, w zakresie poprawy jakości wód, władze gminne będą wnioskowały do Inspekcji Ochrony Środowiska o prowadzenie monitoringu wód na terenie gminy.

Cel strategiczny P2 Ochrona powierzchni ziemi

Podstawowym zagadnieniem w zakresie ochrony powierzchni ziemi jest właściwa gospodarka odpadami. Działania gminy będą się tutaj ogniskowały na rozszerzeniu zasięgu usług gromadzenia

i usuwania odpadów, maksymalnie bezpiecznym dla środowiska wykorzystaniu surowców wtórnych, recyklingu odpadów oraz składowaniu odpadów.

Ze względu na fakt, że na terenie gminy selektywna zbiórka odpadów jest prowadzona w ograniczonym zakresie, w pierwszej kolejności planuje się objęcie selektywną zbiórką odpadów terenu całej gminy, szczególnie w zakresie opakowań szklanych i plastikowych (PET). Oprócz działań inwestycyjnych, planuje się prowadzenie edukacji ludności w zakresie konieczności prowadzenia segregacji odpadów w gospodarstwach domowych i rolnych. Ponadto ze względu na stale rosnącą ilość odpadów komunalnych wytwarzanych przez jednego mieszkańca, edukacja obejmować będzie także zagadnienia minimalizacji produkowanych odpadów poprzez wykształcenie odpowiednich zachowań konsumenckich.

W celu zapobiegania tworzeniu się na terenie gminy dzikich wysypisk i zaśmiecaniu okolicznych lasów, wzmocniona zostanie kontrola wywozu odpadów na legalne składowiska gminne, z jednoczesnym egzekwowaniem od właścicieli gruntów obowiązku likwidacji i rekultywacji dzikich wysypisk znajdujących się na ich terenie.

W dalszej kolejności planuje się także organizację systemu selektywnej zbiórki i utylizacji odpadów niebezpiecznych na terenie całej gminy, w tym przeterminowane środki ochrony roślin, opakowania po środkach ochrony roślin, eternit.

Cel strategiczny P3 Ochrona atmosfery

Zanieczyszczenie atmosfery na terenie gminy powodowane jest przede wszystkim przez lokalne systemy zaopatrzenia w ciepło, szczególnie na obszarach zwartej zabudowy wiejskiej. Władze gminy wychodzą z założenia, że aby dać przykład innym właścicielom obiektów powinni rozwiązać ten problem przede wszystkim w obiektach komunalnych pozostających w ich zarządzie. W tym zakresie planuje się zmianę systemów grzewczych w budynkach użyteczności publicznej i budynkach komunalnych wraz z jednoczesnym zmniejszeniem zapotrzebowania ciepła poprzez realizację działań termomodernizacyjnych.

W celu umożliwienia innym użytkownikom korzystania z przyjaznych dla środowiska źródeł energii, władze gminne dążyć będą do rozbudowy sieci gazowej, w pierwszej kolejności w zwartych układach osadniczych w rejonie Głowaczowa i Brzózy. Jednocześnie władze gminy wspierać będą stosowanie alternatywnych, odnawialnych źródeł energii, takich jak biogaz, energia słoneczna, wiatrowa i wodna. Szczególne znaczenie może mieć możliwość wykorzystania biogazu jako źródła energii, na terenach gospodarstw rolnych prowadzących intensywny chów zwierząt. Gmina we współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego dążyć będzie do udostępniania dokumentacji technicznej na ten temat, odpowiedniej do zastosowania w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Ponadto we współpracy z szkołami, organizacjami pozarządowymi oraz administracjami obszarów chronionych, władze gminne opracują i wdrożą kampanię edukacyjną w zakresie szkodliwości spalania odpadów w indywidualnych paleniskach domowych.

Cel strategiczny P4 Ochrona krajobrazu

Krajobraz to układ komponentów przyrody nieożywionej i ożywionej a także antropogenicznego zagospodarowania przestrzennego. Priorytetowym zadaniem dla władz samorządowych jest ograniczenie żywiołowych zjawisk urbanizacji terenów otwartych. W polityce przestrzennej gminy, a w konsekwencji w planach zagospodarowania przestrzennego, zasadą będzie dopuszczenie nowej zabudowy zasadniczo tylko w granicach istniejących zwartych układów osadniczych. Biorąc pod uwagę silną presję do tworzenia na terenie gminy obszarów zabudowy letniskowej, władze gminne planują tworzenie układów urbanistycznych zabudowy letniskowej, które to układy będą wzorowane na istniejących na terenie gminy, tradycyjnych układach zabudowy wiejskiej.

Jak wspomniano powyżej pierwiastek antropogeniczny stanowi jeden z elementów kształtujących krajobraz. Posiada on swoją wartość współtworzącą tożsamość kulturową obszaru gminy. W celu zachowania tej tożsamości istotne znaczenie ma wprowadzenie standardów urbanistycznych i architektonicznych opartych na tradycjach regionalnych do planów zagospodarowania przestrzennego przez władze gmin. Działaniem wspierającym to zadanie może być utworzenie katalogu gotowych projektów architektonicznych wykorzystujących elementy budownictwa regionalnego.

W krajobrazie otwartym gminy Głowaczów istotne znaczenie mają zadrzewienia śródpolne. W tym zakresie władze gminne opracują gminny plan zadrzewień śródpolnych, w którym zostanie przede wszystkim określona właściwa struktura gatunkowa i przestrzenna. Opracowanie to zostanie rozpropagowane wśród rolników i innych zarządców terenów, jako odpowiedzialnych za realizację układów zadrzewień. Gmina prowadzić będzie także racjonalną politykę wydawania pozwoleń na wycinkę drzew, w celu ochrony istniejących remiz i liniowych układów zadrzewień..

Istotnym elementem działania na rzecz utrzymania właściwych struktur przestrzennych zadrzewień będzie edukacja ludności, w której szczególnie rolnikom zostaną przedstawione korzyści wynikające z istnienia zadrzewień. Działania edukacyjne gmina prowadzić będzie we współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego, organizacjami pozarządowymi oraz szkołami.

Do obowiązków władz samorządowych, szczególnie władz gminnych i sołeckich, należy kształtowanie właściwej struktury terenów zieleni we wsiach, zachowanie istniejących terenów zieleni oraz działania na rzecz ich adaptacji dla potrzeb społeczności lokalnej, a także angażowanie lokalnej społeczności w budowę i utrzymanie tych terenów. Na terenie gminy Głowaczów znajduje się kilka historycznych układów parkowych, które sąsiadowały z dworami, pałacami i folwarkami, stanowiących obecnie naturalny zasób dla tworzenia parków wiejskich. Gmina dążyć będzie do komunalizacji szczególnie tych obiektów, które znajdują się we wsiach lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie i tworzenia tam parków. Władze gminne zdają sobie sprawę z wagi tworzenia i utrzymywania parków wiejskich dla integrowania i wzmacniania społeczności lokalnej, a zarazem zwiększania atrakcyjności poszczególnych miejscowości nie tylko dla mieszkańców, ale także dla turystów. Jednocześnie ze względu na braki środków finansowych, władze gminne nie są w stanie sfinansować tworzenia i utrzymania parków wiejskich. Stąd też, zaangażowanie społeczne w tworzenie tych obiektów

zmniejszy koszty ich budowy, a jednocześnie przyczyni się do budowania silnej społeczności. Takie podejście spowoduje także znaczne obniżenie kosztów utrzymania terenów zieleni.

Ponadto, władze gminne stymulować będą właścicieli obiektów do większej dbałości o swoje posesje, między innymi poprzez organizację akcji takich jak „czysta posesja” czy konkurs na najładniejszy ogródek czy balkon.

Cel strategiczny P5 Ochrona bioróżnorodności

Ochrona i utrzymanie różnorodności biologicznej na wysokim poziomie ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia trwałości ekosystemów występujących na terenie gminy Głowaczów. Unikalne walory środowiska przyrodniczego oraz jego wysoka jakość, potwierdzone mnogością obszarów prawnie chronionych, powodują iż władze lokalne czują spoczywającą na nich odpowiedzialność za zachowanie tego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń. Z tego względu władze samorządowe będą wspierać działania administracji obszarów chronionych we wdrażaniu opracowanych już planów ochrony oraz uwzględniać w swoich dokumentach planistycznych i strategiczno- koncepcyjnych wymagania tam zawarte.

Ponadto, władze gminne dążyć będą do objęcia ochroną innych terenów cennych przyrodniczo, które już obecnie są wskazywane do ochrony. Konsekwencją tego będzie lobbowanie przez władze samorządowe władz wojewódzkich na rzecz tworzenia, wymaganych prawem, planów ochrony jako podstawowego narzędzia do kształtowania działań naukowych, ochroniarskich i gospodarczych na obszarach objętych ochroną w formie parków krajobrazowych, rezerwatów oraz parków narodowych.

Jednocześnie władze gminy będą stopniowo wprowadzać w życie proponowane w opracowaniach planistycznych te formy ochrony, których ustanowienie leży w ich kompetencjach (użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, parki wiejskie). Do czasu ustanowienia tych form ochrony władze gminne będą się starać o zachowanie obecnego użytkowania wyznaczonych obszarów.

Istotnym elementem dla efektywnego zachowania bioróżnorodności, jest nawiązanie i prowadzenie współpracy pomiędzy władzami samorządowymi oraz władzami obszarów chronionych (w szczególności Kozienickiego Parku Krajobrazowego). Współpraca ta powinna rozciągać się na cały obszar gminy, którego stan ma bezpośredni wpływ na jakość środowiska przyrodniczego na wymienionych obszarach chronionych.

Działaniem, które może wspomóc wspólne wysiłki w tym zakresie jest utworzenie Rezerwatu Biosfery „Puszcza Kozienicka”, przy współpracy z Ministerstwem Środowiska, władzami Województwa Mazowieckiego i powiatu Kozienickiego. Tworzenie rezerwatów biosfery ma na celu:

1. ochronę bioróżnorodności poprzez trwałe i zrównoważone jej wykorzystanie,
2. zachowanie zdrowych, nienaruszonych ekosystemów,
3. rozwój wiedzy o organizacji i funkcjonowaniu naturalnych ekosystemów,
4. rozpoznanie i eliminację występujących zagrożeń, w tym np. poprzez rekultywację terenów zniszczonych i renaturalizację,
5. wypracowanie zasad trwałego wykorzystania zasobów naturalnych,

6. rozwój nauki i monitoringu w zakresie użytkowania zasobów naturalnych,
7. współpracę w rozwiązywaniu problemów ochrony i wykorzystania zasobów naturalnych zarówno na poziomie lokalnym jak i makroregionalnym.

Korzyści z rezerwatu biosfery odnosi przede wszystkim lokalna społeczność poprzez zwiększenie wartości promocyjnych regionu (znak promocyjny „Puszcza Kozienicka” lub „Dolina Radomki”) i tym samym zwiększenie jego konkurencyjności przede wszystkim na rynkach usług turystycznych i produkcji zdrowej żywności. Ponadto, utworzenie rezerwatu biosfery zwiększy atrakcyjność regionu dla inwestorów, a szczególnie ułatwi ubieganie się o środki pomocowe zarówno z funduszy krajowych jak i zagranicznych, na przedsięwzięcia mające na celu przede wszystkim poprawę jakości środowiska przyrodniczego (np. gospodarka ściekowa, gospodarka odpadami, sieć komunikacyjna, zrównoważone zagospodarowanie turystyczne, rewitalizacja zabytków).

Wzmocnienie bioróżnorodności na terenach wykorzystywanych rolniczo to przede wszystkim ochrona istniejących zadrzewień śródpolnych, zadrzewień wzdłuż dróg oraz tworzenie pasów zieleni buforowej wzdłuż rzek i cieków wodnych oraz ochrona i tworzenie remiz śródpolnych. Gmina będzie przykładała wagę nie tylko do wykształcenia właściwej przestrzennej struktury tych form zieleni, ale także do prawidłowego składu gatunkowego zadrzewień i remiz.

Władze gminne we współpracy z administracjami obszarów chronionych, Polskiego Związku Wędkarskiego, Polskiego Związku Łowieckiego, powiatem i władzami wojewódzkimi będą podejmować właściwe działania w celu zachowania równowagi populacji zwierzęcych występujących na obszarze gminy. Z drugiej strony, ze względu na rosnącą liczbę wałęsających się psów i kotów stwarzających zagrożenie dla mieszkańców, planuje się wprowadzenie zaostrzonych rygorów w stosunku do właścicieli zwierząt.

Cel strategiczny P6

Kształtowanie świadomości, zrozumienia i zainteresowania społeczeństwa wzajemnymi powiązaniemiami pomiędzy środowiskiem, ekonomią oraz polityką.

Świadomość ekologiczna społeczeństwa jest czynnikiem, którego wpływu na ochronę środowiska nie sposób przecenić. Świadomość ta kształtuje proekologiczne zachowania konsumenckie oraz ograniczenia zużycia mediów w gospodarstwach domowych oraz zakładach pracy, a także stanowi o wrażliwości na piękno przyrody i zrozumieniu kluczowego dla przetrwania ludzi związku pomiędzy przyrodą a człowiekiem.

Zgodnie z Narodową Strategią Edukacji Ekologicznej podstawowymi celami w edukacji ekologicznej są:

- upowszechnianie idei rozwoju zrównoważonego we wszystkich sferach życia oraz objęcie ciągłą edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców kraju,
- wdrożenie edukacji ekologicznej w formie interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach nauczania formalnego oraz w nauczaniu nieformalnym.

Gmina, w podległych sobie przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach wprowadzać będzie edukację ekologiczną. W tym celu konieczna jest ścisła współpraca pomiędzy władzami samorządowymi i szkołami, a ośrodkami metodycznymi przygotowującymi nauczycieli do

wprowadzania w nauczaniu nowych treści i metod. Działania będą prowadzone już na etapie nauczania przedszkolnego, w ramach zabaw kształcących zachowania proekologiczne w życiu codziennym, takie jak zbieranie makulatury, oszczędzanie mediów (np. wody i elektryczności), które dzieci mogą nie tylko stosować w przedszkolu, ale także namawiać rodziców do stosowania ich w domu.

Ponadto w przedszkolach organizowane będą zajęcia kształtujące wśród dzieci ciekawość i szacunek dla przyrody, takie jak wycieczki na łono natury, hodowla małych zwierząt domowych, uprawa kwiatów. W szkołach podstawowych i gimnazjach edukacja ekologiczna będzie prowadzona nie tylko w formie oddzielnego przedmiotu, ale treści środowiskowe będą stanowić część zajęć innych przedmiotów, pozornie nie związanych z nauką o przyrodzie i środowisku. Tutaj pomocą nauczycielom będą służyć ośrodki metodyczne, a także inne publikowane materiały.

W Polsce funkcjonują krajowe i międzynarodowe programy edukacji ekologicznej, uczestnictwo szkół z gminy Głowaczów w tych programach da uczniom możliwość poszerzenia wiadomości i umiejętności praktycznych, a także nawiązania kontaktów z rówieśnikami z innych regionów i krajów oraz włączenia się w międzynarodową sieć ludzi dbających o Ziemię.

Na poziomie lokalnym, podjęte zostaną próby tworzenia i utrzymywania szkolnych ostoj przyrody, w formie opieki nad skwerami, parkami i lasami komunalnymi czy tworzenia przyszkolnych ogródków kwiatowych i zielnych. Dodatkowym efektem tych działań będzie włączenie młodzieży w wysiłki mające na celu poprawę jakości środowiska i warunków życia mieszkańców gminy, a także zaszczepienie odpowiedzialności za stan najbliższego otoczenia. Ze względu na wysokie walory środowiskowe obszaru gminy planuje się także współpracę z administracjami parku narodowego oraz parków krajobrazowych w zakresie włączania młodzieży w aktywne formy związane z ochroną przyrody i publicznym udostępnianiem jej walorów. Mowa tu przede wszystkim o takich działaniach jak organizowanie ścieżek dydaktycznych, wprowadzenie programu Młodego Strażnika Przyrody, znakowanie i utrzymywanie w czystości szlaków turystycznych, podglądanie przyrody, a także udział w cyklicznych akcjach regionalnych, krajowych i międzynarodowych, takich jak Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi, Dzień Ochrony Środowiska.

Władze samorządowe zdają sobie sprawę, że edukacja ekologiczna wśród dzieci i młodzieży, jakkolwiek niezwykle ważna, nie jest wystarczającym narzędziem do powszechnego wprowadzania zachowań proekologicznych. Konieczne są również działania ukierunkowane na zwiększenie świadomości wśród osób dorosłych. Najlepszym i najszybszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej dorosłych jest zaangażowanie możliwie dużej liczby mieszkańców w procesy podejmowania decyzji przez władze samorządowe. Wymaga to ustanowienia w urzędach administracji publicznej procedur szerokiego informowania społeczeństwa o działaniach urzędów w sferze rozwoju i ochrony środowiska oraz wprowadzenia metod aktywnego udziału społecznego w procesach podejmowania decyzji mających wpływ na stan środowiska.

Przepisy dotyczące dostępu do informacji oraz udziału społecznego są nowością w polskim prawodawstwie, a społeczności lokalne nie zawsze mają świadomość o przysługujących im prawach i obowiązkach, konieczne jest zatem propagowanie tej wiedzy przez powiat i gminy, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, mediami, a także organizacjami wyznaniowymi. Celem tego

działania jest osiągnięcie świadomego i aktywnego włączenia mieszkańców w życie społeczności lokalnej.

Innymi metodami zwiększania świadomości ekologicznej osób dorosłych jest organizowanie zabaw, kiermaszów, festynów propagujących zachowania proekologiczne oraz dystrybucja materiałów informacyjnych w formie ulotek, broszur, informacji na stronach internetowych, a także przygotowywanie odpowiednich materiałów prasowych i innych informacji medialnych.

Działania administracji obszarów chronionych będą wspierane przez władze samorządowe. Jednym z elementów tego wspierania będzie utworzenie Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej. Ośrodek ma służyć jako baza edukacyjna dla dzieci i młodzieży z obszaru gminy, a także innych regionów kraju (np. w ramach organizowania „zielonych szkół”).

PODSUMOWANIE

Realizacja nakreślonych celów strategicznych gminy uzależniona będzie w dużej mierze od opracowania nowego planu zagospodarowania przestrzennego. Jest to zadanie obligatoryjne gminy. Strategia Ekorozwoju Gminy Głowaczów będzie stanowiła swoistego rodzaju wskazówki, które powinien wziąć pod uwagę zespół przygotowujący plan zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategia Rozwoju Gminy odzwierciedla bowiem potrzeby i dążenia tej społeczności.

Podstawowy warunek, jaki stawiają obecnie potencjalni inwestorzy przed podjęciem decyzji o lokalizacji swych przedsięwzięć w określonym terenie jest posiadanie przez gminę wydzielonych w planie przestrzennego zagospodarowania terenów, które są przeznaczone na cele inwestycyjne oraz cele budownictwa mieszkaniowego. Oczywiście samo posiadanie takich terenów nie zawsze wystarcza. Coraz częściej inwestorzy zwracają uwagę na stopień ich uzbrojenia. Warto więc przy okazji wykonywania w gminie inwestycji związanych z infrastrukturą zadbać również o tereny inwestycyjne i mieszkaniowe i wykonać tam niezbędną infrastrukturę techniczną.

Celem priorytetowym w codziennej działalności powinna być promocja gminy. Promocja jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego. W tym celu należy rozważyć możliwość utworzenia biura promocji i kontaktów z mediami lub też stowarzyszenia rozwoju gminy, którego jednym z zadań byłaby promocja gminy. Funkcję tę pełnić może postulowane wcześniej Gminne Centrum Promocji i Turystyki. Formy promocji zależą będą oczywiście od koncepcji wypracowanej przez biuro lub stowarzyszenie.

Sądzić należy, że stworzona wizja gminy Głowaczów roku 2015 nie pozostanie tylko marzeniem, lecz stanie się rzeczywistością poprzez wspólne działania zmierzające do realizacji założonych celów strategicznych. Pamiętać należy, że opracowanie strategii rozwoju w formie dokumentu stanowi dopiero początek działań prowadzących do realizacji zadań szczegółowych i w efekcie końcowym celów strategicznych, jakie postawiono.

Należy mieć nadzieję, że opracowana strategia rozwoju gminy będzie postrzegana przez społeczność lokalną oraz władze samorządowe następnych kadencji jako dynamicznie otwarta, w której – jeśli zajdzie taka konieczność – będzie można poczynić niezbędne korekty, czy też dopisać nowe zadania.

3. PROGRAM OPERACYJNY

SFERA SPOŁECZNA GMINA BĘDĄCA KOMFORTOWYM, GOŚCINNYM DOMEM DLA WSZYSTKICH MIESZKAŃCÓW I TURYSTÓW

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
Podniesienie poziomu nauczania	Zwiększenie oferty nauczania	Poprawa poziomu nauczania języków obcych i wprowadzenie dwóch języków jako przedmioty obowiązkowe	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Zwiększenie ilości godzin informatyki w szkołach	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Utworzenie liceum profilowanego o kierunkach turystyka, agroturystyka, gastronomia, hotelarstwo i innych, ważnych z punktu widzenia potrzeb gminy	1	Gmina, Powiat	
		Szkoła letnia – nauka języków i informatyki	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Objęcie edukacją przedszkolną wszystkich dzieci w gminie – stworzenie „przedszkola objazdowego” (nauczyciel dojeżdżający do wsi 2 – 3 razy w tygodniu i prowadzący 4-godzinne zajęcia z wszystkimi dziećmi w wieku 3-5 lat)	1	Gmina, przedszkola, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Rozwój zainteresowań poprzez organizowanie zajęć pozalekcyjnych	Stworzenie systemu motywacyjnego dla nauczycieli do prowadzenia zajęć pozalekcyjnych, m.in. innowacyjnymi metodami	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły
		Wspieranie udziału szkół w przedsięwzięciach o zasięgu wojewódzkim, krajowym, europejskim itd.	1	Szkoły, Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	We współpracy z Kuratorium oświaty
		Wspieranie szkół w organizacji przedsięwzięć o zasięgu ponadgminnym	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Powołanie Międzyszkolnego Klubu Sportowego	1,4	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Wspieranie inicjatyw kulturalnych szkół (szkolne teatry, kabarety, kluby filmowe etc.)	1	Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
	Zwiększenie atrakcyjności oferty edukacyjnej	Wymiana wakacyjna dzieci i młodzieży między gminami atrakcyjnymi turystycznie (z zajęciami edukacyjnymi – języki obce i informatyka)	1	Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Zielone szkoły - wymiana międzyszkolna	1	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Utworzenie w każdej szkole świetlicy z zapleczem kuchennym (dożywianie)	1,4	Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Utworzenie gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej na bazie jednej ze szkół w gminie (ze względu na położenie sugerowana Cecylówka Brzózka)	1, 4	Gmina, Szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	We współpracy z Kuratorium oświaty i ośrodkiem metodycznym oraz dyrekcją KPK
		Międzynarodowa wymiana uczniów (Partnerskie gminy)	1	Gmina, Szkoły Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Utworzenie funduszu stypendialnego dla uczniów wybitnie uzdolnionych	1	Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	Poszukiwanie sponsorów
	Stworzenie możliwości ustawicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego dla kadry pedagogicznej	Stworzenie systemu zachęt dla dokształcających się nauczycieli (kursy, szkolenia, warsztaty)	1	Szkoły, Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	We współpracy z Kuratorium oświaty i ośrodkiem metodycznym
		Opracowanie systemu gratyfikacji dodatkowych za osiągnięcia pedagogiczne, nowatorstwo	1	Gmina, Szkoły Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
Poprawa warunków nauczania	Poprawa wyposażenia szkół	Wyposażenie wszystkich szkół w sale internetowe	1,3	Gmina, szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	Poszukiwanie sponsorów
		Poprawa łączy telefonicznych na potrzeby lepszego wykorzystania Internetu (stałe łącza)	3	Gmina, szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	We współpracy z telekomunikacją, ewentualnie poszukiwanie sponsorów
		Budowa boisk sportowych i hal sportowych przy szkołach (Głowaczów, Brzózka)	1,4	Gmina Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Rozbudowa szkoły w Głowaczowie	1,2	Gmina	
		Przebudowa i dostosowanie budynku dla liceum profilowanego	1,2		

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Wyposażenie wszystkich szkół w stołówki i zaplecze kuchenne	1,4	Gmina, szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Organizacja świetlic szkolnych we wszystkich szkołach	1,4	Gmina, szkoły, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
Zachowanie dziedzictwa kulturowego	Wspieranie i dbanie o rozwój grup kultywujących tradycje regionalne	Wspieranie tworzenia i funkcjonowania zespołów folklorystycznych	4	Gmina	Poszukiwanie sponsorów
		utworzenie Muzeum Historyczno-Etnograficznego w Brzózce	4	Gmina	Poszukiwanie sponsorów
		Założenie chóru	4	Gmina, parafie, szkoły	
		Założenie orkiestry dętej przy OSP	4	Gmina, parafie, szkoły, OSP	
	Zwiększenie znajomości kultury regionu	Organizacja kiermaszów, warsztatów plenerowych dla promowania lokalnego rękodzieła	2,3	Gmina, samorządy lokalne	Starostwo,
		Wprowadzenie w szkołach przedmiotu o kulturze regionu	1,4	Gmina, dyrektorzy szkół	
	Wspieranie inicjatyw promujących kulturę regionu (imprezy, festiwale, pikniki itp.)	4	Gmina, NGO ¹	Poszukiwanie sponsorów	
Integracja społeczności lokalnej	Organizacja inicjatyw lokalnych	Szukanie, szkolenie liderów integracji, szukanie środków finansowych	1	Gmina, szkoły, NGO, środowiska lokalne	We współpracy z PUP ²
	Stworzenie świetlic środowiskowych		1,4	Gmina, szkoły, NGO, środowiska lokalne	
	Pomoc w inicjatywach środowisk lokalnych		1	Gmina, szkoły, NGO, środowiska lokalne	
Ograniczenie obszarów ubóstwa	Usamodzielnienie ekonomiczne obecnych beneficjentów pomocy społecznej	Tworzenie programów pomocy	1,4	Gmina - GOPS ³ , NGO	
		Pozyskiwanie środków finansowych na realizację programów wsparcia	1,4	Gmina - GOPS, NGO	
		Przekwalifikowanie zawodowe poprzez szkolenia	1,2	Gmina - GOPS, NGO	

¹ NGO – organizacje pozarządowe (ang. Non Government Organization)

² PUP – Powiatowy Urząd Pracy

³ GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Tworzenie preferencji dla przedsiębiorców tworzących miejsca pracy w wybranych obszarach	2	Gmina - GOPS , NGO	
	Stworzenie Gminnego Centrum Informacji	Stworzenie ośrodków kształcenia osób dorosłych na terenach wiejskich w oparciu o bazę szkół podstawowych	1,2	Gmina - GOPS , NGO	We współpracy z PUP
		Prowadzenie poradnictwa dla osób poszukujących pracy	2	Gmina - GOPS , NGO	We współpracy z PUP
		Utworzenie i zapewnienie funkcjonowania klubu pracy	2	Gmina - GOPS , NGO	We współpracy z PUP
		Wspieranie lokalnych inicjatyw ograniczających ubóstwo	2,4	Gmina - GOPS , NGO	We współpracy z PUP
	Stworzenie Szkolnych Ośrodków Kariery		1,2	Szkoły, gmina	We współpracy z PUP
Poprawa stanu zdrowia mieszkańców	Poprawa dostępności do podstawowej opieki zdrowotnej	Wzmocnienie i rozwój instytucji lekarza rodzinnego	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej	
		Poprawa opieki zdrowotnej w szkołach	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej szkoły	
		Poprawa opieki stomatologicznej	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej	
	Poprawa edukacji i profilaktyki zdrowotnej	Promowanie zdrowego stylu życia (poprzez m.in. szkoły, kluby sportowe, organizację imprez)	1,4	Szkoły, Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej	
		Organizowanie akcji masowych badań profilaktycznych (mammografia, cholesterol, kardio etc.)	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej, NGO	
Wspieranie osób niepełnosprawnych	Zwiększenie dostępności do zabiegów rehabilitacyjnych	Stworzenie systemu transportu dla osób niepełnosprawnych	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej Starostwo – PCPR ⁴ i PUP	PFRON ⁵
		Ograniczenie barier architektonicznych	4	Gmina	PFRON
		Zbudowanie bazy podstawowego sprzętu rehabilitacyjnego w gminnych placówkach zdrowia	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej	We współpracy z NFOZ ⁶ i PFRON,

⁴ PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

⁵ PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

⁶ NFOZ – Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
	Zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych w życiu lokalnej społeczności	Stworzenie systemu usług opiekuńczych	4	Gmina, Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej	We współpracy z PCPR
Zapobieganie patologiom społecznym	Zapobieganie przemocy w rodzinie	Utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej	1,4	Gmina, Powiat, NGO	
		Utworzenie punktu porad dla ofiar przemocy	4	Gmina, NGO	
	Zapobieganie alkoholizmowi i narkomanii	Stworzenia Punktu Porad dla uzależnionych i ich rodzin	4	Gmina, NGO	
		Pomoc w poszukiwaniu pracy	1,4	Gmina, NGO	We współpracy z PUP
Poprawa warunków mieszkaniowych	Utrzymanie komunalnego budownictwa mieszkaniowego w dobrym stanie technicznym	Opracowanie i realizacja programu remontu i modernizacji budynków komunalnych	2	Gmina	
		Rozwój budownictwa mieszkaniowego	Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju budownictwa mieszkaniowego	2,4	Gmina
		Poszukiwanie możliwości finansowania budownictwa	2	Gmina	
		Uzbrojenie nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe	2,3		

**SFERA GOSPODARCZA GMINA GŁOWACZÓW – NOWOCZESNA GMINA
TURYSTYCZNO – ROLNICZA**

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI, PROBLEMY
Restrukturyzacja rolnictwa	Powiększanie gospodarstw,	Opracowanie programów scalania i wymiany gruntów	2	Gmina	
		Zwiększenie dostępu rolników do informacji na temat dostępnych linii kredytowych innych źródeł finansowych, kontynuacja działań	1,2	Gmina, ODR	
		Wsparcie rolników w pozyskiwaniu środków finansowych	2	Gmina, ODR	
		Współpraca ze Starostwem w przygotowaniu inwentaryzacji rolniczej zgodnie z systemem AJAX	2	Gmina	
	Zwiększenie udziału rolnictwa zrównoważonego,	Promocja rolnictwa zrównoważonego	2,4	Gmina, ODR	
		Stymulowanie tworzenia grup producentów żywności ekologicznej	1,2,4	Gmina, ODR	
		Wspieranie przechowalnictwa i przetwórstwa żywności ekologicznej	2,4	Gmina, ODR	
		Tworzenie lokalnych rynków zbytu: - promocja zdrowej żywności wśród mieszkańców jak i gości odwiedzających gminę (kiermasze zdrowej żywności) - tworzenie rynków rolnych dla żywności ekologicznej np.: rynku w Głowaczowie itd.	2,3	Gmina, ODR	We współpracy z mediami, starostwem, poszukiwanie środków
	Przygotowanie rolników do przyjęcia pomocy z Unii Europejskiej	Zwiększenie dostępności do informacji nt. istniejących programów i zawartych w nich preferencji	2	Gmina, ODR	
	Zwiększenie turystycznej atrakcyjności gminy (Zwiększenie ruchu turystycznego i zmniejszenie sezonowości)	Przygotowanie pakietu imprez i wydarzeń kulturalnych	Organizacja Festiwalu "Kultura Nad Radomką"	4	Gmina, NGO
		Spyw Radomką Na Byle Czym	4	Gmina, NGO	
		Dożynki gminne	4	Gmina, NGO	
		Imprezy z okazji rocznic wydarzeń historycznych (bitwa pod Lipą, bitwa pod Studziankami itp.)	4	Gmina, NGO, społeczności lokalne	
Inwentaryzacja bazy turystycznej gminy		Wydanie informatora o możliwościach uprawiania różnych rodzajów turystyki w gminie	2,4	Gmina, NGO	
		Opracowanie i wydanie mapy gminy uwzględniającej trasy turystyczne, drogi leśne, punkty widokowe itp.)	2,4	Gmina, NGO	
Rozwój bazy noclegowej		Stymulowanie właścicieli do modernizacji istniejących miejsc noclegowych (wprowadzenie instrumentów ekonomicznych)	1,2,3,4	Gmina, NGO	

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI, PROBLEMY	
		Propagowanie i wspomaganie agroturystyki i turystyki wiejskiej	2,4	Gmina, NGO		
		Przygotowanie terenów pod budowę nowej bazy noclegowej, preferowane małe obiekty (pensjonaty) w rejonach poza obszarami chronionymi	2,3	Gmina		
	Rozwój turystyki zdrowotnej	Opracowanie i dystrybucja informacji nt. możliwości dofinansowania tego typu turystyki	2,4	Gmina		
	Modernizacja i tworzenie innych elementów zagospodarowania turystycznego	Utrzymanie istniejących szlaków turystycznych,	2,3	Gmina, administracja parku, LP, zarządcy dróg	We współpracy z PTTK	
		Wyznaczenie i budowa nowych szlaków turystycznych, w tym pieszych, rowerowych, konnych i wodnych	2,3	Gmina, administracja parku, LP, zarządcy dróg	We współpracy z PTTK	
		Promocja Radomki jako szlaku kajakowego	2,4	Gmina – organizacje pozarządowe	We współpracy z ościennymi gminami	
		Budowa kompleksu sportowo-widowiskowego w Głowaczowie	2,3,4	Gmina		
		Budowa punktów widokowych	2,3,4	Gmina, KPK	Poszukiwanie dodatkowego finansowania	
		Tworzenie plaż i kąpielisk	2,3,4	Gmina, powiat, WFOŚiGW		
		Budowa zalewu w Głowaczowie	2,3,4	Gmina, powiat, WFOŚiGW		
		Stworzenie warunków do powstania infrastruktury wokół zalewu	2,3,4	Gmina		
		Stworzenie Gminnego Centrum Promocji i Turystyki	Współpraca przy tworzeniu centrum i wspieranie jego późniejszego funkcjonowania	1,2,,4	Gmina	
		Promocja gminy jako gminy letniskowej	Przygotowanie terenów pod działki rekreacyjne	2,3		
Rozwój przemysłu i rzemiosła	Zwiększenie atrakcyjności gminy dla inwestorów	Stworzenie banku terenów i obiektów dla rozwoju małych przedsiębiorstw	2	Gmina		
		Wprowadzenie systemu zachęt dla inwestorów	2	Gmina		
		Przygotowanie i rozpowszechnianie informacji o procedurze inwestycyjnej dla planowanych przedsięwzięć	2	Gmina		
		Usprawnienie procedur administracyjnych	2	Gmina		

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE I OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI, PROBLEMY
	Aktywizacja zawodowa mieszkańców	Współpraca z PUP i stworzenie przyjaznego bezrobotnym i absolwentom systemu informacji o miejscach pracy - dyżury pracowników PUP w przynajmniej dwóch miejscach w gminie	1,2	Gmina, PUP, GOPS	
		Poradnictwo dla osób zakładających własną działalność gospodarczą	1,2	Gmina, GOPS	We współpracy z PUP
		Utworzenie lokalnego funduszu poręczeniowego dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw tworzących nowe miejsca pracy	1,2	Gmina	
		Utworzenie banku informacji o produktach i usługach na stronie internetowej gminy	2		
		Udostępnienie na stronie internetowej formularzy, wniosków i innych dokumentów (usprawnienie procedur biurowatycznych w UG Głowaczów)	2		
		Wydawanie drukowanego informatora o gminie	2		

SFERA PRZYRODNICZA

**GMINA W KTÓREJ DOBRZE ZACHOWANE UNIKATOWE
WALORY ŚRODOWISKA STANOWIĄ PRZEDMIOT DUMY
I POSZANOWANIA MIESZKAŃCÓW**

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
Ochrona wód	Rozbudowa infrastruktury gromadzenia ścieków i dostawy wody	Rozwój kanalizacji wsi o zwartej zabudowie i projektowanych rejonów zwartej zabudowy.	3,4	Gmina	Brak środków finansowych
		Modernizacja hydroforni	3,4	Gmina	
		Budowa i modernizacja sieci wodociągowej	3,4	Gmina	
		Śpięcie pierścieniowe wodociągów	3,4	Gmina	
		Przygotowanie i rozpowszechnienie standardowych projektów oczyszczalni przydomowych w rozproszonych układach zabudowy na terenie całej gminy	3,4	Gmina	We współpracy z ODR
		Opracowanie programu odprowadzania i oczyszczania ścieków dla zabudowy rozproszonej w gminie, obejmującego rozwiązania w zakresie udziału finansowego gminy (np. w formie gwarancji kredytu na budowę oczyszczalni prywatnych).	3,4	Gmina	
		Budowa oczyszczalni indywidualnych lub grupowych dla izolowanych przysiółków lub budowa szczelnych zbiorników i organizacja wywozu ścieków	3,4	Gmina, właściciele posesji i koncesjonowane przedsiębiorstwa zaopatrzone w wozy asenizacyjne	Dotacje z WFOŚiGW . PFOŚiGW
		Budowa oczyszczalni ścieków w: - Ursynowie - Jasieńcu - Studziankach - Bobrownikach	3,4	Gmina	Dotacje z WFOŚiGW . PFOŚiGW
		Modernizacja ujęć wodnych w zakresie uzdatniania wody pitnej i budowy odstojników wód popłucznych	3,4	Gmina	Dotacje z WFOŚiGW . PFOŚiGW
		Budowa kanalizacji wód deszczowych wraz z urządzeniami do ich podczyszczania, szczególnie w rejonie zwartej zabudowy	3,4	Gmina	Dotacje z WFOŚiGW . PFOŚiGW

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Propagowanie idei pozyskiwania wody deszczowej w gospodarstwach domowych poprzez: - przygotowanie materiałów informacyjnych dla zainteresowanych - organizowanie konkursów nt. sposobów i korzyści płynących z oszczędzania wody i wykorzystywania odzyskanych wód deszczowych - edukacja ludności w zakresie wykorzystywania wód deszczowych	1,3,4		
		Promowanie właściwych sposobów zagospodarowania gnojowicy (np. wykorzystanie biogazu), wsparcie w poszukiwaniu środków finansowych i pomoc organizacyjna	2,4	Gmina, ODR, samorządy sołeckie, NGO	Wysokie koszty jednostkowe dla właścicieli
	Ochrona zieleni i dorzeczy	Ograniczenie spływów powierzchniowych poprzez wzmocnienie stref buforowych zieleni niskiej i wysokiej wokół Radomki	2,4	Gmina	Wykup gruntów
		Monitoring i kontrola jakości wód rzek i zbiorników wodnych	2,4	WIOŚ,	Gmina może składać wnioski o prowadzenie monitoringu na wyznaczonych wodach
		Zalesienia gruntów rolnych o niskiej bonitacji	2,4	Gmina, powiat, właściciele gruntów, lasy państwowe	Tylko w granicy polno-leśnej
Ochrona powierzchni ziemi	Poprawa gospodarki odpadami stałymi	Selektywna zbiórka odpadów (stworzenie wystarczającej liczby kompletów pojemników przede wszystkim na PET, odzież i szkło)	2,4	Gmina, PFOŚIGW	
		Poprawa mechanizmów kontroli wywozu odpadów	2,4	Gmina	
		Współpraca przy tworzeniu powiatowego programu gospodarki odpadami i udział w jego realizacji	2,4	Gmina	
		Likwidacja istniejących dzikich wysypisk	2,4	Gmina	
		Edukacja ludności w zakresie segregacji i zagrożeń związanych z nieodpowiednią gospodarką odpadami	1,2,4	Gmina, szkoły, NGO	

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Współpraca z innymi gminami, władzami powiatowymi w zakresie poszukiwania możliwości sprzedaży surowców wtórnych	2,4	Gmina	We współpracy z powiatem
		Organizacja systemu zbiórki i utylizacji odpadów niebezpiecznych (środków ochrony roślin, eternitu, itd.)	2,4	Gmina, wyspecjalizowane jednostki, powiat	Wzmocnienie kontroli gospodarowania odpadami niebezpiecznymi prowadzonej przez powiat
		Egzekwowanie od właścicieli obowiązku likwidacji i rekultywacji dzikich wysypisk oraz monitorowanie procesu	2,4	Gmina, Powiat	
Ochrona atmosfery	Zwiększenie stopnia wykorzystania ekologicznych paliw i energii ze źródeł odnawialnych	Rozwój gazownictwa, szczególnie dla rejonów zwartej zabudowy	2	Gmina, przedsiębiorstwa gazownicze	
		Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, szczególnie w obiektach publicznych	2,3,4	Gmina Fundusze ochrony środowiska	
		Stymulowanie do wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w pozostałych obiektach	2,3,4	Gmina Fundusze ochrony środowiska	We współpracy z organizacjami pozarządowymi
		Zmniejszenie poprzez edukację zjawiska spalania odpadów jako paliwa	1,2,4	Gmina Organizacje pozarządowe, Parki krajobrazowe, Szkoły,	
		Stymulowanie do wykorzystania biogazu poprzez udostępnienie dokumentacji technicznej odpowiedniej dla gospodarstw indywidualnych	2,4	Gmina	Opracowanie informacji - ODR
		Budowa sieci gazowej	2	Gmina, MSG ⁷	
Ochrona krajobrazu	Architektura regionalna - rozwój	Egzekwowanie przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu zachowania wymagań architektonicznych wprowadzonych zapisami w G. P. Z. P., szczególnie na obszarach zabudowy lotniskowej	3,4	Gmina	

⁷ MSG – Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. z O.O.

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Opracowanie katalogu projektów budowlanych wykorzystujących regionalizm w budownictwie	2,4	Gmina	We współpracy z Parkiem Krajobrazowym, powiatem, muzeum
		Promocja katalogów oraz układów zabudowy siedlisk występujących na terenie gminy	2,4	Gmina	
	Ochrona krajobrazu przed urbanizacją	Ograniczenie zjawiska rozpraszania zabudowy w rejonie obszarów chronionych: Parku, rezerwatów, doliny Radomki	2,4	Gmina, powiat w zależności od kubatury budynku	Wprowadzenie odpowiednich zapisów w planie zagospodarowania przestrzennego
		Tworzenie zwartych układów urbanistycznych zabudowy letniskowej wzorowanych na istniejących układach zabudowy	2,4	Gmina	Wprowadzenie odpowiednich zapisów w planie zagospodarowania przestrzennego
		Kontrola lokalizacji masztów telefonii komórkowej i elektrowni wiatrowych poprzez wykonanie dla gminy studium krajobrazowego dotyczącego optymalnej lokalizacji tych obiektów	2,3,4	Gmina	Preferowane wykorzystanie wysokich obiektów budowlanych do lokalizacji urządzeń
	Optymalizacja układu zadrzewień śródpolnych	Stworzenie gminnego planu zadrzewień śródpolnych, przede wszystkim w zakresie określenia właściwej struktury gatunkowej i przestrzennej	2,4	Gmina	Przebudowa gatunkowa, eliminacja topoli
		Ochrona istniejących remiz i liniowych układów zadrzewień poprzez właściwą politykę wydawania pozwoleń na wycinkę drzew i jej kontrolę	2,4	Gmina, zarządcy dróg	We współpracy z właścicielami gruntów, kołami łoświeckimi
		Edukacja ludności w zakresie korzyści dla rolnictwa wynikających z istnienia zadrzewień	1,2,4	Gmina, NGO	
		Tworzenie i zachowanie układów zieleni we wsiach	2,4	Gmina, samorządy sołeckie	Brak dokumentacji parków wiejskich, wykonanie inwentaryzacji
		Przejęcie historycznych układów parkowych, przekształcenie ich na parki wiejskie, zachowanie i rewitalizacja,	2,3,4	Gmina	We współpracy z ANR
		Kontynuacja akcji zachęcających mieszkańców i właścicieli obiektów do większej dbałości o bezpośrednie sąsiedztwo (np. akcja „czysta posesja”, konkurs na najładniejszy ogródek, balkon itp.)	1,2,4	Gmina	We współpracy z mediami, radami sołeckimi, organizacjami pozarządowymi

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
Ochrona różnorodności biologicznej		Współpraca i koordynacja działań pomiędzy władzami gminy i administracją parku krajobrazowego	2,4	Gmina, administracja parku krajobrazowego	
		Realizacja projektowanych form ochrony przyrody ujętych w dokumentach planistycznych gminy	2,4	Wojewoda, Gmina	
		Wspieranie działań na rzecz utworzenia Wojewódzkiego Rezerwatu Biosfery „Puszcza Kozienicka”	2,4	Gmina, administracja parku krajobrazowego	we współpracy z powiatem i województwem
		Promocja wśród społeczności lokalnej idei i korzyści utworzenia Rezerwatu Biosfery	1,2,4	Gmina	
		Zmniejszenie liczby wałęsających się psów i kotów,	4	Gmina	
	Ochrona fauny	Utrzymanie równowagi biologicznej populacji zwierzęcych, w tym zredukowanie pogłowia lisów	4	Administracja parku krajobrazowego, PZW, samorząd gminny, urząd wojewódzki, PZŁ	
		Zachowanie istniejących korytarzy ekologicznych i ich wzmocnienie	4	PZŁ, Gmina, administracja parku	
Kształtowanie świadomości, zrozumienia i zainteresowania społeczeństwa wzajemnymi powiązaniem środowiskiem, ekonomią oraz polityką;	Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży	Wprowadzenie do programów przedszkoli i szkół zabaw kształcących zachowania proekologiczne w życiu codziennym (m.in. zbieranie makulatury, wyłączenie światła, oszczędzanie wody)	1,4	Przedszkola, Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Organizowanie w przedszkolach i szkołach zajęć kształtujących ciekawość i szacunek dla przyrody (m.in. wycieczki na łono przyrody, hodowla małych zwierząt domowych, uprawa kwiatów)	1,4	Przedszkola, Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Wprowadzanie treści ekologicznych do wszystkich przedmiotów nauczania	1,4	Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły ośrodki metodyczny	
		Udział szkół w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej	1,4	Przedszkola, Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	NGO współpracują

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Organizowanie szkolnych i międzyszkolnych imprez związanych z tematyką ekologiczną, np. konkursy plastyczne, fotograficzne, recytatorskie, konkurs wiedzy ekologicznej, wiedzy o Puszczy Kozienickiej, itp.	1,4	Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	NGO, administracja parku
		Zapoczątkowanie programu tworzenia szkolnych ostoj przyrody, czyli opieka nad skwerami, parkami, lasami	1,4	Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Udział w akcjach regionalnych, krajowych i międzynarodowych, takich jak Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi, Dzień Ochrony Środowiska	1,4	Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	NGO
		Współpraca szkół, władz lokalnych z administracjami obszarów chronionych w zakresie organizowania ścieżek dydaktycznych, spotkań młodzieży z pracownikami parków, podglądania przyrody, sprzątania szlaków turystycznych, organizowania programu Młodego Strażnika Przyrody itp.	1,4	Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły, administracja parku	
	Włączanie dorosłych mieszkańców w procesy podejmowania decyzji na poziomie gminy i powiatu	Udostępnienie informacji o środowisku i jego zagrożeniach	1,4	Gmina ,Powiat	
		Ustanowienie i realizacja w urzędach gmin i starostwie powiatowym procedur informowania społeczeństwa o działaniach urzędów	1,2,4	Gmina ,Powiat	
		Propagowanie wiedzy na temat możliwości udziału mieszkańców w procesach decyzyjnych	1	Gmina	NGO, organizacje wyznaniowe, media współpracują
		Wprowadzenie aktywnych metod konsultacji społecznych w procesie podejmowania decyzji (angażowanie mediów, organizowanie spotkań, festynów itp.)	1	Gmina	
	Kształtowanie modelu korzystania ze środowiska w codziennym życiu	Opracowanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych – np. ulotek, broszur, audycji nt. selektywnej zbiórki odpadów, racjonalnego wykorzystania mediów, świadomego wyboru kupowanych opakowań itp., we współpracy z organizacjami pozarządowymi, mediami	1,4	Gmina, NGO, media	

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

CELE STRATEGICZNE	CELE BEZPOŚREDNIE, OPERACYJNE	ZADANIA	PRIORYTET	KTO	UWAGI PROBLEMY
		Organizowanie zabaw, kiermaszów, festynów, konkursów propagujących zachowania proekologiczne	4	Gmina, NGO	Poszukiwanie sponsorów wśród firm komercyjnych
	Rozwój bazy edukacyjnej	Organizowanie bazy edukacyjnej dla Zielonych szkół	1,4	Administracja parków, Gmina	
		Organizowanie i prowadzenie ścieżek i ogródków dydaktycznych	1,4	Administracja parków, leśne kompleksy promocyjne, Szkoły, Gmina, Stowarzyszenia prowadzące szkoły	
		Utworzenia Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej	1,4	Gmina	

WNIOSKI KOŃCOWE

W celu realizacji założeń Strategii celowym jest przygotowanie i wdrożenie następujących Programów Rozwoju:

1. Gminny Program Rozwoju Oświaty
2. Gminny Program Ochrony Środowiska
3. Gminny Program Rozwoju Turystyki
4. Gminny Program Rozwoju Społecznego
5. Gminny Program Rozwoju Gospodarczego.

Przy konstruowaniu programów należy zwrócić szczególną uwagę na:

1. możliwości finansowe gminy
2. zbieżność założeń programowych z zapotrzebowaniem środowisk lokalnych
3. analizę ekonomiczną projektowanych rozwiązań
4. maksymalne uaktywnienie środowisk lokalnych w planowaniu i realizacji przedsięwzięć
5. udział sektora pozarządowego w realizacji zadań publicznych
6. spójność działań wynikających z konkretnego Programu z pozostałymi Programami
7. zaplanowanie efektów, jakie Program ma przynieść.

Pomocnymi w tworzeniu Programów powinny być zamieszczone w Załącznikach tabele szczegółowe Analizy SWOT oraz propozycje Harmonogramów Realizacji Inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury dróg i mostów, gazyfikacji gminy, edukacji i sportu, kultury i turystyki oraz wodociągów i kanalizacji.

Przedstawione materiały są co prawda propozycją ale głęboko przemyślaną i wynikającą logicznie z uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych. Decyzję o zakresie realizacji propozycji podejmie Rada Gminy i to na niej spocznie ciężar monitoringu i ewaluacji tak Strategii jak i Programów Rozwoju. Warto pamiętać jednak o przewodniej myśli Strategii :

Dzisiejsze decyzje tworzą przyszłość, dzisiejszy stan jest efektem decyzji w przeszłości.

ZAŁĄCZNIKI

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest jedną z prostszych i najczęściej stosowanych technik analitycznych. Skrót SWOT pochodzi od czterech angielskich słów: **S**trengths (silne strony), **W**eaknesses (słabe strony), **O**pportunities (szanse), **T**hreats (zagrożenia). Metoda ta służy do oceny wewnętrznych i zewnętrznych czynników warunkujących rozwój organizacji. Początkowo analiza SWOT wykorzystywana była tylko w sektorze prywatnych przedsiębiorstw, jednak z czasem zaczęła być wykorzystywana także w innych organizacjach.

Analiza SWOT opiera się na badaniu dwóch grup czynników: wewnętrznych i zewnętrznych. Każda grupa rozpatrywana jest pod kątem pozytywnego i negatywnego wpływu na organizację.

Tabela 9 Analiza SWOT

	wewnętrzne	zewnętrzne
pozytywne	<i>Silne strony</i>	<i>Szanse</i>
negatywne	<i>Słabe strony</i>	<i>Zagrożenia</i>

Silne strony – pozytywne zjawiska na które wpływ ma sama organizacja (np. wysoka jakość kadry, znajomość lokalnych uwarunkowań itp.)

Słabe strony – zjawiska ograniczające możliwości rozwoju organizacji na które ma ona wpływ (np. słaba komunikacja wewnętrzna, brak koordynacji między-wydziałowej itp.)

Szanse – zjawiska stwarzające możliwości rozwoju niezależne od działań organizacji (np. położenie geograficzne)

Zagrożenia – negatywne zjawiska pochodzące z otoczenia organizacji, niezależne od jej działań (np. częste zmiany prawa, pogorszenie wskaźników makroekonomicznych itp.)

TABELE SZCZEGÓŁOWE ANALIZY SWOT

ROZWÓJ GOSPODARCZY POPRZEZ ROZWÓJ AGROTURYSTYKI I TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne położenie geograficzne z komunikacyjną spójnością z innymi regionami 2. Łagodne warunki klimatyczne 3. Gmina stanowi obszar atrakcyjny turystycznie – Puszcza Kozienicka, Radomka 4. Rezerwy z oryginalną florą i fauną. 5. Infrastruktura techniczna (woda, energia elektryczna, telefonizacja) 6. Możliwość rekultywacji wyrobisk poźwirowych z przeznaczeniem na cele rekreacyjne (kąpieliska, tory saneczkowe, tory do sportów ekstremalnych) 7. Możliwość stworzenia infrastruktury zmieniającej sezonowość turystyki na całoroczną 	<ol style="list-style-type: none"> 1. System ulg dla przedsiębiorców (np. 3 – letnie „Wakacje podatkowe” dla powstających firm 2. Rozwój infrastruktury turystycznej (ścieżki konne, rowerowe, narciarskie, trasa kajakowa, tory saneczkarskie, małe stoki zjazdowe) 3. Budowa zalewu wraz z zapleczem (tor do nart wodnych, gastronomia, noclegi, handel, usługi) 4. Bliskość ośrodków szkolnictwa średniego i wyższego 5. Rozwój sieci gazociągów dla wsi
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak kompleksowej informacji na temat możliwości inwestycyjnych na terenie gminy 2. Zła nawierzchnia dróg i brak dróg szybkiego ruchu 3. Brak systemu informowania lokalnych przedsiębiorców o możliwościach korzystania z różnych form pomocy (m.in. finansowej) 4. Brak doskonalenia zawodowego, śledzenie nowości, szkolenia, kursy dla pracodawców, pracowników 5. Nieodpowiednie kwalifikacje pracowników 6. Brak kanałów dystrybucji dla gotowych towarów lokalnych firm 7. Niewielki kapitał lokalny 8. Brak systemu ulg podatkowych dla przedsiębiorców 9. Słabo rozwinięta gospodarka wodno-ściekowa 10. Brak naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych 11. Zaniedbania w ochronie środowiska - jak dla terenu turystycznego stan środowiska nie jest zadowalający 12. Zaśmiecone lasy 13. Brak segregacji odpadów i wykorzystania surowców wtórnych 14. Brak nowoczesnego i bezpiecznego wysypiska odpadów 15. Uciążliwości sieci dróg(hałas, przewozy niebezpieczne, niski poziom bezpieczeństwa) 16. Słabo wykorzystane atuty położenia 17. brak rekultywacji wyrobisk poźwirowych 18. brak imprez masowych mogących przyciągnąć turystów 19. brak muzeum 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Drogie kredyty 2. Brak dostępu do kapitału 3. Wysokie podatki. 4. Migracja wykształconej młodzieży 5. Sezonowość turystyki przyjazdowej

ROZWÓJ GOSPODARCZY POPRZEZ ROZWÓJ ROLNICTWA	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niezła klasa części gleb 2. Możliwość rozwoju produkcji warzywniczej 3. Możliwość rozwoju produkcji owocowej (truskawka, porzeczka, aronia) 4. Trwale użytki zielone stwarzające warunki do rozwoju produkcji bydła 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rynek wschodni 2. Komasaacja gruntów 3. Rozwój produkcji zdrowej żywności 4. Rozwój OSM Obory Kozienice i Rołmleczy w Radomiu 5. Liczne dobrze prosperujące masarnie: Janików, Garbatka, Dąbrowa Jastrzebska, Nowa Wola Gołębiowska 6. Szkolenie kadry w rolnictwie 7. Intensyfikacja gospodarowania (kontraktacja) 8. Rozwój Rynku Produktów Rolnych w Głowaczowie
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych 2. Brak motywacji do szkolenia / kształcenia w zawodach rolniczych 3. Brak tradycji współpracy rolników 4. Wysoki udział kosztów stałych w produkcji 5. Brak wiedzy nt. funkcjonowania gospodarstw rolnych w UE 6. Niskie kwalifikacje większości rolników 7. Niski poziom specjalizacji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak komasaacji ziemi 2. Tania żywność z Unii Europejskiej 3. Wzrost cen paliw 4. Drogie kredyty 5. Brak polityki rolnej państwa 6. Brak zbytu na produkty rolne 7. Brak przetwórstwa rolno-spożywczego

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

ROZWÓJ GOSPODARCZY POPRZEZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Częściowo przygotowane tereny pod budownictwo mieszkaniowe 2. Uzbrojone tereny, możliwości korzystania z mediów 3. Tereny pod zbiornik retencyjny wzdłuż Radomki 4. nieruchomości do wykorzystania 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fundusze pomocowe 2. Związki międzygminne 3. Polityka sprzyjająca rozwojowi
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt wąskie drogi w stosunku do dużego natężenia ruchu 2. Niewykorzystane tereny wspólnot 3. Niewykorzystane nieruchomości PGR, GS i SKR 4. Słaba nawierzchnia dróg w sołectwach 5. Brak oczyszczalni ścieków i kanalizacji 6. Brak wysypiska śmieci 7. Brak sieci gazowej 8. Ograniczony dostęp do Internetu (przepustowość centrali) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niesprzyjające prawo budowlane (długie procedury uzyskania zezwolenia) 2. Brak kapitału 3. wysokie podatki 4. drogie kredyty 5. umniejszenie kompetencji gminy poprzez przeniesienie nadzoru budowlanego, geodezji i komunikacji do kompetencji powiatu 7. powiat jako „skrzynka pocztowa” 8. niejasność kompetencji gmin, powiatów i województw (skrzyżowania kompetencyjne)
ROZWÓJ GOSPODARCZY POPRZEZ PROMOCJĘ GMINY	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. strona internetowa 2. istniejące NGO 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sąsiedztwo ośrodków miejskich 2. Strona internetowa w językach obcych 3. Możliwość korzystania z doświadczeń innych ośrodków samorządowych 4. Udział w targach, wystawach 5. Istnienie firm służących profesjonalną pomocą w zakresie promocji 6. Programy współpracy międzynarodowej (wymiana kulturalna, sportowa, gospodarcza, oświatowa)
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak promocji wewnętrznej o produktach i usługach oferowanych na terenie gminy 2. Brak wykorzystania strony internetowej 3. Brak czasopisma lokalnego 4. Brak informacji o możliwościach inwestowania w gminie 5. Brak imprez kulturalnych, sportowych o zasięgu ponadpowiatowym 6. Brak współpracy międzygminnej 7. Brak inicjatyw lokalnych 8. Brak współpracy organizacji pozarządowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konkurencja ze strony innych gmin
EDUKACJA	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobra baza lokalowa szkół podstawowych 2. Nauczyciele o dobrych kwalifikacjach 3. Inicjatywy lokalne – szkoły prowadzone przez stowarzyszenia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rosnący prestiż dla wysokiego wykształcenia 2. Bliskość ośrodków akademickich 3. Utworzenie systemu stypendialnego dla najlepszych uczniów 4. Szkolenia przekwalifikowujące pracowników 5. Udostępnienie komputerów i oprogramowania po zajęciach szkolnych 6. Wykorzystanie bazy szkolnej do kształcenia ludzi z zewnątrz na kursach np. z obsługi komputera 7. Stworzenie na terenie gminy szkoły średniej (liceum profilowane), uwzględniającej zapotrzebowanie rynku pracy w gminie.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak nauczycieli języków obcych, głównie zachodnich 2. Brak specjalistycznych szkoleń i kursów 3. Brak programów aktywizacji zawodowej 4. Brak samodzielnego myślenia wśród części mieszkańców 5. Brak monitorowania ścieżki kształcenia absolwentów szkół w gminie 6. Mała wiedza na temat wpływu Unii Europejskiej na poszczególne dziedziny życia 7. Brak bazy lokalowej dla gimnazjów 8. Brak sal gimnastycznych 9. Brak przedszkoli (nierówne szanse startu edukacyjnego na wsi) 10. Brak prestiżu wykształcenia na wsi 11. Brak motywacji do nauki (bezrobocie) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt małe środki finansowe na oświatę 2. Niski status ekonomiczny nauczycieli 3. Niskie dochody gminy 4. „Karta Nauczyciela”

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

LUDNOŚĆ I OSADNICTWO	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. korzystne położenie geograficzne – łatwość dojazdów 2. tereny pod budownictwo jednorodzinne 3. struktura organizacyjna oświaty 4. opieka zdrowotna 5. brak przemysłu (ekologia) 6. środowisko przyrodnicze 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przejmowanie dobrych wzorów w zakresie organizacji pracy i gospodarowania 2. Wzbogacanie kultury poprzez wymianę
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niekorzystne przemiany struktury wiekowej mieszkańców 2. Negatywne konsekwencje odpływu imigracyjnego 3. Niski poziom wykształcenia mieszkańców 4. Ucieczka młodych wykształconych poza gminę 5. Emigracja zagraniczna młodzieży 6. brak przemysłu (rynek pracy) 7. Zastarzałe konflikty 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postępujący proces starzenia się ludności i ujemny przyrost naturalny 2. Nadmierny odpływ ludzi wykształconych 3. Nadmierny odpływ ludności w wieku produkcyjnym 4. Przejmowanie negatywnych wzorców obyczajowych (przestępczość, subkultura, agresywność) 5. Ubożenie ludności 6. przystąpienie do UE – lepsze rynki pracy

ŚRODOWISKO I ZASOBY NATURALNE	
MOCNE STRONY	MOŻLIWOŚCI/SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne położenie geograficzne z komunikacyjną spójnością z innymi regionami 2. Łagodne warunki klimatyczne 3. Gmina stanowi obszar atrakcyjny turystycznie – Puszcza Kozienicka, Radomka 4. Rezerваты z oryginalną florą i fauną. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie możliwości wynikających z położenia geograficznego 2. Wykorzystanie warunków dla rozwoju turystyki 3. Wykorzystanie istniejących w subregionie zasobów i walorów naturalnych w sposób przyjazny dla środowiska – ekorozwój 4. Dostosowanie gospodarki odpadami do standardów Unii Europejskiej 5. Wykorzystanie możliwości wynikających z położenia geograficznego 6. Wykorzystanie warunków dla rozwoju turystyki 7. Wykorzystanie istniejących w subregionie zasobów i walorów naturalnych w sposób przyjazny dla środowiska – ekorozwój 8. Dostosowanie gospodarki odpadami do standardów Unii Europejskiej
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Słabo rozwinięta gospodarka wodno-ściekowa 2. Brak naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych 3. Zaniedbania w ochronie środowiska - jak dla terenu turystycznego stan środowiska nie jest zadowalający 4. Zaśmiecone lasy 5. Zasoby surowców naturalnych bez istotnego znaczenia 6. Brak segregacji odpadów i wykorzystania surowców wtórnych 7. Brak nowoczesnego i bezpiecznego wysypiska odpadów 8. Uciążliwości sieci dróg (hałas, przewozy niebezpieczne, niski poziom bezpieczeństwa) 9. Słabo wykorzystane atuty położenia 10. brak rekultywacji wyrobisk poźwirowych 11. rabunkowa gospodarka prywatnymi zasobami leśnymi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostateczne środki finansowe na ochronę środowiska

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

GOSPODARKA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwości lokalizacyjne dla rozwoju turystyki i drobnego przemysłu 2. Posiadanie bazy surowcowej dla produkcji materiałów budowlanych 3. Rozwój prywatnej przedsiębiorczości (szczególnie w handlu i usługach) – możliwość powstawania dużej ilości podmiotów gospodarczych 4. Dobry dojazd do Warszawy i Radomia 5. szybki i łatwy dostęp do drogi Warszawa – Radom 6. tereny atrakcyjne turystycznie 7. możliwość organizacji imprez rekreacyjno – turystycznych o zasięgu ogólnopolskim – promocja Radomki jako szlaku kajakowego 8. wypromowanie gminy jako terenu wypoczynku zimowego – trasy biegowe narciarskie, tory saneczkowe, sztucznie zaśnieżony stok zjazdowy 9. Bardzo dobrze rozwinięta telekomunikacja 10. Dobrze rozwinięta sieć dróg - wystarczająca gęstość 11. Dość bogata oferta wolnych obiektów do wykorzystania 12. Oczyszczalnia ścieków w Głowaczowie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój infrastruktury turystycznej i hotelowo-gastronomicznej 2. Uwarunkowany ekologicznie rozwój produkcji rolnej 3. Możliwość powiązania kapitałowego producentów rolnych z przetwórstwem 4. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego 5. Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości 6. Szeroka promocja gminy za pomocą profesjonalnych lokalnych firm 7. Modernizacja i poprawa estetyki wsi. 8. Rozwój infrastruktury przy drogach - stacje benzynowe, gastronomia, itp. 9. Szeroka prywatyzacja obiektów i budynków komunalnych. 10. Budowa zbiorników wodnych.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Regres w budownictwie mieszkaniowym 2. Słabo rozwinięty przemysł rolno-spożywczy 3. Niedostateczne wykorzystanie walorów turystyczno-rekreacyjnych regionu 4. Ubogi rynek pracy i wynikające stąd wysokie bezrobocie 5. Uciążliwa polityka podatkowa, 6. Słabo rozwinięta współpraca gospodarcza wewnątrz subregionu 7. Brak dużych zakładów pracy - stanowiących bieguny rozwoju lokalnego i ich słaba kondycja finansowa 8. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych 9. Wysokie koszty utrzymania, mała siła nabywcza mieszkańców 10. Niedostateczna obsługa bankowa (brak konkurencji) 11. Za mało konsekwentna polityka gospodarcza władz lokalnych w zakresie tworzenia warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz w walce z bezrobociem 12. Zwolnienia w zakładach produkcyjnych 13. Brak infrastruktury dotyczącej segregacji i zagospodarowania odpadów 14. Niedorozwój infrastruktury technicznej - kanalizacji i gazyfikacji na wsiach 15. Zła jakość dróg 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość utraty pracy przez zatrudnionych w rolnictwie 2. Brak środków finansowych stanowiących w znacznym stopniu rezultat polityki państwa, które nie stwarza warunków wspierających inwestycje 3. Ograniczone możliwości zbytu produktów rolnych 4. Utrwalenie się niekorzystnych warunków kredytowania w budownictwie co ogranicza jego możliwości rozwojowe 5. Spadek siły nabywczej ludności 6. Niekorzystne zmiany w systemie podatkowym i opłatach celnych 7. Zbyt powolne procesy prywatyzacji w subregionie 8. Wzrost bezrobocia w wyniku upadku zakładów w regionie 9. Wprowadzenie w krótkim czasie jakościowych i ilościowych norm UE 10. Brak realnych możliwości finansowania dużych inwestycji w zakresie infrastruktury 11. Przedłużający się stan niezagospodarowania istniejących obiektów – brak ich przejęcia
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY	SZANSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrze ukształtowana sieć placówek oświatowych i dobrze rozwinięta baza dla służby zdrowia 2. Dobra baza dla ponadlokalnych jednostek administracyjno-gospodarczych 3. Bogate tradycje historyczne i kulturowe 4. Duża ilość zabytków 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój infrastruktury turystycznej i hotelowo-gastronomicznej 2. Uwarunkowany ekologicznie rozwój produkcji rolnej 3. Możliwość powiązania kapitałowego producentów rolnych z przetwórstwem 4. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego 5. Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości 6. Szeroka promocja gminy za pomocą profesjonalnych lokalnych firm 7. Modernizacja i poprawa estetyki wsi. 8. Budowa zbiorników wodnych.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna – noclegowa i gastronomiczna 2. Zły stan techniczny bazy szkolnictwa 3. Niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb gospodarki subregionu. 4. Zły stan techniczny i słabe wyposażenie placówek służby zdrowia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość utraty pracy przez zatrudnionych w rolnictwie 2. Brak środków finansowych stanowiących w znacznym stopniu rezultat polityki państwa, które nie stwarza warunków wspierających inwestycje 3. Ograniczone możliwości zbytu produktów rolnych 4. Utrwalenie się niekorzystnych warunków kredytowania w budownictwie co ogranicza jego możliwości rozwojowe 5. Spadek siły nabywczej ludności 6. Niekorzystne zmiany w systemie podatkowym i opłatach celnych 7. Zbyt powolne procesy prywatyzacji w subregionie 8. Wzrost bezrobocia w wyniku upadku zakładów w regionie 9. Wprowadzenie w krótkim czasie jakościowych i ilościowych norm UE 10. Brak realnych możliwości finansowania dużych inwestycji w zakresie infrastruktury 11. Przedłużający się stan niezagospodarowania istniejących obiektów – brak ich przejęcia

HARMONOGRAMY REALIZACJI INWESTYCJI

HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE SIECI KANALIZACYJNEJ W LATACH 2004 - 2015

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Moniochy – Emilów													
Sewerynów – Aleja Lipowa													
Brzóza - Piaski													
Brzóza – pozostała część													
Ursynów – Stanisławów – Przejazd – Cecylówka B. – Maciejowice													
Bobrowniki – Łukawska Wola – Łukawa – Miejska Dąbrowa – Kosny – Studnie – Józefów - Zieleniec													
Mariampol – Jasieniec – Cecylówka G. – Grabnowola – Henryków – Lipa													
Studzianki Pancerne													
pozostałe													

OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW

Ursynów													
Bobrowniki													
Jasieniec													
Studzianki													
Głowaczów – modernizacja													

HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY DROGOWEJ W LATACH 2004 - 2015

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Jasieniec - Mariampol	1												
Lipa	1												
Kosny	2												
Brzózka – Przecinka	1												
Maciejowice	1												
Moniochy - Emilów	1												
Głowaczów – ulice: Boczna, Bobrowska, Rutki, Mickiewicz	2												
Marianów	2												
Ursynów – Wólka Brzózka	2,5												
Bobrowniki – Miejska Dąbrowa (krzyżówki)	1												
Mariampol – Grabnowola	3												
Miejska Dąbrowa – Studnie	2												
Jasieniec - Henryków	2												
Brzózka ul. Kościelna	1												
Bobrowniki (Przylusnia)	1												
Jasieniec – Cecylówka G.	1,5												
Studnie – Zieleniec (granica gminy)	2,5												
Lipa – Helenów (granica gminy)	3												
Stara Brzózka – Brzózka Piaski	2,5												
Studnie – Kosny	2												
Leżenice – Emilów	1,5												
Bobrowniki – Ignacówka (granica gminy)	4												
Leżenice – Chodków (granica gminy)	3,5												
Lipa – Klementynów – Miejska Dąbrowa	2,5												
Maciejowice – Stanisławów	1,5												

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

Moniochy (Zawór)	1,5														
Brzóza ul. Nadrzeczna	1,5														
Podmieście	2														
Bobrowniki Zaluśnia	1														
Grabnowola	1,5														
Wólka Brzózka - Bobrowniki	1,5														
Brzóza Krzyżówki - Bobrowniki	2,5														

MOSTY

Chodków															
Wólka Brzózka															
Brzóza Krzyżówki															

**HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE
EDUKACJI I SPORTU W LATACH 2004 - 2015**

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Budowa hali sportowej i rozbudowa szkoły w Głowaczowie													
Budowa hali sportowej w Brzózcie													
Budowa kompleksu boisk szkolnych w Głowaczowie													
Budowa kompleksu boisk szkolnych w Brzózcie													
Budowa stołówki i kuchni w Brzózcie													
Budowa kompleksu sportowego z zapleczem hotelowym i gastronomicznym w Głowaczowie													
Budowa krytego basenu w Głowaczowie													
Budowa stoku sztucznie naśnieżanego	?												
Budowa toru saneczkowego	?												

HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE SIECI GAZOWEJ W LATACH 2004 - 2015

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Maciejowice – Sewerynów – Brzóza – Głowaczów – Lipa – Moniochy - Mariampol													
Głowaczów – Leżenice													
Głowaczów – Podmieście – Bobrowniki													
Brzóza – Ursynów – Stanisławów													
Brzóza – Wólka Brzózka – Cecylówka Brzózka													
Moniochy – Emilów													
Mariampol – Grabnowola – Studzianki													
Bobrowniki – Miejska Dąbrowa													

**HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE
INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ W LATACH 2004 - 2015**

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Zalew w Głowaczowie													
Platformy widokowe Rogożek, Grądy, Brzóza, Cecylówka Brzózka, Ignacówka Bobrowska													
Uzbrojenie terenów wokół zalewu z przeznaczeniem na turystykę i działki rekreacyjne													
amfiteatr													
Muzeum etnograficzno – historyczne w Brzózcie													
Rekultywacja Grądów													
Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w szkole w Cecylówce Brzózkiej													
Przygotowanie miejsc biwakowych													
Uzbrojenie terenów pod pola namiotowe, campingi, parkingi leśne													
Trasy rowerowe													

HARMONOGRAM REALIZACJI INWESTYCJI W ZAKRESIE SIECI WODOCIAGOWEJ W LATACH 2004 - 2015

INWESTYCJA	KM	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Bobrowniki – Łukawska Wola – Łukawa	10-13												
Klementynów – Mała Wieś – Miejska Dąbrowa (Przecinka)	4-5												
Brzóza – Przecinka (łuk)	0,5												
Brzóza – Sokoły	2-3												
Rogożek	3-4												
Cecylówka G. – drugi etap	2												
Lipska Wola – M. Dąbrowa (Zadąbrowie)	3-3,5												
Helenów	2-2,5												
Chodków	2-2,5												
Michałów – Michałówek	2,5 – 3												
Dąbrówki Grabnowolskie – Ignacówka Grabnowolska	3-3,5												
Studzianki	1-1,5												
Stawki - Ignacówka	6												
Józefów - Zieleniec	4-5												
Wólka Brzózka	2												

HYDROFORNIE - MODERNIZACJE

Marianów													
Głowaczów													
Miejska Dąbrowa													

STRATEGIA EKOROZWOJU GMINY GŁOWACZÓW 2004 - 2015

W stworzeniu Strategii wykorzystano informacje uzyskane w Urzędzie Gminy Głowaczów, Starostwie Powiatowym, Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim, Urzędzie Marszałkowskim, Telekomunikacji Polskiej, Mazowieckiej Spółce Gazownictwa, Kozienskim Parku Krajobrazowym, Dyrekcji Okręgowej Lasów Państwowych, GUS, PUP.